

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Evelina KVIETKIENĖ
Viešojo valdymo studijų programos studentė

KURČIŲJŲ ASMENŲ PILIETINIO DALYVAVIMO VIETOS
SAVIVALDOJE TEISINIŲ IR INSTITUCINIŲ
MECHANIZMŲ SISTEMA

Magistro darbas

wondershare™

Šiauliai, 2014

PDF Editor

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Evelina KVIETKIENĖ

KURČIŲJŲ ASMENŲ PILIETINIO DALYVAVIMO VIETOS
SAVIVALDOJE TEISINIŲ IR INSTITUCINIŲ
MECHANIZMŲ SISTEMA

Magistro darbas

Socialiniai mokslai, Viešasis administravimas (N700)

Darbo vadovė:

doc. dr. Laima LIUKINEVIČIENĖ

Teigiu, kad magistro darbas, kurį teikiu Viešojo administravimo studijų krypties magistro
kvalifaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

WondershareTM

(Studento parašas)

PDF Editor

SANTRAUKA

Baigiamajame magistro darbe „Kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje teisiniai ir instituciniai mechanizmai“ yra nagrinėjamas kurčiųjų asmenų pilietinis dalyvavimas vietos savivaldoje.

Šiuo darbu siekiama išanalizuoti kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje teisinius ir institucinius mechanizmus bei įvertinti visuomeninių organizacijų, valdžios institucijų ir gestų kalbos vertėjų centrų bendradarbiavimo galimybes skatinti kurčiųjų dalyvavimą pilietinėje veikloje. Darbą sudaro trys pagrindinės dalys, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas bei priedai. Pirmojoje dalyje pateiktos piliečių dalyvavimo teorinės įžvalgos. Pabrėžiant dalyvavimo svarbą, analizuojami piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo būdai, piliečių (įskaitant ir neįgaliuosius) dalyvavimą reglamentuojanti teisinė bazė. Antrojoje dalyje nagrinėjama Lietuvos Respublikos vietos savivaldoje veikiančių institucinių mechanizmų skatinančių visapusišką kurčiųjų integraciją visuomenėje sistema, bei šių institucijų sąveikos, kas iki šiol viešojo valdymo kontekste Lietuvoje nebuvo nagrinėta. Trečiojoje dalyje pristatomi atlikto kompleksinio tyrimo rezultatai.

Tyrimas parodė, kad kurtieji, nors ir menkai, bet vis dėlto LR pilietinėje veikloje dalyvauja. Pasyvų dalyvavimą determinuoja objektyvios (iš valdymo institucijų, visuomenės pareinančios) ir subjektyvios priežastys: gestų kalbos vertėjų trūkumas, nepakankamas informacijos prieinamumas kurtiesiems asmenims, pasikeitusi kurčiųjų reabilitacijos centrų finansavimo tvarka bei menkas bendradarbiavimas tarp organizacijų vadovų, nepakankamas kurčiųjų išsilavinimas, lyderio gebėjimų turinčių asmenų trūkumas kurčiųjų bendruomenėje, abejingumu paremtas pilietinis kurčiųjų neveiklumas, nusivylimas politiniais lyderiais.

Pagrindiniai žodžiai: piliečių dalyvavimas vietos savivaldoje, instituciniai dalyvavimo vietos savivaldoje mechanizmai, teisiniai dalyvavimo sprendimų priėmimo mechanizmai, kurčiųjų asmenų dalyvavimas sprendimų priėmimo.

wondershare™

PDF Editor

SUMMARY

Deaf people's civic participation in local authority is analysed in final Master's paper "Deaf people's legal and institutional mechanisms of civic participation in local authority".

This paper aims to analyze deaf people's legal and institutional mechanisms of civic participation in local authority and evaluate cooperation opportunities of public organizations, public authorities, and sign language interpreting centers, in order to promote the deafs participation in civic activities.

The thesis consists of three main parts, conclusions, recommendations, references and supplements. Theoretical insights of citizens' participation are presented in the first part. In order to emphasize the importance of participation, decision-making methods of citizens' participation is analysed as well as legislative framework which regulates participation of citizens (including the disabled). In the second part the system of active institutional mechanisms in local authorities of the Republic of Lithuania, which promotes full integration of the deafs into society as well as the interaction of these institutions, that has not been analysed in the context of public administration in Lithuania yet, is analysed. The third part presents the results of complex research performed.

The research showed that the deafs, albeit poorly, but nevertheless are involved in civic activities of the Republic of Lithuania. Objective and subjective reasons such as: lack of sign language interpreters, insufficient access to information for the deafs, changed funding procedures for deaf rehabilitation centers, poor cooperation among organization leaders, lack of deaf education, lack of people with leadership skills in a deaf community and disappointment with political leaders determine passive participation.

Keywords: citizens' participation in local authority, institutional mechanisms of participation in local authority; legal mechanisms of participation in decision-making; participation of deaf people in decision-making.

wondershare™

PDF Editor

TURINYS

PAGRINDINĖS SĄVOKOS.....	7
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	8
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	9
ĮVADAS.....	10
1. PILIEČIŲ DALYVAVIMO TEORINĖS IŽVALGOS.....	13
1.1. Piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo samprata.....	13
1.2. Piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo tipologija.....	14
1.2.1. Tiesioginio piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo formos.....	15
1.2.2. Netiesioginio piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo formos.....	17
1.3. Piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo teisinis reglamentavimas.....	19
1.3.1. Lietuvos Respublikos ir tarptautiniai teisės aktai, reglamentuojantys piliečių dalyvavimą pilietinėje veikloje.....	19
1.3.2. Negalią turinčių asmenų dalyvavimo pilietinėje veikloje teisinis reglamentavimas Lietuvos Respublikoje.....	22
2. INSTITUCINIAI MECHANIZMAI, SKIRTI NEĮGALIŲJŲ ASMENŲ INTERESŲ ATSTOVAVIMUI IR TEISIŲ GYNIMUI VIETOS SAVIVALDOJE.....	25
2.1. Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinę integraciją įgyvendinančių institucijų sistema.....	25
2.2. Kurčiųjų asmenų socialinę integraciją įgyvendinančių institucijų sistema Lietuvos Respublikos vietos savivaldoje.....	26
2.2.1. Savivaldybių tarybų socialinių reikalų komitetai.....	26
2.2.2. Lietuvos kurčiųjų reabilitacijos centrai.....	28
2.2.3. Lietuvos gestų kalbos vertėjų centrai.....	29
2.3. Lietuvos Respublikos vietos savivaldoje veikiančių institucijų sąveikos.....	31
2.3.1. Savivaldybių ir nevyriausybinėse organizacijų bendradarbiavimas.....	33
2.3.2. Savivaldybių ir gestų kalbos vertėjų centrų bendradarbiavimas.....	34
3. KURČIŲJŲ ASMENŲ PILIETINIO DALYVAVIMO VIETOS SAVIVALDOS VEIKLOJE TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ.....	36
3.1. Kompleksinio tyrimo metodikos pristatymo ir eigos pagrindimas.....	36
3.1.1. Kiekybinio tyrimo pagrindimas.....	37

wondershare™

PDF Editor

3.1.2. Kokybinio tyrimo pagrindimas.....	40
3.2. Kurčiųjų asmenų dalyvavimo pilietinėje savivaldybių veikloje situacija.....	44
3.3. Kurčiųjų asmenų dalyvavimo pilietinėje veikloje problemos.....	52
3.4. Kurčiųjų bendruomenės, gestų kalbos vertėjų centrų ir savivaldybių institucijų bendradarbiavimo galimybės	56
3.5 Kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo plėtojimo Lietuvoje perspektyvos.....	60
IŠVADOS.....	62
REKOMENDACIJOS.....	64
LITERATŪRA.....	66
PRIEDAI	75

PDF Editor

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Gestų kalbos vertėjų centras- biudžetinė įstaiga prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, kurios paskirtis- teikti gestų kalbos vertimo paslaugas asmenims, turintiems klausos negalią bei girdinčiųjų visuomenei.(LR Vyriausybės nutarimas, Žin., 2009, Nr. 70-2844)

Klausos sutrikimas – santykinai nuolatinis, pastebimas ir trukdantis bendrauti sakybine kalba girdimojo jutimo ir suvokimo nesklandumas. (Hallahan, Kauffman, 2003, p. 203)

Kurčias – asmuo, kurio kurtumas 120 dB, jokios klausos gebos net su klausos aparatu. (A.Mtikus, 2008, p. 8)

Kurčiųjų reabilitacijos centras - savarankiška, savanoriška ne pelno siekianti organizacija, veikianti kurčiųjų reabilitacijos srityje ir viešai teikianti šios srities paslaugas Lietuvos gyventojams. (www.lkd.lt)

Lietuvių gestų kalba (LGK) – yra pagrindinė kalbinės mažumos – kurčiųjų bendruomenės, gyvenančios Lietuvoje, – bendravimo, informacijos gavimo ir perteikimo aplinkiniams priemonė. (Lietuvos gestų kalbos vartojimo ir vertėjų paslaugų teikimo 2013 – 2017 m. programa, Žin., 2013, Nr.: 20 -990),

Lietuvos kurčiųjų draugija (LKD) - yra savanoriška, nepriklausoma, nepolitinė visuomeninė organizacija savitarpio pagalbai burianti klausos negalios asmenis, atstovaujanti jų interesus ir teisėtus poreikius, ginanti jų teises bei padedanti įgyvendinti savo narių socialinės integracijos į visuomenę poreikius. (www.lkd.lt)

Neįgalumas – dėl asmens kūno sandaros ir funkcijų sutrikimo bei nepalankių aplinkos veiksnių sąveikos atsiradęs ilgalaikis sveikatos būklės pablogėjimas, dalyvavimo visuomenės gyvenime ir veiklos galimybių sumažėjimas. (LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas, Žin., 2004, Nr. 83-2983)

Neįgalusis – asmuo, kuriam pripažintas neįgalumo lygis arba mažesnis negu 55 procentų darbingumo lygis ir (ar) nustatyta specialiųjų poreikių tenkinimo reikmė. (LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas, Žin., 2004, Nr. 83-2983)

Neprigirdintis – asmuo, kurio klausos geba svyruoja nuo 30 dB iki 80 Db. (A.Mtikus, 2008, p. 8)

Vietos savivalda – įstatymo nustatyto valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų bendruomenės, kuri turi Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, savitvarka ir savaveiksmiškumas pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją. (LR Vietos savivaldos įstatymas, Žin., 2011, Nr. 45)

wondershare

TM

PDF Editor

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1. pav. Teisės aktų hierarchija Lietuvoje.....	19
2. pav. Pagrindinės neįgaliųjų socialinę integraciją įgyvendinančios institucijos Lietuvos Respublikoje	25
3. pav. Lietuvos gestų kalbos vertėjų centrų prie LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos schema.....	30
4. pav. Kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldos veikloje tyrimo dizainas.....	37
5. pav. Imties dydžio nustatymo formulė	38
6. pav. Demografinė respondentų charakteristika (N= 302).....	39
7. pav. Kurčiųjų asmenų naudojamos dalyvavimo formos, proc.....	47
8. pav. Domėjimasis kultūros naujienomis, proc.....	49
9. pav. Domėjimasis sporto naujienomis, proc.....	50
10. pav. Informacijos apie miesto/ rajono reikalus šaltiniai.....	52

wondershare™

PDF Editor

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Dalyvavimo formų skirstymas.....	15
2 lentelė. Pagrindinės dalyvavimo sprendimų priėmimo nuostatos LR Konstitucijoje	20
3 lentelė. Tarptautiniai teisės aktai reglamentuojantys piliečių dalyvavimą pilietinėje veikloje	21
4 lentelė. Pagrindiniai neįgaliųjų integracijos principai	23
5 lentelė. Informantų kodų lentelė	43
6 lentelė. Kurčiųjų asmenų dalyvavimo pilietinėje savivaldybių veikloje situacija.....	45
7 lentelė. Dalyvavimo pilietinėje veikloje kategorijos	53

PDF Editor

IVADAS

Piliečių dalyvavimas sprendžiant visuomenei svarbias problemas nėra naujas reiškinys, tačiau įsitvirtinant naujojo viešojo valdymo paradigmai vis daugiau dėmesio moksliniame diskurse yra skiriama piliečių grupių ir valdžios institucijų bendradarbiavimo bei partnerystės skatinimui, į rezultatus orientuotam valdymui, naujų metodų, tokių kaip viešųjų paslaugų kūrimas viešojo sektoriaus institucijų veikloje, taikymui. Piliečių ir jų grupių įtraukimas į kasdienį viešosios politikos kūrimą virsta viena svarbiausia centrinės ir vietos valdžios institucijų efektyvios veiklos sąlyga, užtikrinanti racionalių ir efektyvių sprendimų priėmimą (M.Bernotienė, 2010, p.239).

Pažymėtina, kad dalyvaujamas valdymas naujojo viešojo valdymo kontekste numato ne tik naujų piliečius įgalinančių dalyvavimo sprendimų priėmimo formų paiešką, bet ir reikalauja įvertinti socialinių grupių skirtumus, daugiau dėmesio skiriant valdžios galių išskaidymui ir socialinės nelygybės priežasčių mažinimui (C.Davies, 2007, p. 52). Kitaip tariant, svarbi dalyvaujamojo valdymo prielaida yra sprendimo priėmimo proceso atvirumas skirtingoms suinteresuotosioms šalims, kiekvienam sudarant palankias ir lygias galimybes formuoti savo polinkius, įtraukti klausimus į viešąją darbotvarkę ir išdėstyti argumentus už vieną ar kitą sprendimą. Atskirties grupių įgalinimas dalyvauti viešosios politikos formavime atspindi gerojo valdymo tikslą – užtikrinti kad politika ir valstybinės valdžios institucijos atlieptų visų piliečių poreikius.

Nors piliečių dalyvavimas Lietuvos vietos savivaldoje, kaip vienas prioritetinių dalykų yra atvirai skatinamas, **kurtiesiems, asmenims kaip ypatingai kultūrinei/ kalbinei mažumai** skiriamas dar nepakankamas dėmesys. Šiems asmenims iki šiol dar yra sunku įsitraukti į vietos savivaldos vykdomą veiklą. Menkiau dalyvaudami ir veikdami dalyviai kurtieji tarsi demonstruoja savo nesavarankiškumą, nuomonės neturėjimą, tarsi laukia, kad už juos nuspręstų ir padarytų kiti. Reikia pripažinti, kad požiūrio keitimas sudėtingas procesas, reikalaujantis abipusių vietos valdžios institucijų ir pačių bendruomenės narių supratimo ir pastangų.

Kurčiųjų asmenų dalyvavimas vietos savivaldos institucijų valdyme yra labai svarbus, kadangi tarnautojai dažnai neatsižvelgia į šių asmenų poreikius priimdami įvairius sprendimus. Tada kyla sumaištis, nepasitenkinimas. Svarbu, kad kurtieji aktyviai dalyvautų vietos savivaldos institucijų veikloje ir suprastų, kad taip jie gali užkirsti kelią netinkamiems tarnautojų sprendimams.

Tyrimo aktualumas ir problematika

Lietuvoje pilietinio dalyvavimo temą nagrinėja daugelis mokslininkų. Visuomenės dalyvavimas ir piliečių motyvacija plačiai yra aptariami R.Tijūnaitienės mokslo darbuose (2007, 2009, 2012). Pilietinės visuomenės ir demokratijos santykių įvairovę nagrinėja P.Ragauskas (2005) ir M.Leškevičiūtė (2006) analizuoja piliečių įsitraukimą į sprendimų priėmimą. Piliečių dalyvavimas viešajame administravime išsamiai nagrinėjamas A.Raipos darbuose (2011, 2012). Deja pakankamo

dėmesio savitoms, dažniausiai atskirtyje atsiduriančioms, kultūrinėms ir socialinėms grupėms neskiriama. Savo ruožtu kurčiųjų asmenų problemas nagrinėja Šiaulių universiteto profesorius A.Ališauskas (1996, 2003) bei kiti mokslininkai L.Barzdonytė-Morkevičienė, 2000; D.Burkauskienė, 2008; A.Mitkus, 2008; G.Morozova, 1996 ir kt.) daugiau dėmesio skiria šios grupės mokymuisi arba kultūriniais ypatumams, nesigilindami į jų galimybes dalyvauti pilietinėje ir politinėje veikloje.

Vienu pirmųjų kurčiųjų dalyvavimo politiniame šalies gyvenime tyrimu galima laikyti E. Petrylaitės 2011-2012 m. atliktą tyrimą – „Kurčiųjų asmenų dalyvavimas Lietuvos politiniame gyvenime“, kurio rezultatai buvo publikuojami keliuose straipsniuose¹ (žr. 7 priedą).

Atlikus mokslinės literatūros analizę mokslinę problemą galima išreikšti **šiais probleminiais klausimais**: Kokia yra kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo situacija vietos savivaldoje? Kokios yra pagrindinės kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje problemos? Kokios yra gestų kalbos vertėjų centrų, savivaldybių ir visuomeninių institucijų sąveikos, skatinant ir telkiant kurčiuosius dalyvauti pilietinėje ir savivaldybių institucinėje veikloje?

Įvertinus Lietuvos Respublikos specifiką ir jos integracijos į ES sėkmę, galime kelti prielaidą, kad aktyvėjant globalizacijai ir gerosios patirties perėmimui iš kitų valstybių integruojant kurčiuosius į vietos savivaldos veiklą, socialinė šių asmenų integracija tikrai gerės, bet šiuo metu esama specifinių problemų vietos savivaldoje, kurių gilumą siekiama kartu išsiaiškinti šiuo tyrimu išsikeliant ginamus teiginius.

Ginamieji teiginiai:

1. Savivaldybių pastangos aktyvinti kurčiuosius įsitraukti į pilietinę veiklą priklauso nuo savivaldybės institucijų darbuotojų informuotumo apie kurčiųjų problemas dalyvaujant sprendimų priėmimo.
2. Didesnis kurčiųjų dalyvavimas priimant sprendimus vietos savivaldoje priklauso nuo to, ar kurčiųjų bendruomenė turi savo lyderį, lyderius, juos atstovaujančius asmenis.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje teisinius ir institucinius mechanizmus bei įvertinti visuomeninių organizacijų, valdžios institucijų ir gestų kalbos vertėjų centrų bendradarbiavimo galimybes skatinti kurčiųjų dalyvavimą pilietinėje veikloje.

wondershare™

¹Mejerė, O., Petrylaitė, E. (2012). Kurčiųjų asmenų dalyvavimas Lietuvos politiniame gyvenime: gestų kalbos vertėjų centrų atstovų pozicija. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2 (26), p. 114-124.

Petrylaitė, E. (2012). Kurčiųjų asmenų dalyvavimas Lietuvos politiniame gyvenime. *Ekonomikos ir vadybos aktualijos* [Kompaktinė plokštelė]. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.

Uždaviniai:

1. Atlikus mokslinės literatūros lietuvių ir užsienio kalba analizę, išanalizuoti piliečių įgalinimo (dalyvavimo) būdus pilietinėje veikloje.
2. Pasitelkus teisinių dokumentų analizę, išsiaiškinti pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje teisinius mechanizmus.
3. Atlikus mokslinės literatūros analizę, pateikti kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje institucinius mechanizmus.
4. Pasitelkus kokybinio tyrimo ekspertinį interviu metodą, išanalizuoti kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo situaciją vietos savivaldoje.
5. Panaudojus kokybinio ir kiekybinio tyrimo metodus, nustatyti pagrindines kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje problemas.
6. Išanalizuoti gestų kalbos vertėjų centrų, savivaldybių ir visuomeninių institucijų sąveikas, skatinant ir telkiant kurčiuosius dalyvauti pilietinėje ir savivaldybių institucinėje veikloje.
7. Pateikti siūlymus ir rekomendacijas kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo aktyvinimui.

Darbo metodai

Mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė buvo naudojama norint pateikti pilietinio dalyvavimo sampratą, būdus bei priemones, taip pat atskleisti kurčiųjų asmenų padėtį Lietuvoje. Jau pirminė mokslinės literatūros paieška kurčiųjų asmenų integravimo į pilietinį dalyvavimą vietos savivaldoje parodė, kad panašių tyrimų Lietuvoje nedaryta, jų negausu ir kitų valstybių moksle, todėl magistro darbe, siekiant apibrėžti teorinius pagrindus, pagal mokslinę literatūrą daugiau bus analizuojamas neįgaliųjų dalyvavimas. Teisės aktų analizei pasitelkti visi LR šiuo klausimu turimi pagrindiniai dokumentai, net LR Konstitucija ir seniau priimti, įvertinus, kad šiame darbe pasirinktu aspektu teisiniai aktai mokslinėje literatūroje nebuvo analizuoti.

Istorinė lyginamoji analizė pasirinkta nagrinėjant valstybines programas ir kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje institucinių mechanizmų raidą Lietuvoje.

Kompleksinė tyrimo metodika pasirinkta norint išsamiau išnagrinėti tiriamąjį reiškinį. Tai gi siekiant statistiškai pagrįsti objekto esminius požymius, reiškinų priežastinius ryšius buvo naudojamas kiekybinis tyrimas, atlikta anoniminė kurčiųjų asmenų anketinė apklausa. Duomenų analizė buvo atlikta naudojant kompiuterinį statistinės duomenų analizės paketą SPSS 20,0. Siekiant gauti ne tik faktinę medžiagą, bet ir išsiaiškinti subjektyvų tiriamųjų požiūrį apie tai kokios šiuo metu yra galimybės kurtiesiems asmenims dalyvauti pilietinėje savivaldybių veikloje, nuspręsta naudoti ir kokybinį tyrimą (pusiau struktūrizuotas ekspertinis interviu), kai respondentų atsakymams įtakos nedarė jokie galimi atsakymų pasirinkimo variantai.

Kokybinė turinio analizė buvo taikyta analizuojant interviu metu gautus duomenis, kategorizuoti teiginius. (Magistro darbo loginė schema pateikta 1 priede).

1. PILIEČIŲ DALYVAVIMO TEORINĖS IŽVALGOS

1.1. Piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo samprata

Formuojantis naujojo viešojo valdymo paradigmai, kaip geriausių tradicinio Vėberiškojo administravimo ir naujosios viešosios vadybos principų sintezės rezultatai, viešojo administravimo diskurse pradėtas akcentuoti dalyvaujamas arba dalyvavimu grįstas valdymas (D.Mitlin, 2004; F.Fischer, 2012), pajėgus įveikti formalaus valstybinio aparato neadekvatumą sprendžiant didėjančias socialines problemas ir sudarantis prielaidas privataus ir visuomeninio sektoriaus veikėjams įsitraukti į valdymo procesus. Nors dalyvaujamas valdymas yra grindžiamas sprendimų priėmimo proceso atvirumu platesnei auditorijai, siekiant įtraukti kiekvieną į svarstymo procesus, akivaizdu, kad praktikoje visiškai atstovavimas yra neįmanomas (J.O'Neill, 2001, p.485).

Piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo procese sąvoka šiuo metu tampa vis populiareesnė, nes kiekviena gilia demokratijos šaknis turinti valstybė supranta, kad visuomenės narių įtraukimas į politinius procesus yra demokratinės visuomenės varomoji jėga, jie skatina stabilumą (Leškevičiūtė, M. 2006, p.7). Gyventojų įsitraukimas į sprendimų priėmimo procesus yra labai aktualus vietos savivaldai. Savivaldybės ir jų padaliniai yra arčiausiai piliečių esančios valdžios institucijos, kurių užduotis ir yra tarnauti piliečiams. Kad priimi sprendimai turėtų daugiau svorio, reikia konsultuotis, tartis, išklaudyti – kitaip tariant, įtraukti piliečius į viešąjį administravimą, nes kas geriau nei pati bendruomenė, t.y. piliečiai, žino ko jai labiausiai reikia. Tarp valdžios ir piliečių turi būti diskursas.

Demokratinėse valstybėse dalyvavimas yra būtinas, kadangi jis prisideda prie valstybės ir visuomenės bendradarbiavimo. Tai yra būdas, per kurį piliečiai yra aktyviai įtraukiami į viešąjį valdymą (M.Smith 2009, p. 67).

E.Petukienė ir R.Tijūnaitienė (2007, p. 230) tarsi papildo dalyvavimo sampratą ir teigia, kad piliečių dalyvavimas valdyme yra ne tik politinių ir visuomeninių santykių reguliavimo priemonė, bet taip pat jis padeda išryškinti skirtingus veiklos plėtotės valdymo privalumus ir trūkumus, įvairių socialinių sluoksnių norus ir siekia suformuoti realius tikslus.

Dalyvavimo nagrinėjimas iš gero valdymo perspektyvos numato visuomenės grupių, bendruomenių įvairovės pripažinimą ir skatina ieškoti naujas piliečių dalyvavimo ir įgalinimo formas, sudarančias sąlygas lygiaverčiam dažnai socialinėje atskirtyje esančių grupių įsitraukimui į sprendimų priėmimą. Kaip pažymi S.Pivoras ir E.Visockytė (2011, p. 32), piliečių dalyvavimas, kaip integrali viešojo valdymo dalis, yra grindžiamas visuomenės grupių ir valdžios institucijų bendradarbiavimu ir partneryste, ypatingai skatinant įvairių bendruomenių plėtrą bei aktyvesnes pilietiško formos. Sprendimų priėmimo kokybės tobulinimas, naujų bendruomeniškumo formų, pilietinės visuomenės ir organizacinių struktūrų, padėsiančių kurti palankią erdvę tiesioginiam

piliečių dalyvavimui formuojant viešųjų sprendimų tikslus ir įgyvendinant viešąsias programas ir projektus, plėtojimas tampa vienu svarbiausiu valdžios institucijų uždaviniu.

Apibendrinant, piliečių dalyvavimas sprendimų priėmime yra vienas iš pilietinės visuomenės indikatorių. Dalyvavimas naudingas tuo, kad užtikrinamas didesnis priimamų sprendimų legitimumas, piliečiai priartinami prie valdančiojo elito, be to kiekvienam piliečiui garantuojama teisė dalyvauti sprendžiant jo reikalus.

1.2. Piliečių dalyvavimo sprendimų priėmime tipologija

Piliečių dalyvavimas sprendžiant visuomenei svarbias problemas nėra naujas reiškinys, tačiau šios tendencijos siejamos su naujuoju viešuoju valdymu, kuris skatina piliečių grupių ir valdžios institucijų bendradarbiavimą bei partnerystę, į rezultatus orientuotą valdymą, naujų metodų, tokių kaip viešųjų paslaugų kūrimas viešojo sektoriaus institucijų veikloje, taikymą. Piliečių, jų grupių įtraukimas į kasdienį viešosios politikos kūrimą – vienas svarbiausių centrinės ir vietos valdžios institucijų efektyvios veiklos sąlygų, užtikrinančių racionalių ir efektyvių sprendimų priėmimą. (J. Buškevičiūtė, A. Raipa, 2011, p. 27)

Anot L. Stračinskienės (2005, p.4), dabartinės demokratijos sąlygomis tam, kad piliečiai galėtų plačiai įsitraukti į įvairius jiems reikšmingus politinius procesus, demokratinė sistema turi atitikti tokius svarbius kriterijus, kaip veiksmingas dalyvavimas: piliečiai turi turėti pakankamas ir lygias galimybes formuoti savo polinkius, įtraukti klausimus į viešąją darbotvarkę ir išdėstyti argumentus už vieną, o ne kitą sprendimą.

Naujojo viešojo valdymo tikslas – įtraukti piliečius į sprendimų valdymo procesus, tikint, kad tai gali pagerinti priimamų sprendimų efektyvumą.

Piliečiai valstybės valdymo procesuose dalyvauja, siekdami jiems palankių sprendimų priėmimo. Kalbant apie dalyvavimą, užsienio literatūroje išskiriamos labai įvairios dalyvavimo klasifikacijos. Dažniausiai apie piliečių dalyvavimą remiasi užsienio mokslininkai (Milbrath, 1965; Lafferty, 1981; Conway, 1991; Rosenstone ir Hansen 1993, Verba ir Nie, 1972; Sartori, 1987; Schumpeter, 1998 ir kt.). R.J. Dalton (1996, p.155) pažymi, kad dalyvavimas politiniuose procesuose dažnai priklauso nuo pačių piliečių subjektyvių vidinių savybių (t.y. įsitikinimai, pasyvumas ir t.t.), tiek ir nuo išorinių veiksnių (t.y. politinės, kultūrinės aplinkos).TM

Teorijoje piliečių dalyvavimas yra skirstomas pasitelkus skirtingus kriterijus. Lietuvos moksliniame diskurse dalyvavimas skirstomas pagal tai, ar piliečiai patys inicijuoja norą dalyvauti valstybės valdyme, ar valdžios institucijos ieško būdų, kaip paveikti visuomenę. R. Riekašius (2011) cit. M. Kaase (1992)“ Dažniausiai aptinkamos keturios politinio dalyvavimo tipologijos:

konstitucinės ir nekonstitucinės dalyvavimo formos; legalios ir nelegalios dalyvavimo formos; legitimios ir nelegitimios dalyvavimo formos; konvencinės ir nekonvencinės dalyvavimo formos“. Tuo tarpu kiti mokslininkai A.Bučinskas ir A.Raipa (2001, p. 5) pateikia tradicines ir netradicines dalyvavimo formas, o štai Vidaus reikalų ministerijos leidinyje „Spręskime patys“ (2006, p. 11) skiriamos **tiesioginės** ir **netiesioginės** piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo formos (žr. 1. lentelę).

1 lentelė

Dalyvavimo formų skirstymas

<u>DALYVAVIMO FORMOS</u>	<u>ŠALTINIAI</u>
KONSTITUCINĖS IR NEKONSTITUCINĖS	Riekašius, R. (2011).
LEGALIOS IR NELEGALIOS	
LEGITIMIOS IR NELEGITIMIOS	
KONVENCINĖS IR NEKONVENCINĖS	Krupavičius, A., Lukošaitis, A. (2004) .
TRADICINĖS IR NETRADICINĖS	Ragauskas, P. (2005).
TIESIOGINĖS IR NETIESIOGINĖS	Vidaus reikalų ministerija. (2006) Leidinys Spręskite patys.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal: Ragauskas, P. (2005). Piliečių dalyvavimas leidžiant įstatymus. *Politologija*.1 (37), p. 55-81.Riekašius, R. (2011). Politinis dalyvavimas: samprata ir tipologija. KU.; Vidaus reikalų ministerija. (2006) Leidinys Spręskite patys. Vilnius.; Krupavičius, A., Lukošaitis, A. (2004) (sud.) Lietuvos politinė sistema: sąranga ir raida. – Kaunas: Poligrafija ir informatika.

Tiesioginių ir netiesioginių būdų tipologija yra tapusi klasikine dalyvavimo būdų klasifikacija, kurią savo tyrimuose naudoja dauguma Lietuvos ir įvairių šalių tyrėjų. Dėl šios priežasties baigiamajame darbe ir bus plačiau nagrinėjamos šios dalyvavimo formos.

1.2.1.Tiesioginio piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo formos

Viena iš svarbiausių formų yra **rinkimai**. Jie užtikrina tikrąjį piliečių dalyvavimą sprendžiant valstybės ir visuomenės reikalus, todėl yra labai svarbūs šalies politiniame gyvenime.

Lietuvos piliečiai balsuoja rinkimuose ir referendumuose. Rinkimų teisę piliečiai realizuoja Prezidento, Seimo, Europos parlamento ir savivaldybių tarybų rinkimuose. Šiuos rinkimus reglamentuoja specialūs įstatymai: Prezidento rinkimų įstatymas (Žin., 2013, Nr. 120-6055), Seimo rinkimų įstatymas (Žin., 2012, Nr. 59-1760.) Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos parlamentą įstatymas (Žin., 2013, Nr. 121-6116) ir Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas (Žin., 2012, Nr. 141). Visuose įstatymuose užfiksuotas bendras rinkimų principas – atitinkamos institucijos narius

piliečiai renka remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu. Visuose įstatymuose draudžiami tiesioginiai arba netiesioginiai rinkimų teisės apribojimai (dėl kilmės, politinių pažiūrų, socialinės ir turtinės padėties, nacionalinės priklausomybės, lyties, išsilavinimo, kalbos, santykio su religija, užsiėmimo rūšies ir pobūdžio).

Teisė vienytis į bendrijas, politines partijas ir asociacijas. Ši teisė yra viena iš pagrindinių žmogaus ir piliečio politinių teisių. Piliečio dalyvavimas politinės partijos, asociacijos, bendrijos veikloje yra labai reikšminga dalyvavimo sprendimų priėmimo procese išraiška, nes įvairiais tikslais ar interesais susivieniję į didesnes bendrijas piliečiai tiesiogiai gali lemti įvykius. Tai ypač pasakytina apie dalyvavimą politinės partijos veikloje, kurios pagrindinis tikslas – politinė valdžia, nes piliečiai per politines partijas gali daryti įtaką palankių bendruomenei sprendimų priėmimui.

Nagrinėjant bendruomeninį aktyvumą, svarbu atkreipti dėmesį į įvairių pilietinių asociacijų, nevyriausybinių organizacijų svarbą. Šios organizacijos jau pačios savaime yra tam tikra dalyvavimo forma, ir ugdo įgūdžius būtinus dalyvauti kitoje veikloje. R.D. Putnam (2001, p. 123) sako, kad: dalyvavimas pilietinėse organizacijose įdiegia bendradarbiavimo įgūdžius ir bendros atsakomybės už kolektyvines pastangas jausmą. Pilietinės asociacijos gana nemažai prisideda prie demokratinio valdymo stabilumo, dėl savo poveikio atskiriems nariams ir poveikio platesnei politinei visuomenei.

Nemažiau yra svarbi ir kita forma piliečiams dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose, tai galimybė **dalyvauti susirinkimuose, mitinguose, demonstracijose, visuomeniniuose svarstymuose, judėjimuose, paremtuose savanoriška veikla.**

Piliečių konstitucine teise rinktis be ginklo į taikius susirinkimus užtikrinama Susirinkimų įstatymo (Žin., 2012, Nr. 136-6956) nustatyta tvarka. Remiantis šiuo įstatymu, galima organizuoti įvairius susirinkimus, mitingus, piketus, demonstracijas, procesijas, įvairias eitynes, kitokius taikius beginklius susirinkimus. Susirinkimus gali organizuoti turintys 18 metų veiksnūs Lietuvos Respublikos piliečiai, įstatymų nustatyta tvarka įregistruotos politinės partijos, kitos politinės ir visuomeninės organizacijos, profesinės sąjungos, bažnyčios bei kitos religinės organizacijos, taip pat kiti Lietuvos Respublikos juridiniai asmenys.

Peticijos teisė. Konstitucijos laiduojamą peticijos teisę (teisę kreiptis į Seimą, Vyriausybę ar vietos savivaldos valdžios ir valdymo institucijas) reglamentuoja Peticijų įstatymas (Žin., 1999, Nr.

66-2128).

Lietuvos Respublikos pilietis ar užsienietis, nuolat gyvenantis šalyje, arba jų grupė gali raštiškai kreiptis į Seimą, Vyriausybę ar vietos savivaldos valdžios ir valdymo institucijas su reikalavimais ar siūlymais spręsti žmogaus teisių ir laisvių apsaugos ir įgyvendinimo, valdžios ir valdymo institucijų reformavimo, kitus svarbius visuomenei, savivaldai ar valstybei klausimus. Peticija pateikiama, kai šiems klausimams spręsti reikia priimti naują teisės aktą arba pakeisti, papildyti ar pripažinti

netekusiu galios galiojantį teisės aktą. Peticijos pagrįstumą nagrinėja ir išvadas dėl peticijoje išdėstytų reikalavimų ir siūlymų tenkinimo pateikia atitinkamos institucijos, į kurią kreipiamasi, sudaryta Peticijų komisija (Peticijų įstatymas, 2, 3 ir 7 straipsniai).

Apibendrinant galima teigti, kad tiesioginio dalyvavimo formos padeda kiekvienam atskirai ir kartu pareikšti savo nuomonę, pasiūlyti problemų sprendimų variantus ir kitaip daryti įtaką valstybiniam valdymui.

1.2.2. Netiesioginio piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo formos

Gyventojų dalyvavimas sprendimų priėmimo procese taikant aukščiau paminėtas tiesioginio dalyvavimo formas, yra savanoriškas dalykas ir jo aktyvumas didžiąja dalimi priklauso nuo pačių gyventojų valios, interesų, kitų objektyvių ir subjektyvių veiksnių. Todėl gali egzistuoti situacijos, kad piliečiai nedalyvauja arba nepageidauja dalyvauti valdžios institucijai priimant sprendimus, todėl valdžiai jų nuomonė nėra žinoma. Tačiau valdžios institucijai (vietos valdžios institucijai ypač) labai aktualu žinoti bendruomenės narių nuomonę vienu ar kitu klausimu. Šią nuomonę valdžios institucija gali išsiaiškinti ir netiesiogiai – per įvairias masinės informacijos priemones, organizuodama piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo sprendimo priėmimo procese būdai įvairias nuomonės tyrimo apklausas (taip pat naudodama sociologinių tyrimų įstaigų pateiktą medžiagą), taip pat gyventojų viešus pasisakymus, diskusijas, iš atsiliepimų savivaldybėje ir kitais būdais. Sparčiai populiarėja būdas, kai savivaldybės bendruomenės nariai gali pateikti pasiūlymus ar pageidavimus tiesiog internetu nurodytu adresu (Spręskime patys, 2006, p.32).

Taigi netiesioginio dalyvavimo formos atspindi, kad dalyvavimas nebūtinai turi būti traktuojamas kaip aktyvūs visuomenės narių veiksmai. Todėl sunku nustatyti ir įvertinti, kiek realiai toks dalyvavimas turi įtakos konkrečių sprendimų priėmimui.

Pagal dalyvavimo tikslą netiesioginis dalyvavimas skirstomas į tris sritis: **informavimą, konsultavimąsi ir dalyvavimą** (Visuomenės dalyvavimo vadovas, 2008, p. 20). Atsižvelgiant į dalyvavimo tikslą, turi būti pasirinkta tinkama forma ir priemonės, kuriomis bus įgyvendinamas dalyvavimo procesas.

1. **Informavimas.** Tai vienos krypties bendravimas, kai politikai ar institucijos pateikia informaciją piliečiams. Tai apima ir „pasyvų“ informavimą, piliečiui pareikalavus, suteikiamas priėjimas prie tam tikros informacijos ir „aktyvų“ informacijos skleidimą. Kuo jis intensyvesnis, tuo skaidresnė šalies politinė sistema, ir tuo labiau piliečiai įsitraukia į ją, nes informuoti jie dažniausiai nebe nori būti apatiški ir abejingi.

Wondershare™

2. **Konsultavimas.** Tai dviejų krypčių bendravimas „iš viršaus į apačią“, kai politikai ar institucijos apibrėžia pirminę informaciją, konsultacijų problematiką, nustato klausimus ir pakviečia piliečius pasidalyti savo nuomone. Taip jie sulaukia grįžtamojo ryšio. Piliečiai diskutuoti gali tik būdami pakankamai informuoti analizuojamu klausimu, todėl be pirmosios srities (informavimo) antrąją pasiekti sunku (M. Kiškis., R.Petrauskas.,I.Rotomskis, D.Štītis. 2006, p. 210).

3. **Dalyvavimas.** Piliečiai įtraukiami ir dalyvauja formuojant politinius sprendimus. Jie reiškia savo nuomonę, siūlo savo sprendimo variantus, gali įtakoti į galutinį valdžios sprendimą. Piliečiai turi būti ne tik gerai informuoti apie problemą, bet taip pat jiems turėtų būti sudarytos lanksčios dalyvavimo sąlygos ir skirta pakankamai laiko naujoms idėjoms sugeneruoti ir pasiūlyti. Taip pat turi būti aiškus mechanizmas šių idėjų integravimui į sprendimų formavimo procesą (E-democracy in 90 countries – project description, 2001). Nors ir pripažįstama piliečių teisė siūlyti dējas, visgi galutinis sprendžiamasis balsas ir atsakomybė priklauso valdžios institucijoms.

Dalyvavimo mastas labai priklauso nuo to, kaip greitai įvairios tikslinės grupės įsisavina informaciją ir kokia yra rezultato svarba interesų grupėms.

Pažymėtina, kad siekiant užtikrinti kurčiųjų ir klausos negalią turinčių asmenų lygiavertes galimybes dalyvauti viešosios politikos formavime, aktyviai naudotis savo teisėmis ir savarankiškai priimti reikšmingus sprendimus, ypatingą reikšmę turi informacijos ir komunikacijos prieinamumas. (Rec (2006)5)

Lietuvos teisinė bazė tik iš dalies užtikrina klausos negalę turintiems asmenims teisę gauti informaciją jiems prieinamais būdais. *Lietuvos Respublikos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymo* (Žin., 2005, Nr. 153-5639) 5 straipsnio 9 dalyje reglamentuota, kad Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija (toliau – LRT) rengia programas klausos negalią turintiems asmenims. Tokių programų transliavimo televizijos programose mastus nustato LRT taryba, atsižvelgdama į finansines galimybes. *Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo* (Žin., 2006, Nr. 82-3254) 34 straipsnio 1 dalyje reglamentuota, kad viešoji informacija rengiama ir skleidžiama valstybine kalba ar kitomis kalbomis, ir jos rengėjai ir skleidėjai pagal galimybes užtikrina, kad skleidžiama viešoji informacija taptų prieinama neįgaliesiems. Šalyje veikia ne tik kurtiesiems bet ir kitiems neįgaliesiems pritaikyta ir internetu prieinama universali neįgaliųjų reabilitacijos ir integracijos informacinė sistema (UNRIIS), kur neįgalieji gali rasti jiems reikalingą, nuolat atnaujinamą ir aktualią informaciją. Tačiau pritaikytų informacijos šaltinių trūksta. Dėl finansavimo problemų viešoji informacija neįgaliesiems dažnai neprieinama.

Atsižvelgiant į kurčiųjų asmenų ir valdžios bendradarbiavimo kokybę, jaučiama intensyvaus konsultavimosi politikos gerinimo būtinybė. Konsultavimosi veikloje, interesų grupių prašoma pateikti savo poziciją, o vėliau šios grupės teikia savo nuomones ir pasiūlymus. Lietuvos patirtis rodo, kad kurčiųjų bendruomenė dėl savo specifiškumo (kalbos, kultūros ir t.t.) dažnai lieka

nuošalyje. Nors didžiuosiuose Lietuvos miestuose ir veikia oficialios kurčiųjų bendruomenės organizacijos (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio kurčiųjų reabilitacijos centrai ir kt.), visgi politinis elitas iki šiol vengia kontaktuoti su šia kalbine, kultūrine mažuma (žr. 3. skyrių: Kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldos veikloje tyrimo rezultatų analizė).

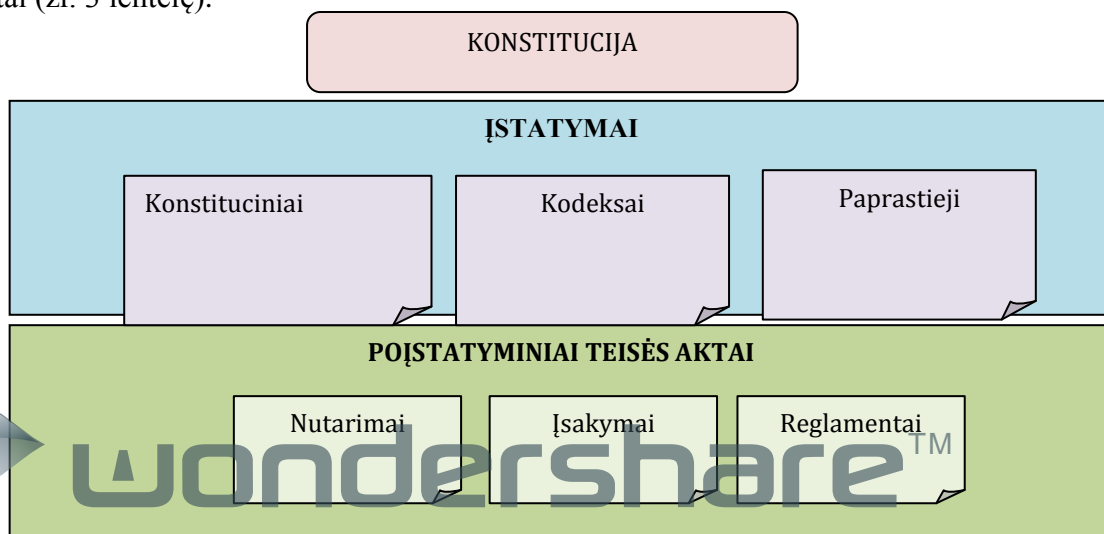
Apibendrinant galima teigti, jog piliečių dalyvavimas yra vienas iš svarbiausių demokratijos atributų. Galimybė piliečiams savanoriškai dalyvauti sprendimų formulavimo, priėmimo ir įgyvendinimo procesuose visuose politinės sistemos lygiuose leidžia kalbėti apie tai, jog konkretus politinis režimas yra demokratinis. Kalbant apie dalyvavimo formas, derėtų pastebėti, kad mokslinėje literatūroje pateikiama didelė piliečių dalyvavimo formų įvairovė sąlygoja jų supanašėjimą, jos tampa analogiškomis arba galima daryti prielaidą, kad jos vienaip ar kitaip turėtų būti alternatyva viena kitoms.

Nepaisant gausybės piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo apibrėžimo variantų, dalyvavimo esmė išlieka nepakitusi: dalyvavimas – tai savanoriška piliečių veikla, nukreipta į vyriausybę ir politiką plačiaja prasme.

1.3. Piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo teisinis reglamentavimas

1.3.1. Lietuvos Respublikos ir tarptautiniai teisės aktai, reglamentuojantys piliečių dalyvavimą pilietinėje veikloje

Demokratinėje santvarkoje piliečių dalyvavimas reglamentuojamas šalies konstitucijos, pagrindinių ir specifinių įstatymų normomis. Piliečių dalyvavimą reglamentuojančius teisės aktus galime suskirstyti į kelis lygius. Tai Lietuvos Respublikos teisės aktai (žr. 1.pav.), tarptautiniai teisės aktai (žr. 3 lentelę).

1 pav. Teisės aktų hierarchija Lietuvoje

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal LR Įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos įstatymą (Žin., 2011, Nr. 124-5626).

Pagrindinės dalyvavimo sprendimų priėmimo procese nuostatos reglamentuojamos Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (žr. 2 lentelę). Joje nustatyti pagrindiniai principai, kurie detalizuojami įstatymuose ir poįstatyminiuose teisės aktuose.

2 lentelė

Pagrindinės dalyvavimo sprendimų priėmimo nuostatos LR Konstitucijoje

LR Konstitucija (Žin., 1992, Nr. 33-1014)	
2 str.	„Lietuvos valstybę kuria Tauta. Suverenitetas priklauso Tautai.“
4 str.	„Aukščiausią suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus savo atstovus.“
25 str.	„Žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti.“
26 str.	„Minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė yra nevaržoma.“
33 str.	„Piliečiai turi teisę dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus, <..>piliečiams laiduojama peticijos teisė, kurios įgyvendinimo tvarką nustato įstatymas.“
35 str.	„Piliečiams laiduojama teisė laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas, jei šių tikslai ir veikla nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams.“

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal LR Konstituciją (Žin., 1992, Nr. 33-1014).

Nemaža dalis LR įstatymų detalizuoja Konstitucijos pagrindinius principus dėl piliečių dalyvavimo: *Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas* (Žin., 2010, Nr. 141), *Politinių partijų įstatymas* (Žin., 2004, Nr. 54-1831), *Asociacijų įstatymas* (Žin., 2004, Nr. 25-745), *Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas* (Žin., 1995, Nr. 89-1985), *Susirinkimų įstatymas* (Žin., 2012, Nr. 136-6956), *Peticijų įstatymas* (Žin., 1999, Nr. 66-2128), *Vietos savivaldos įstatymas*, (Žin., 2011, Nr. 45) ir kiti.

LR Konstitucijos (Žin., 1992, Nr. 33-1014) 2 straipsnyje konstatuojama, kad „Lietuvos valstybę kuria Tauta. Suverenitetas priklauso Tautai“. Šiuo straipsniu yra aiškiai nusakomos pilietinės visuomenės teisės ir gairės dalyvaujant Valstybės kūrime ir valdyme. Lietuvos Respublikos piliečiams duotos ir kitos konstitucinės teisės dalyvauti valdant savo šalį, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 33 straipsnyje nurodyta, kad „*piliečiai turi teisę dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai tiek per demokratiškai išrinktus atstovus*“. Taip pat piliečiams laiduojama peticijos teisė Konstitucijos 34 straipsnyje įtvirtinta rinkimų teisė būti išrinktiems. 35 straipsnyje numatyta „*piliečių teisė laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas bei politines asociacijas, jei jų tikslai ir veikla neprieštarauja įstatymams*“. Minėtos konstitucinės teisės normos garantuoja taip pat ir negalią turinčių Lietuvos piliečių teisę dalyvauti valstybės politiniame ir visuomenės gyvenime.

Socialinėje atskirtyje esančioms grupėms šiuo atveju neįgaliesiems ypatingai yra svarbu turėti galimybę daryti įtaką savo gyvenimo kokybės gerinimui. Siekdamos įtvirtinti humanistinį požiūrį į

neįgaliosius visos valstybės leidžia įstatymus, reglamentuojančius neįgalųjų ir jų artimųjų teises, lygias galimybes dalyvauti visuomenės gyvenime.

Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos (Žin., 1992, Nr. 33-1014) 138 straipsnio nuostatą tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis, (V. Smalskys, 2010, p. 387) tai reiškia, kad šie tarptautiniai teisės aktai yra tiesioginio taikymo, šių tarptautinių teisės aktų galia prilygsta įstatymų galiai (žr.3 lentelę).

3 lentelė

Tarptautiniai teisės aktai reglamentuojantys piliečių dalyvavimą pilietinėje veikloje

TARPTAUTINIAI TEISĖS AKTAI	
Europos vietos savivaldos chartija (Žin., 1999, Nr. 82-2418)	
<.>piliečių teisė dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus – vienas iš demokratijos principų, kuriuos pripažįsta visos valstybės, Europos Tarybos valstybės narės<.>	
25 str.	Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas (Žin., 2002, Nr. 77-3288)
”Kiekvienas pilietis be jokios diskriminacijos ir be nepagrįstų apribojimų turi teisę ir galimybę: a) dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus tiek tiesiogiai, tiek per laisvai išrinktus atstovus; b) balsuoti ir būti išrinktas per reguliariai rengiamus teisingus rinkimus remdamasis visuotine ir lygia rinkimų teise, slaptu balsavimu, kurie garantuoja laisvą rinkėjų valios išreiškimą.”	
21 str.	Visuotinė žmogaus teisių deklaracija (Žin., 2006, Nr. 68-2497)
„1. Kiekvienas turi teisę tiesiogiai arba per laisvai išrinktus atstovus dalyvauti valdant savo šalį. 3. Žmonių valia yra valstybės valdžios pagrindas; ši valia reiškama periodiškuose ir teisinguose rinkimuose, rengiamuose remiantis visuotine bei lygia rinkimų teise ir vykdomuose slaptu balsavimu arba lygiaverte laisvo balsavimo tvarka.“	
2006 m. balandžio 5 d. rekomendacija Nr. Rec (2006)5	
„Visų piliečių dalyvavimas politiniame ir visuomenės gyvenime, taip pat demokratiname procese yra būtinas demokratinų visuomenių vystymuisi. Visuomenėje turi atsispindėti piliečių įvairovę ir gauti naudos iš įvairios jų patirties ir žinių. Todėl svarbu, kad neįgalieji galėtų įgyvendinti savo teisę balsuoti ir dalyvauti tokioje veikloje.“	
29 str.	2006 m. Jungtinių Tautų neįgalųjų teisių konvencija (Žin., 2010, Nr. 71-3561)
„Valstybės, šios Konvencijos Šalys, užtikrina neįgaliesiems politines teises ir galimybę jas įgyvendinti lygiai su kitais asmenimis ir įsipareigoja: a) užtikrinti, kad neįgalieji galėtų veiksmingai ir visapusiškai dalyvauti politiniame ir visuomenės gyvenime lygiai su kitais asmenimis tiesiogiai ar per laisvai pasirinktus atstovus, įskaitant neįgalųjų teisę ir galimybę balsuoti ir būti išrinktiem“.	

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal lentelėje pateiktus teisės aktus

Europos vietos savivaldos chartijos (Žin., 1999, Nr. 82-2418), kurią Lietuva ratifikavo 1999 m., preambulėje pabrėžiama, kad piliečių teisė dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus – vienas iš demokratijos principų, kuriuos pripažįsta visos valstybės, ES narės, įsitikinusios, kad ši teisė tiesiogiai gali būti įgyvendinama būtent per vietos valdžios institucijas ir kad tik vietos valdžios institucijos, turinčios realius įgaliojimus, gali garantuoti veiksmingą ir tiesiogiai su piliečiais susijusį valdymą. Chartijoje yra įtvirtinti europietiški vietos savivaldos standartai.

Pažymėtina, kad daugelis bendrųjų tarptautinių dokumentų, susijusių su žmogaus ir atskirų socialinių grupių teisėmis, pirmiausi vis dėlto yra rekomendacinio pobūdžio. Jie patys savaime negarantuoja, kad atskirose valstybėse jų bus laikomasi visų socialinių grupių atžvilgiu, todėl

ypatingai svarbu, kad žmogaus teisės būtų įtvirtintos nacionalinių valstybių įstatymais, suvokiant bei gerbiant kiekvieno asmens lygias teises galimybes dalyvauti visuomenės gyvenime, teigia D. Juodkaitė ir A. Jasiūnas (2003, p.9).

Klabant apie Europos Sąjungos įtaką socialinės atskirties mažinimo srityje tai geriausia apibūdina atvirojo koordinavimo metodas². Lietuvai tapus Europos Sąjungos (ES) nare (2004 m. gegužės 1 d.) Europos Sąjungos institucijų teisės aktai reikšmingi formuojant socialinę politiką, bei turi įtakos Lietuvos įstatymų leidybai.

Atvirojo koordinavimo principas taikomas tose srityse kur įstatymų priėmimas ES lygiu neįmanomas arba pageidaujamas nacionalinių ypatumų turinčiose srityse, bet reikalauja bendrų strategijų Europos lygiu. Vadovaujantis atvirojo koordinavimo metodu, socialinės politikos gairės arba tikslai nustatomi ES lygiu, o valstybės narės raginamos įgyvendinti nacionalinius veiksmų planus, joms leidžiama pasirinkti ir priemones keliamiems tikslams pasiekti. Šis metodas pradėtas taikyti nuo 2000 m. kovojant su socialine atskirtimi, kaip nauja socialinės politikos priemonė nustatyta 2000 m. Lisabonos strategijoje. (L.Dromaitienė, 2008, p. 29)

Deja šiame metode numatyti įsipareigojimai ES atžvilgiu, vykdomi patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos rėmuose. Taip yra dėl to, kad kuriant socialinės aprėpties strategijas, neįtraukiamos naujos priemonės padedančios kovoti su socialine atskirtimi, o perkeliamos tos priemonės, kurias yra numachiusi Vyriausybė savo programai įgyvendinti.

Siekiant maksimalių rezultatų socialinės įtraukties srityje yra reikalinga didinti politinį įsipareigojimą ir proceso žinomumą, stiprinti teigiamą sąveiką su kitomis ES politikos sritimis, stiprinti procesą paremiančias analitines priemones, siekiant gerinti įrodymais grįstą politikos formavimą bei didinti atsakomybę valstybėse narėse skatinant įgyvendinimą.

1.3.2. Negalią turinčių asmenų dalyvavimo pilietinėje veikloje teisinis reglamentavimas Lietuvos Respublikoje

Lietuvoje yra priimta nemažai teisės aktų reglamentuojančių žmonių su negalia gyvenimą, egzistuoja oficiali negalios politika, įtvirtinta nacionalinėje teisės ir Vyriausybės programose. Žmonių su negalia teisinę padėtį reglamentuoja Lietuvos Respublikos įstatymai: LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas (Žin., 2004, Nr. 83-2983), LR Lygių galimybių įstatymas (Žin., 2008, Nr. 76-2998 ir t.t.), taip pat Lietuvos Respublikos Konstitucija (Žin., 1992, Nr. 33-1014), o tam tikras specifines sritis – atskiri įstatymai ar įstatymų lydintieji teisės aktai.

²Atvirojo koordinavimo metodas - Europos Sąjungos(ES) valdymo metodas, kuris taikomas ES viešosios politikos srityse, kur ES institucijos neturi išimtinės arba bendros su ES šalimis narėmis kompetencijos, bet siekia tam tikrų bendrai sutartų ES tikslų ir prioritetų. (Nakrošis, V. (2008). *Europos Sąjungos Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje. Atvirojo koordinavimo metodo taikymo analizė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla).

LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas (Žin., 2004, Nr. 83-2983) išplėtoja Konstitucijos pagrindinius principus dėl **neįgaliųjų** piliečių dalyvavimo. Šiame įstatyme teisiškai įtvirtinamos neįgaliųjų teisės, užtikrinama apsauga nuo diskriminacijos, numatomos neįgaliųjų socialinės integracijos prielaidos. Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymu įtvirtinama nuostata visuomenės sąmonėje, kad negalia – ne medicininis, bet socialinis reiškinys, kuris daugiausia priklauso nuo neįgaliesiems sudarytų galimybių įvairiomis priemonėmis kompensuoti negalią ir dalyvauti visuomenės gyvenime.

Itin svarbu, kad šiame įstatyme numatytos pagrindinės neįgaliųjų integracijos prielaidos ir sąlygos – kas besąlygiškai turi būti, kad tokia integracija vyktų ir būtų užtikrinta neįgaliųjų gyvenimo kokybė. Tai gi neįgaliųjų integracija organizuojama vadovaujantis šiais principais (žr. 4 lentelę):

4 lentelė

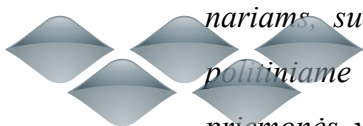
Pagrindiniai neįgaliųjų integracijos principai

Principai	
Lygių teisių	Neįgalieji turi tokias pačias teises kaip ir kiti visuomenės nariai;
Lygių galimybių	Neįgaliesiems, kaip ir kitiems visuomenės nariams, sudaromos tokios pat ugdymosi, darbo, laisvalaikio leidimo, dalyvavimo visuomenės, politiniame ir bendruomenės gyvenime galimybės. Tik tais atvejais, kai tokios pat sąlygos ir priemonės yra neveiksmingos, numatomos specialios priemonės, gerinančios neįgaliųjų padėtį.
Diskriminavimo prevencijos	Neįgalieji apsaugomi nuo bet kokios diskriminacijos ar išnaudojimo.
Visapusiško dalyvavimo	Visais lygmenimis visi su neįgaliųjų gyvenimu ir veiklą susiję klausimai sprendžiami derinant su jais ir (ar) jų atstovais pagal įstatymą bei atsižvelgiant į jų patirtį.
Prieinamumo	Neįgaliesiems sudaromos sąlygos veiklai visose gyvenimo srityse ir galimybė naudotis ištekliais.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 3 str. (Žin., 2004, Nr. 83-2983).

Vienas kertinių principų yra **lygių galimybių**: *Neįgaliesiems, kaip ir kitiems visuomenės nariams, sudaromos tokios pat ugdymosi, darbo, laisvalaikio leidimo, dalyvavimo visuomenės, politiniame ir bendruomenės gyvenime galimybės. Tik tais atvejais, kai tokios pat sąlygos ir priemonės yra neveiksmingos, numatomos specialios priemonės, gerinančios neįgaliųjų padėtį.*

Asmuo su negalia, turi teisę gyventi pilnavertį gyvenimą, kuris garantuotų jo orumą, ugdytų pasitikėjimą savimi ir leistų aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime.

wondershareTM

PDF Editor

Keletas teisinių dokumentų yra priimtų specialiai sutrikusios klausos asmenims. Vienas jų - 1995 m. gegužės 4 d. Vyriausybės nutarimas „Dėl kurčiųjų gestų kalbos pripažinimo gimtąja kalba”, kuriame teigiama: „*Oficialiai pripažinti Lietuvos Respublikos kurčiųjų gimtąja kalba gestų kalbą, suteikiant kurtiesiems galimybę gimtąja kalba pasirinkti ir tėvų kalbą*“ (Žin., 1995, Nr. 38 - 948). Ši nuostata yra įtvirtinta ir LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 4 str. „*Gestų kalba yra kurčiųjų gimtoji kalba*“ (Žin., 2004, Nr. 83-2983). Šiuo dokumentu kurčiųjų bendruomenė tampa pripažinta kalbine kultūrine mažuma Lietuvoje. Gimtosios kalbos statusas paskatino kurčiuosius aktyviau reikalauti lygių galimybių norint gauti svarbiausią informaciją gestų kalba. Siekdama integruoti kurčiuosius į visuomenę ir mažinti jų socialinę atskirtį Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1998 m. patvirtino pirmąją Lietuvos gestų kalbos vartojimo ir vertėjų paslaugų teikimo programą 1999 -2003 m. (Žin., 1998, 47-1300), kaip šios programos tęstinumas vėlesniais metais buvo priimtose dar trys programos 2005-2008 m. (Žin., 2005, 101-3745), 2009- 2012 m. (Žin., 2009, Nr.70-2844), 2013 – 2017 m. programa (Žin., 2013, Nr.: 20 -990).

Visos šios priemonės itin svarbios gerinant informacijos prieinamumą apie gestų kalbos vertimo paslaugas. Gestų kalbos vartojimo ir vertėjų paslaugos užtikrina kurtiesiems lygiavertį bendradarbiavimą su girdinčiaisiais.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje neįgaliam žmogui skiriamas vis didesnis dėmesys, aktyviai siekiama gerinti neįgaliųjų integraciją. Tam sukurta reikiama neįgaliųjų teises reglamentuojanti teisinė bazė, atitinkanti valstybės ekonomines galimybes ir siekianti užtikrinti neįgaliųjų (tarp jų ir kurčiųjų) poreikius. Tačiau būtinumas ją ir toliau tobulinti lieka valstybės dienotvarkėje. J. Misiūnas (2005, p. 230) teigia, kad pirmiausia reikia pasiekti, kad visuose visuomenės gyvenimą reglamentuojančiuose teisės aktuose būtų įvertintos neįgaliųjų žmonių teisės, numatytos jų užtikrinimo garantijos. Be to teisės aktuose būtina apibrėžti įvairių valdymo lygių (valstybės, savivaldybių) atsakomybę už neįgaliųjų teisių įgyvendinimą, suderinti visų šių institucijų funkcijas bei užtikrinti tarp institucinį bendradarbiavimą.

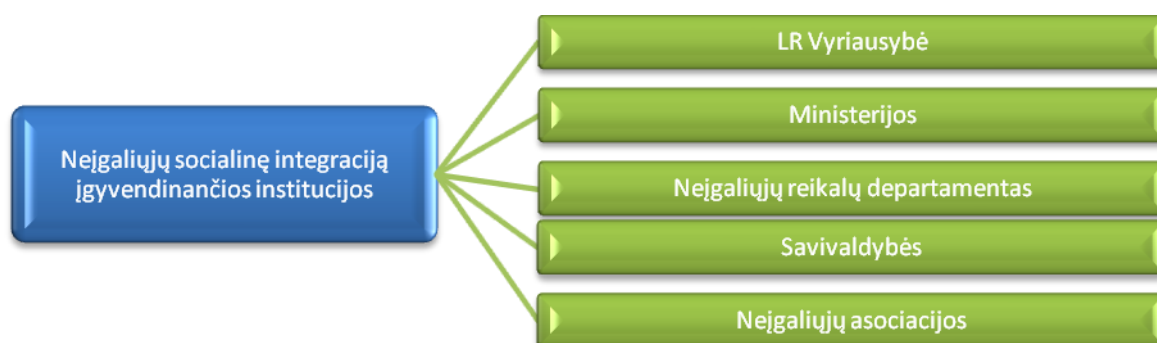
wondershare™

PDF Editor

2.INSTITUCINIAI MECHANIZMAI, SKIRTI NEĮGALIŪJŲ ASMENŲ INTERESŲ ATSTOVAVIMUI IR TEISIŲ GYNIMUI VIETOS SAVIVALDOJE

2.1. Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinę integraciją įgyvendinančių institucijų sistema

Lietuvoje norint užtikrinti neįgaliųjų visuomeninę kokybę, veikia tam tikra institucinė sistema, kurią sudaro: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, ministerijos, Neįgaliųjų reikalų departamentas, savivaldybės, neįgaliųjų asociacijos (žr. 2.pav.). Kurtieji yra tam tikra atskira neįgaliųjų grupė, tačiau ši institucinė sistema, pritaikyta ne išskirtinai kurtiesiems, o visiems neįgaliesiems.

2.pav. Pagrindinės neįgaliųjų socialinę integraciją įgyvendinančios institucijos Lietuvos Respublikoje

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal *LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymą* (Žin., 2004, Nr. 83-2983)

Pagrindinė institucija koordinuojanti ir įgyvendinanti neįgaliųjų socialinės integracijos sistemą Lietuvoje yra **Lietuvos Respublikos Vyriausybė**. Jos kompetencijoje taip pat yra ilgalaikių valstybinių neįgaliųjų socialinės integracijos programų ir strategijų tvirtinimas.

Ministerijos pagal savo kompetenciją rengia ir teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei siūlymus, įstatymų ir kitų teisės aktų projektus dėl neįgaliųjų socialinės integracijos sistemos tobulinimo ir organizuoja neįgaliųjų socialinės integracijos sistemos įgyvendinimą.

Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Neįgaliųjų reikalų departamentas). Jis koordinuoja ir įgyvendina Nacionalinę žmonių su negalia socialinės integracijos programą ir vykdo kitas neįgaliųjų socialinės integracijos politikos įgyvendinimo priemones.

Savivaldybės. Jos rengia ir įgyvendina savivaldybės neįgaliųjų socialinės integracijos programas, atsako už neįgaliųjų specialiųjų poreikių tenkinimą teikiant bendrąsias ir specialiąsias socialines paslaugas, sąlygų neįgaliesiems integruotis į bendruomenę sudarymą, bendradarbiavimą su neįgaliųjų asociacijomis.

Neįgaliųjų asociacijos. Jos atstovauja neįgaliųjų interesams, padeda įgyvendinti neįgaliųjų socialinės integracijos priemones: organizuoja socialinių paslaugų teikimą neįgaliesiems, neįgaliųjų poilsį, sportą, turizmą, kultūrinę veiklą, tarptautinį bendradarbiavimą. Organizuodamos savo veiklą, neįgaliųjų asociacijos bendradarbiauja su valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis, gali gauti šių institucijų ir įstaigų finansinę paramą. Neįgaliųjų asociacijos dalyvauja formuojant ir vykdančią šalies socialinę politiką (Žin., 2004, Nr. 83-2983).

Atsižvelgiant į tai, kad pagrindinis tyrimo objektas yra kurčiųjų asmenų pilietinis dalyvavimas vietos savivaldoje, svarbu atskleisti būtent šiai neįgaliųjų asmenų grupei skirtų institucijų veiklos principus ir galimybes.

Ypatingai reikšmingą vaidmenį šios grupės dalyvavimui vietos savivaldoje užima savivaldybių socialinių reikalų komitetai bei neįgaliųjų reikalų komitetai, taip pat savivaldybėse esantys kurčiųjų reabilitacijos centrai bei Neįgaliųjų reikalų departamento koordinuojami gestų kalbos vertėjų centrai, tad toliau bus pateikta šių institucinių mechanizmų analizė.

2.2. Kurčiųjų asmenų socialinę integraciją įgyvendinančių institucijų sistema Lietuvos Respublikos vietos savivaldoje

2.2.1. Savivaldybių tarybų socialinių reikalų komitetai

Reikšmingą vaidmenį plėtojant dalyvaujamąjį valdymą vaidina nacionaliniame ir savivaldos lygmenyje veikiančios instituciniai mechanizmai, atliekantys tarpininko tarp pilietinės visuomenės ir sprendimų priėmimo galią turinčių valdžios institucijų funkcijas. Esminis tokių institucinių mechanizmų požymis – mišri struktūra, t.y. jų nariais būna ne tik valdžios institucijų, bet ir visuomeninių organizacijų, bendruomenių deleguoti asmenys, atstovaujantys pastarųjų interesus ir lygiomis teisėmis dalyvaujantys šių mechanizmų veikloje bei priimamuose sprendimuose. Kita vertus, dažnai tokie instituciniai mechanizmai yra sudaromi visuomeniniais pagrindais, o vadinasi, neturi finansinės paramos, ir veikia išskirtinai kaip konsultaciniai organai.

Pažymėtina, kad vertinant neįgaliųjų asmenų dalyvavimo sprendimų priėmimo procesuose galimybes, tokių institucinių mechanizmų steigimo ir veiklos reguliavimo pobūdis nacionaliniame ir savivaldos lygmenyje skiriasi.

LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas (Žin., 2004, Nr. 83-2983) įtvirtina **Neįgaliųjų reikalų tarybos** prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos privalomąjį pobūdį, pažymint, kad ši taryba nagrinėja svarbiausius neįgaliųjų socialinės integracijos klausimus ir teikia pasiūlymus socialinės apsaugos ir darbo ministrui dėl neįgaliųjų reikmes atitinkančios neįgaliųjų socialinės integracijos politikos įgyvendinimo. Ši taryba yra sudaroma visuomeniniais pagrindais, lygiateisės partnerystės pagrindu iš valstybės institucijų ir neįgaliųjų asociacijų deleguotų atstovų (17 str.).

Tuo tarpu, savivaldybėms, kurios atsakingos už savivaldybės neįgaliųjų socialinės integracijos programų rengimą ir įgyvendinimą, sąlygų neįgaliesiems integruotis į bendruomenę sudarymą, bendradarbiavimo su neįgaliųjų asociacijomis plėtrą ir kt. (LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas, Žin., 2004, Nr. 83-2983), įstatymai palieka teisę, bet neįpareigoja sudaryti komitetus arba komisijas, kurios galėtų padėti kokybiškai įgyvendinti minėtas savivaldybių atsakomybes. Pažymėtina, kad daugelyje savivaldybių veikia **socialinių reikalų komitetai**, kurių kompetencijoje ne tik gyventojų užimtumas, socialinio būsto, globos, rūpybos ir šalpos klausimai, bet ir neįgaliųjų žmonių reikalai bei bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis. Tokie komitetai atlieka dvejopą vaidmenį: 1) *patarėjo* – jie yra sudaryti Tarybai teikiamiems socialiniams ir kitiems klausimams preliminariai nagrinėti ir išvadoms bei pasiūlymams teikti miesto Savivaldybės tarybai ir merui; komitetai pagal savo kompetenciją priima rekomendacinius sprendimus; 2) *kontrolieriaus*, kadangi komitetai taip pat kontroliuoja, kaip laikomasi įstatymų ir kitų teisės aktų, kaip vykdomi miesto Savivaldybės tarybos sprendimai, mero potvarkiai, Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymai Komiteto veiklos sričių klausimais. Tačiau, vadovaujantis *Vietos savivaldos įstatymu* (Žin., 2011, Nr. 45), komitetai yra sudaromi išskirtinai iš savivaldybės tarybos narių, tuo tarpu visuomenės atstovai – seniūnaičiai, ekspertai, valstybės tarnautojai ir kiti suinteresuoti asmenys gali dalyvauti komitetų darbe tik patariamojo balso teise ir reglamento nustatyta tvarka (14 str., 2 ir 6 dalys). Tokia komitetų sudėtis iš esmės minimizuoja neįgaliųjų organizacijų atstovų galimybes reprezentuoti savo interesus ir lygiaverčiai dalyvauti sprendimų priėmimo.

Atlikus 60-ies Lietuvos savivaldybių internetinių svetainių analizę³, paaiškėjo, kad tik 9 savivaldybėse (Vilniaus, Kauno, Šiaulių miesto, Kauno, Utenos, Vilkaviškio, Trakų, Anykščių, Joniškio rajono) yra sudarytos **Neįgaliųjų reikalų komisijos** arba tarybos. Narius į komisiją deleguoja Savivaldybės taryba, Savivaldybės administracija, Savivaldybės įstaigos ir nevyriausybinės organizacijos – po 1 atstovą pagal negalios pobūdį (regėjimo, klausos, judėjimo, psichikos, proto negalia, kitos ligos ir neįgalūs sportininkai). Tokia tarybos narių sudėtis padeda ne tik aptarti rūpimas problemas, bet ir išgirsi kompetentingų specialistų nuomonę, jų pasiūlytus galimus sprendimų būdus. Pažymėtina, kad tik Vilniaus ir Kauno neįgaliųjų tarybose yra deleguoti kurčiųjų bendruomenės atstovai, tuo tarpu kitose miestuose, kuriuose taip pat veikia kurčiųjų reabilitacijos centrai ši galimybė lieka neišnaudota.

Pagrindinis tokių komisijų arba tarybų tikslas yra nagrinėti svarbiausius neįgaliųjų socialinės integracijos klausimus, bendradarbiaujant su Savivaldybės administracija, nevyriausybinėmis neįgaliųjų organizacijomis, bendruomenėmis ir pavieniais asmenimis. Įgyvendindamos šį tikslą **Neįgaliųjų reikalų tarybos** atlieka šias funkcijas:

³[Internetė] [žiūrėta- 2013-08-08]. Prieiga per internetą: <www.vilnius.ltwww.kaunas.lt, www.siauliai.lt, www.krs.lt, www.utena.lt, www.viskaviskis.lt, www.trakai.lt, www.anyksciai.lt, www.joniskis.lt>.

- analizuoja miesto/rajono neįgaliųjų socialines problemas ir poreikius;
- analizuoja valstybės ir Savivaldybės institucijų parengtus teisės aktus, jų poveikį miesto/rajono neįgaliesiems;
- skatina neįgaliuosius ir nevyriausybinės neįgaliųjų organizacijas dalyvauti sprendžiant su jų gyvenimu ir veikla susijusius klausimus;
- kaupia informaciją apie neįgaliųjų problemas;
- sprendžia kitus Tarybos kompetencijai priskirtinus klausimus (Kauno miesto savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T-253).

Kaip ir *Neįgaliųjų reikalų taryba* prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, taip ir neįgaliųjų reikalų tarybos arba komisijos savivaldybėse yra sudaromos ir veikia visuomeniniais pagrindais. Darytina prielaida, kad, viena vertus, tai leidžia atrinkti labiausiai motyvuotus pilietinės visuomenės organizacijų ir savivaldybės tarybos bei administracijos atstovus; kita vertus, finansinių išteklių stoka gali mažinti tokių institucinių mechanizmų funkcionavimo efektyvumą. Taigi, neįgaliųjų reikalų komisijų sudarymas ir funkcionalumas pirmiausiai priklauso ne tik nuo neįgaliųjų asmenų organizacijų aktyvumo bei solidarumo, bet ir nuo savivaldybės tarybos politinės valios.

2.2.2. Lietuvos kurčiųjų rehabilitacijos centrai

Kad demokratija veiktų, reikalingas aktyvus ir savanoriškas piliečių dalyvavimas viešajame gyvenime. Valdžios institucijos pripažįsta nevyriausybinių organizacijų vaidmenį užtikrinant demokratijos veikimą ir sudaro tinkamas sąlygas piliečiams ir jų organizacijoms įsitraukti į valstybei svarbių sprendimų planavimo ir priėmimo, jų vykdymo priežiūros ir tobulinimo procesus (V.Baršauskienė, E.Butkevičienė, E.Vaidelytė, 2008, p. 20). Tai gi Konstitucijos laiduojama teisė laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas (35 str., LR Konstitucija, Žin., 1992, Nr. 33-1014) dalyvaujamojo valdymo kontekste įgyja naują aktualumą. Pripažįstama, kad aktyvi nevyriausybinių organizacijų veikla ne tik sudaro palankias sąlygas skirtingų interesų atstovavimui, bet ir tarnauja kaip valdžios institucijų atskaitomybės garantas. NVO dėl savo poveikio atskiriems nariams ir platesnei politinei visuomenei prisideda prie demokratinio valdymo stabilumo. Dalyvaujamame valdyme nevyriausybinių organizacijos iš antraeilių veikėjų virsta aktyviais viešojo intereso atstovais ir reikšmingais partneriais sprendimų priėmime.

Reikšmingą vaidmenį kurčiųjų asmenų pilietiniame dalyvavime ir socialinėje integracijoje vaidina **Lietuvos kurčiųjų draugija** (toliau LKD) – savanoriška nepriklausoma, nepolitinė visuomeninė organizacija, savitarpio pagalbai burianti klausos negalios asmenims, atstovaujanti jų interesams ir teisėtiems poreikiams, ginanti jų teises bei padedanti įgyvendinti savo narių socialinės

integracijos poreikius. Tai skėtinė organizacija, vienijanti visus Lietuvoje veikiančius kurėiųjų reabilitacijos centrus arba kurėiųjų draugijas (iš viso 12)⁴.

Kurėiųjų reabilitacijos centrų paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimas vykdomas pagal *Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. liepos 20 d. patvirtintą tvarkos aprašą* (Žin., 2012, Nr.89-4661), kuris iš esmės pakeitė iki tol galiojusią kurėiųjų reabilitacijos centrų finansavimo tvarką, deleguodamas dalį šių centrų finansavimo skyrimo funkcijų iš nacionalinio lygmens, t.y. Neįgaliųjų reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos savivaldybių administracijoms, kurios tapo atsakingos už projektų vertinimą bei atranką, lėšų skyrimą ir projektų finansavimą ir įgyvendinimo kontrolę. Tuo tarpu Neįgaliųjų reikalų departamentas liko įpareigotas sudaryti sutartis su savivaldybių administracijomis dėl projektų finansavimo ir įgyvendinimo, lėšų savivaldybių administracijoms projektams finansuoti ir administruoti skyrimo.

Viena vertus, šis finansavimo tvarkos keitimas įpareigoja vietos savivaldybes daugiau dėmesio skirti kurėiųjų asmenų problemoms ir kartu skatina aktyvesnį kurėiųjų draugijų bendradarbiavimą su vietos valdžia. Kita vertus, pastebima, kad mažesniuose miestuose veikiančių reabilitacijos centrų personalas stokoja projektų rengimo ir vykdymo kompetencijų, todėl daugelis jų, negalėdamas lygiaverčiai konkuruoti dėl savivaldybės skiriamo finansavimo per projektinę veiklą, tampa nebeįpajėgūs kokybiškai vykdyti savo veiklos.

Lietuvos kurėiųjų reabilitacijos centrai ne tik atstovauja kurėiųjų asmenų teises įvairiose įstaigose, institucijose, bet ir informuoja visuomenę apie kurėiuosius, jų kultūrą, darbą. Dalyvauja įvairiose konferencijose ir seminaruose įvairias kurėiųjų klausimais.

Šie centrai yra pagrindinės institucijos per kurias palaikomas ryšys su valdžios institucijomis siekiant lygių teisių, visapusiškų kurėiojo integracijos į visuomenę.

2.2.3. Lietuvos gestų kalbos vertėjų centrai

Neįgaliųjų reikalų departamento koordinuojami gestų kalbos vertėjų centrai yra dar viena dalis neįgaliųjų integravimo institucinės sistemos. Gestų kalbos vertėjų centrai (toliau centrai) teikia gestų kalbos vertėjų paslaugas. Centrai yra valstybės nuosavybė, tai biudžetinės įstaigos pavaldžios Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai. Neatlygintinos gestų kalbos vertimo paslaugos teikiamos penkiuose didžiausiuose Lietuvos miestuose (žr. 3 pav.).TM

⁴Penki iš šių centrų yra didžiausiuose Lietuvos miestuose. Vilniaus kurėiųjų reabilitacijos centrui priklauso Alytaus miesto kurėiųjų draugija. Kauno kurėiųjų reabilitacijos centrui pavaldūs yra Kėdainių, Marijampolės, Vilkaviškio kurėiųjų draugijos. Vši Panevėžio kurėiųjų reabilitacijos centrui priklauso Utenos kurėiųjų draugija. Šiaulių ir Klaipėdos mieste taip pat yra įsikūrę kurėiųjų reabilitacijos centrai, bei kurėiųjų draugijos Mažeikių ir Telšių mieste.

3.pav.Lietuvos gestų kalbos vertėjų centrų prie LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos schema

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal LR Vyriausybės nutarimą (Žin., 2009, Nr. 70-2844).

2010-07-01 d. panaikinus Lietuvoje apskričių viršinių administracijas (Žin., 2010, Nr. 54-2654), apskričių gestų kalbos vertėjų centrų (Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Vilniaus) savininko teisės ir pareigos perduotos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, o Alytaus ir Marijampolės gestų kalbos vertėjų centrai dėl didelių administravimo kaštų likviduoti. Vietoj Alytaus gestų kalbos vertėjų centro įkurtas Vilniaus apskrities gestų kalbos vertėjų centro padalinys, o vietoj Marijampolės gestų kalbos vertėjų centro – Kauno apskrities gestų kalbos vertėjų centro padalinys. Prie Šiaulių apskrities gestų kalbos vertėjų centro prijungta Telšių apskritis, prie Klaipėdos vertėjų centro prijungta Tauragės apskritis, o prie Panevėžio apskrities gestų kalbos vertėjų centro prijungta Utenos apskritis.

Šiuo metu Lietuvos gestų kalbos vertėjų centrai dirba vadovaudamiesi *Lietuvos gestų kalbos vartojimo ir vertėjų paslaugų teikimo 2013 – 2017 m. programa* (Žin., 2013, Nr.: 20 -990), kurią koordinuoja Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. 2012 metais gestų kalbos vertėjų paslaugas teikė 5 gestų kalbos vertėjų centruose (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio) dirbantys gestų kalbos vertėjai (96 etatai).

Išanalizavus gestų kalbos vertėjų centrų internetines svetaines galima išskirti du pagrindinius vertėjų centrų uždavinius :

- plėtoti lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas kurtiesiems, gerinti šių paslaugų ir informacijos prieinamumą;
- sudaryti sąlygas visuomenei ir kurtiesiems bendrauti gestų ir lietuvių kalba, plėtoti abipusį informacinės aplinkos prieinamumą.

Centrai, vykdydami jiems pavestus uždavinius, atlieka šias funkcijas:

- teikia gestų kalbos vertimo paslaugas;

- tiria gestų kalbos vertimo paslaugų poreikį jiems pavaldžiose apskrityse;
- rūpinasi gestų kalbos vertėjų kvalifikacijos tobulinimu;
- bendradarbiauja ir organizuoja pasitarimus, konferencijas su kitomis įstaigomis bei organizacijomis gestų kalbos vertimo ir vartojimo klausimais;
- bendradarbiauja su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Neįgaliųjų reikalų departamentu prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir kitomis valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis, taip pat kitomis šalies ir tarptautinėmis organizacijomis;
- verčia į gestų ir lietuvių kalbą įvairiuose renginiuose, televizijos laidose;
- moko gestų kalbos girdinčiuosius, kurčiuosius ir klausos sutrikimų turinčius vartotojus;
- ir kt.

Gestų kalbos vertėjų centrams atitenka ypatingas tarpininko vaidmuo tarp girdinčiosios visuomenės ir kurčiųjų bendruomenės plėtojant ir užtikrinant abipusę informacijos prieinamumą.

Pastaraisiais metais ieškant veiksmingesnių informacijos pateikimo formų, gestų kalbos vertėjų paslaugos pradėtos teikti nuotoliniu būdu, vis gi praktiniai pastebėjimai leidžia tvirtinti, kad dėl nepakankamo vertėjų skaičiaus ir profesinės kvalifikacijos stokos, galimybės pasinaudoti šia išskirtine teise kurtiesiems ir klausos negalią turintiems asmenims yra itin ribotos: dažnai vertėjų paslaugų tenka laukti net keletą dienų, nemaža dalis gestų kalbos vertėjų stokoja atitinkamo specializuoto išsilavinimo.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad Lietuvoje neįgaliųjų socialinę integraciją palaiko ir skatina visuma valstybinių institucijų: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, ministerijos, Neįgaliųjų reikalų departamentas, savivaldybės, neįgaliųjų asociacijos. Kalbant apie kurčiųjų pilietinį dalyvavimą vietos savivaldoje ypatingai reikšmingą vaidmenį užima savivaldybių socialinių reikalų komitetai bei neįgaliųjų reikalų komitetai, Neįgaliųjų reikalų departamento koordinuojami gestų kalbos vertėjų centrai, bei taip pat savivaldybėse esantys kurčiųjų reabilitacijos centrai. Pastarieji yra pagrindinės institucijos per kurias palaikomas ryšys su valdžios institucijomis siekiant lygių teisių, visapusiškų kurčiojo integracijos į visuomenę.

2.3. Lietuvos Respublikos vietos savivaldoje veikiančių institucijų sąveikos

Viešosios politikos formavime svarbiausia yra komunikacija tarp valstybės įstaigų ir visuomenės, tad norint atstovauti vietos gyventojų interesams ir priimti jiems palankius sprendimus, vietos savivalda turi glaudžiai bendradarbiauti su rajone veikiančiomis organizacijomis.

W.Parsons (2001, p.210) pastebi, kad šiuolaikinėje politinio mokslo ir viešosios politikos teorijos raidoje nepakankamai atsižvelgiama į faktą, jog politinis procesas vyksta institucijų

kontekste. Tad galima daryti prielaidą, kad nepakankamas institucijų vaidmens sureikšminimas neigiamai įtakoja viešosios politikos procesus. Viešojo valdymo institucijos pirmiausiai turi būti suprantamos kaip viešosios politikos vykdytojai.

Taigi viena iš viešosios politikos sudedamųjų dalių – **bendradarbiavimas**. Institucijų tarpusavio bendradarbiavimas sprendimų priėmimo procese padeda tiksliau apibrėžti vykdomos veiklos tikslus, taupyti išteklius bei numato kelius, kuriais bus pasiekiamos vykdomos veiklos tikslinės grupės. (A.Laurinavičiūtė, 2010, p. 24)

LR Konstitucija (Žin., 1992, Nr. 33-1014) **bendradarbiavimą** įkelia į laisvos ir savarankiškos veiklos rėmus. Kiekviena savivaldybė individualiai pasirenka kelius ir priemones, kuriais bus vykdomi bendradarbiavimu paremti projektai su visuomene, NVO ar biudžetinėmis įstaigomis. Trumpai tariant savivaldybės yra tarpininkai tarp LR Vyriausybės ir piliečio, todėl jų veikla nėra grindžiama tik rajono valdžios iniciatyvomis, siekais ar vizijomis. Visų pirma savivaldybė - tai administracinis vienetas, besirūpinantis ne tik rajono įvaizdžiu šalyje, bet ir siekiantis užtikrinti rajone gyvenančių žmonių gerovę. Todėl siekiant efektyvaus savivaldybių valdymo būtina nacionalinių reglamentų struktūra. Šiuo metu savivaldybių veiklą reglamentuoja šie teisės aktai: LR Vietos savivaldos įstatymas (Žin., 2011, Nr. 45), Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas (Žin., 2004, Nr. 98-3626), Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas (2010, Nr. 141), Laikino tiesioginio valdymo savivaldybės teritorijoje įstatymas (Žin., 2003, Nr. 57-2532).

Bendradarbiavimo procesui reglamentuoti svarbiausias yra LR Vietos savivaldos įstatymas (Žin., 2011, Nr. 45). Pastarasis teisės aktas svarbus ne tik tuo, kad apibrėžia savivaldybių funkcijas, viešųjų paslaugų teikimą, savivaldybių tarybos narių teises ir pareigas, bet ir aiškiai apibrėžia **bendradarbiavimo** svarbą tam tikrų savivaldybės organų veikloje. Įstatyme apibrėžti bendradarbiavimo punktai apima ne tik bendradarbiavimą su savivaldybių steigėjais, bet ir tame pačiame rajone veikiančiomis biudžetinėmis įstaigomis, gyventojais, nevyriausybinėmis organizacijomis (toliau NVO).

Viešosios politikos ateitis priklauso nuo didesnių NVO sektoriaus galimybių teikti viešąsias paslaugas ir dalyvauti formuojant viešąją politiką, o valstybė savo ruožtu turėtų kaip įmanoma mažiau vyrauti viešajame gyvenime. Tokiu būdu, kita visuomenės forma, galinti didinti sąveika su vietos savivalda, yra bendruomenės pagal interesus **telkiamasis į NVO, interesų grupės**, per kurias dalyvavimas savivaldoje tampa efektyvesniu.

Nebiurokratinė bendradarbiavimo struktūra, jungianti individus arba organizacijas bendram reikalui galime įvardinti kaip tinklaveika (E.Ribašauskienė, D.Šalengaitė, 2013, p. 7). P. Brandshaw (2007) pritaria autoriams ir teigia, kad bendradarbiavimas kuriant ir veikiant tinkluose sudaro tinklaveikos pagrindą (2007, p. 5). Grupės demografinės charakteristikos apsprendžia su kuo grupė užmezga ryšius skirtinguose kontekstuose. Taigi socialinių veikėjų jungimasis į tinklus, naujų ryšių

užmezgimas, tinklų sujungimas – socialinės veiklos, kurias vienija ryšių mezgimas įprastai įvardijami tinklaveikos sąvoka. Tinklo struktūra apriboja ir įgalina tinklo dalyvių veiksmus, tačiau tinklo dalyviai gali savo tikslingais veiksmais modifikuoti tinklus (M.Vilkas ir J.Vilkė, 2009, p. 1103).

Siekdamos kurti atvirą ir darnią sąmoningų piliečių visuomenę savivaldybių institucijos privalo būti atviros bendruomenių iniciatyvoms, įtraukti gyventojus į sprendimų priėmimo procesus bei suteikti visas laisves ir sąlygas piliečiams spręsti savo problemas ar organizuoti viešąsias paslaugas patiems. Kitaip tariant – stiprinti NVO sektorių. (Savivaldybių ir nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimas, 2013, p.8) Tai teigiamai įtakotų sprendimų priėmimo procesą – skatintų visuomenę dalyvauti viešosios politikos formavime- mažintų skiriamąją ribą tarp visuomenės keliamų lūkesčių ir valstybės institucijų pasirinktų veiklos metodų viešiesiems konfliktams spręsti.

2.3.1. Savivaldybių ir nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimas

Aktyvus visuomenės įsitraukimas į visuomeninį gyvenimą būtų efektyvesnis, jei vietos valdžios institucijos, vadovaudamosi įstatymų nustatytais principais, imtųsi didesnės atsakomybės ir laikytų pareigą priimti sprendimus kartu su piliečiais bei jų grupėmis. Tačiau dažnai vietos savivaldybių institucijos neturi aiškios vizijos, su kokiomis piliečių grupėmis ar organizacijomis jos turėtų bendradarbiauti bei kurių organizacijų pasiūlymus laikyti bendra piliečių – NVO atstovų pozicija (Savivaldybių ir nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimas, 2013, p. 12).

Konkrečioje srityje veikiančių NVO atstovavimas suteikia galimybę vietos valdžios institucijoms išgirsti vieningą NVO nuomonę konkrečiu klausimu ir objektyviau priimti sprendimus. Toks NVO bendradarbiavimas su vietos savivaldybėmis gali būti užtikrinamas bendradarbiaujant su didžiąja dalimi NVO per skėtines organizacijas, veikiančias vietos savivaldybės teritorijoje.

Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centro leidinyje Savivaldybių ir nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimo metodika (2013, p. 13), akcentuojama, jog narystė skėtinėse organizacijose suteikia akivaizdžios naudos ir privalumų: gerėja informacijos prieinamumas, finansiniai šaltiniai, auga vykdomos veiklos efektyvumas, stiprėja organizacijų įtaka, solidarumas ir parama, padidėja problemų, gerosios praktikos matomumas, mažėja rizika bei izoliacija ir išauga pasitikėjimas NVO sektoriumi.

NVO gali įnešti didžiulį indėlį informuodamos visuomenę apie socialinius bei politinius reiškinius, formuodamos socialinių paslaugų tinklą, užtikrindamos valdžios veiksmų skaidrumą ir keldamos visuomenės sąmoningumo lygį bei skatindamos visuomenę dalyvauti formuojant viešąją politiką, priimant sprendimus ir apskritai valstybės valdyme socialinius bei politinius reiškinius,

formuodamos socialinių paslaugų tinklą, užtikrindamos valdžios veiksmų skaidrumą ir keldamos visuomenės sąmoningumo lygį bei skatindamos visuomenę dalyvauti formuojant viešąją politiką, priimant sprendimus ir apskritai valstybės valdyme.

Kurčiųjų rehabilitacijos centrai kaip ir buvo minėta ankstesniame skyriuje yra viena iš NVO organizacijų. Klabant apie šių centrų bendradarbiavimą su vietos valdžia, tai vietos savivaldybių bendradarbiavimo formų įtvirtinimas įstatymiškai susijęs daugiau su teorine bei deklaratyvia teisės akte įtvirtinta bendradarbiavimo nuostata, nei su tiesioginiu tokio principo taikymu. Nė viename teisės akte nėra reglamentuota kokiais būdais viešojo administravimo institucijos turi pasirinkti su kuo konsultuotis ir kieno pareikšta nuomonė ar pasiūlymas gali būti atstovaujamas daugumos. Visas bendradarbiavimas tarp savivaldybės ir kurčiųjų rehabilitacijos centrų remiasi tik geranoriškumo principais arba savivaldybės atstovų sąmoningu pritarimu pilietinės visuomenės idėjai.

Dalyje Lietuvos savivaldybių (Vilniaus, Kauno, Šiaulių miesto, Kauno, Utenos, Vilkaviškio, Trakų, Anykščių, Joniškio rajono) yra sudarytos **Neįgaliųjų reikalų komisijos** arba tarybos, kurios bendradarbiaudamos su savivaldybės administracija nagrinėja svarbiausius neįgaliųjų socialinės integracijos klausimus. Šiuo atveju tokia kolektyvinė veikla teikia daug praktinės naudos. Organizacijoms susivienijus, neįgaliųjų tarybos posėdžiuose dalyvauja daug įvairių organizacijų atstovų, kurie aprėpia daug platesnę perspektyvą ir turi daugiau patirties nei pavienė organizacija. Tokia vieningų požymių turinčių organizacijų struktūra veikia kaip vienas asmuo, todėl ji gali sujungti įvairias nuomones ir suformuoti bendrą viziją bei tikslus, atlikti organizacijas vienijančią ir joms atstovaujančią funkciją.

Deja lieka apgailestauti, kad Lietuvos kurčiųjų rehabilitacijos centrų atstovų (išskyrus Vilniaus ir Kauno) iki šiol dar nėra šių savivaldybių visuomeninių tarybų sudėtyje. Šis akivaizdus kurčiųjų bendruomenės lyderių pasyvumas užkerta kelią vietos valdžios institucijoms išgirsti vieningą kurčiųjų bendruomenės nuomonę konkrečiu klausimu ir taip objektyviau priimti sprendimus susijusius su šia bendruomene.

2.3.2. Savivaldybių ir gestų kalbos vertėjų centrų bendradarbiavimas

Aiškiai apibrėžta bendradarbiavimo vieta viešojoje politikoje leidžia daryti prielaidą, kad vietos savivalda, teikdama viešąsias paslaugas ir sprenddama viešuosius konfliktus konkrečioje teritorijoje, savo veiklą turi grįsti *bendradarbiavimo* principų diegimu. Savivaldybių veikla yra apribota įstatymų. Valstybės valią jos įgyvendina įstatymų numatytose ribose. Tai yra priežastis to, kad savivaldybėse bendradarbiavimas nėra patraukli veiklos kryptis.

Gestų kalbos vertėjų centrai (kaip ir buvo minėta anksčiau) yra įstaigos finansuojamos iš valstybės biudžeto ir vykdančios veiklą tam tikrose savivaldybėse. Vertėjų centrų nuostatuose yra

apibrėžta galimybė bendradarbiauti su vietos valdžia, tačiau praktikoje tai pasireiškia tik teikiant gestų kalbos vertimo paslaugas. Vertėjų centrų pagrindinė paskirtis yra teikti gestų kalbos vertimo paslaugas, tad nuo bet kokio raginimo ar kitokio skatinimo kurčiuosius aktyviau įsitraukti į pilietinę veiklą, centrus griežtai atiboja veiklos nuostatos⁵. Tai gi matome, kad ryšys su vietos savivaldos institucijomis yra gana kompliktuotas, dėl griežtai apibrėžtos centro veiklos.

Apibendrinant galime daryti išvadą, kad Lietuvos Respublikos įstatymuose dar trūksta bendradarbiavimo proceso principų ir jo vykdymo apibrėžties reglamentavimo. Tad nors Vietos savivaldos įstatyme (Žin., 2011, Nr. 45) ir yra deklaruojama piliečių įtraukimo į sprendimų priėmimo procesus būtinybė, informacijos teikimo ir konsultavimosi su piliečiais normos, dėl neišsamaus reglamentavimo, dažnai nėra praktiškai pritaikomos.

wondershare™

PDF Editor

⁵Klaipėdos apskrities gestų kalbos vertėjų centras www.gestuveritimocentras.lt, Šiaulių apskrities gestų kalbos vertėjų centras www.gestukalba.lt, Panevėžio apskrities gestų kalbos vertėjų centras www.paneveziogestucentras.lt.

3. KURČIŪJŲ ASMENŲ PILIETINIO DALYVAVIMO VIETOS SAVIVALDOS VEIKLOJE TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ

Apžvelgus piliečių dalyvavimo vietos savivaldoje teorines įžvalgas, išsiaiškinus, kad teisiniai LR aktai sukuria gana palankią kurtiesiems galimybę įsitraukti į pilietinę veiklą ir atveria savivaldybėms didelį veiklos savarankiškumą, kompleksiniu tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti gilesnes šio proceso neefektyvumo priežastis. Šioje magistro darbo dalyje apibendrinami kompleksinio tyrimo duomenys, kurie leido nustatyti kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo lygį vietos savivaldoje ir išsiaiškinti pagrindines kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje problemas, atskleidžiant skirtingų institucijų bendradarbiavimo galimybes kurčiųjų dalyvavimo pilietinėje veikloje skatinime.

3.1. Kompleksinio tyrimo metodikos pristatymo ir eigos pagrindimas

„Kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje teisiniai ir instituciniai mechanizmai“ tyrimas finansuotas pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 3 prioritetą „Tyrejų gebėjimų stiprinimas“ iš Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos biudžeto lėšų, vykdant Lietuvos mokslų tarybos projektą „Studentų mokslinės veiklos skatinimas“ (VP1-3.1-ŠMM-01-V-02-003) (žr. 8 priedą).

Atliekant bet kurį tyrimą yra taikoma *metodika*- visuma būdų kuriam nors darbui tikslingai atlikti arba būdų visumos panaudojimo praktika, techninių operacijų ir veiksmų visuma, jų seka ir tarpusavio ryšys. Tuo tarpu *tyrimo metodas*, tai instrumentai, kurių pagalba pažįstama tiesa, atskleidžiami dėsningi objektyviojo pasaulio reiškinių ryšiai. (R. Tidikis, 2003, p. 190).

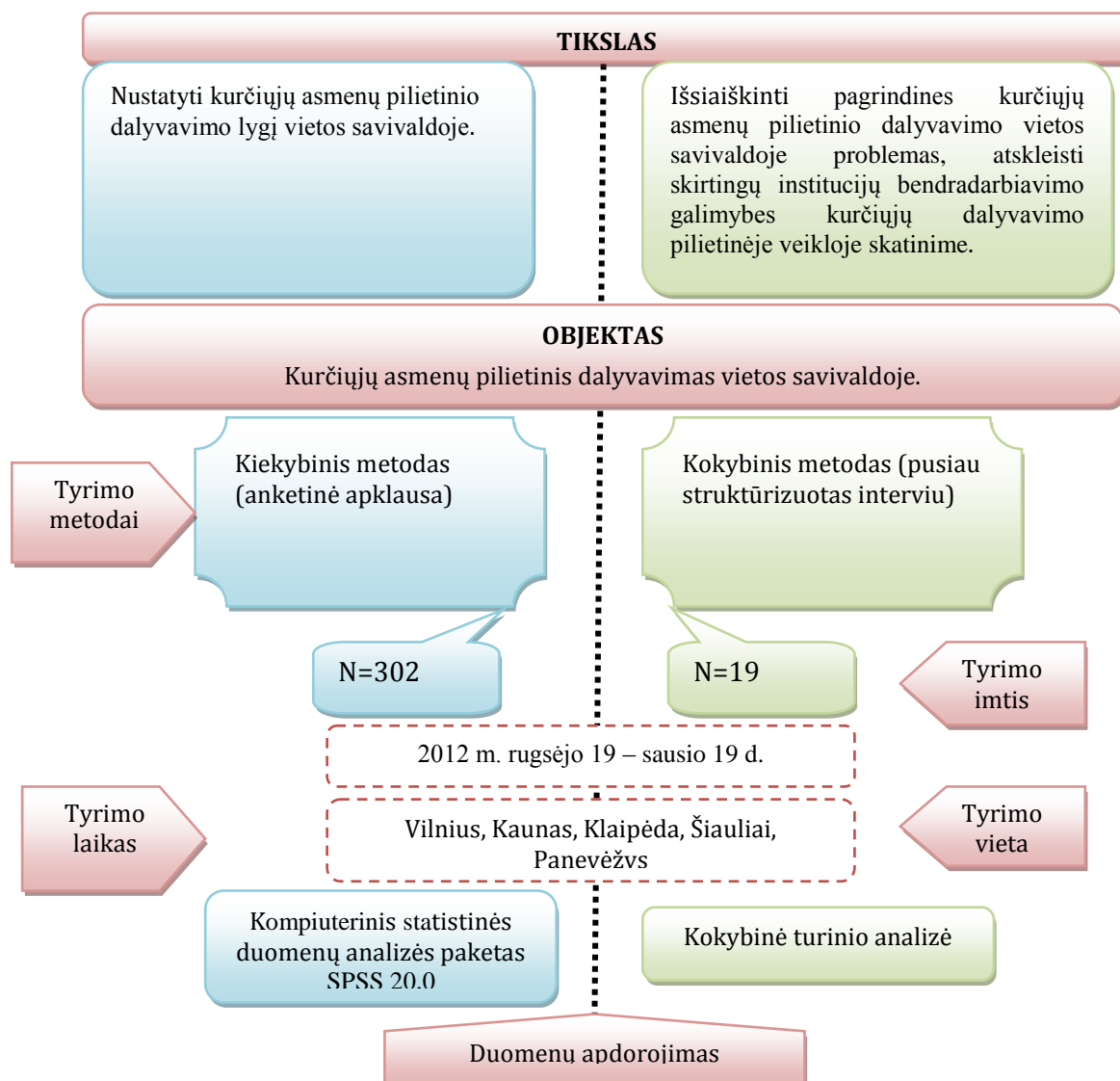
Šiame atliktame tyrime buvo remtasi skirtingų metodų derinimu (tyrimo struktūra pateikta 4 paveikslėlyje), todėl galima kalbėti apie kompleksinę tyrimo metodiką. Iš socialinių tyrimų metodologijos yra žinoma, kad trianguliaciniai tyrimai pranašesni už tyrimus, paremtus vienu vieninteliu metodu (P. Martinez, 2008, p. 25).

Tyrime taikyti šie metodai:

1. Dokumentų analizė;
2. Kiekybinė apklausa (anketinė apklausa);
3. Kokybinė apklausa (pusiau struktūrizuotas ekspertinis interviu);

Pasitelkiant dokumentų analizės metoda, buvo analizuojami LR bei tarptautiniai teisės aktai, oficialūs valstybės ir institucijų dokumentai, oficialiosios statistikos ir kiti dokumentai, kuriuose pateikiami duomenys bei kitokia informacija apie piliečių dalyvavimą bei neįgaliųjų asmenų teises ir kurčiųjų asmenų padėtį Lietuvoje. Taip pat pasitelkti įvairūs neoficialūs dokumentai, pvz., žiniasklaidos priemonės, jei tik jie pateikia tyrimui tinkamos informacijos.

Kiti tyrime naudoti metodai detaliau charakterizuojami atskirais skyreliais (3.1.1. Kiekybinio tyrimo pagrindimas 3.1.2. Kokybinio tyrimo pagrindimas). Rezultatai gauti tyrimo metu pristatomi kompleksiška.

4.pav. Kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldos veikloje tyrimo dizainas

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

4 paveikslėlio vizualizacija perteikia koncentruotą ir struktūruotą magistro darbo tyrimo planą, kuris padeda lengviau suvokti tyrimo eigą. Schemos viršuje nurodomi magistro darbo tikslai. Kaip matyti schemoje, tyrimą sudaro dvi pagrindinės dalys: kiekybinis tyrimas ir kokybinis tyrimas. Schemoje galime aiškiai matyti, atskiro tyrimo tikslą, imtį, laiką, vietą bei duomenų apdorojimo būdus.

3.1.1. Kiekybinio tyrimo pagrindimas

Pirmame tyrimo etape siekta nustatyti kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo lygį vietos savivaldoje. Šiam tikslui įvykdyti buvo atlikta šios grupės asmenų anketinė apklausa.

Taikant šį metodą per trumpą laiką ir su nedidelėmis lėšų sąnaudomis galima apklausti gana daug respondentų. Apklausos metodas lengvai formalizuojamas – tai palengvina surinktų duomenų analizę. Šis tyrimo metodas dažnai naudojamas kaip kontrolinis (papildomas) metodas, plečiant tiriamų charakteristikų aprašymo ir analizės galimybes, taip pat tikrinant kitais metodais gautus duomenis. Apklausa yra taikoma, kai tyrimo dalykas yra visuomeninės arba individualios sąmonės elementai: poreikiai, interesai, motyvacija, nuotaikos, vertybės, vertinimas, įsitikinimai ir kt. (Kardelis, 2007, p. 264)

Anketa pradedama pažintine informacija, kurioje pristatoma tyrimo tema, tikslas. Pagrindinėje dalyje pateikiami anketos klausimai ir teiginiai, į kuriuos tikimasi gauti respondentų nuomonę atspindinčius atsakymus. Prieš atliekant apklausą ši anketa buvo išbandyta ir įvertinta naudojant tikslią atranką. Atsižvelgiant į išskirtinę tiriamųjų grupę (kurčiuosius) siekta kiekybinio tyrimo klausimus pateikti kuo aiškiau ir suprantamiau kurtiesiems asmenims. Klausimų formulavimas sukėlė nemažai diskusijų, todėl anketa buvo parengta bendradarbiaujant su Šiaulių universiteto socialinių mokslų fakulteto socialinių tyrimų moksliniu centru.

Anketą sudarė 14 uždarų klausimų (žr. 2 priedą), respondento prašant pasirinkti vieną (ar kelis) iš pateiktų atsakymų. Tyrimo instrumento struktūrą sudaro įvadinė dalis ir pagrindinės dalys. Įvadinėje dalyje pateikiami klausimai sociodemografinėi respondentų charakteristikai nustatyti (lytis, amžius, išsilavinimas, užsiėmimas, klausos negalia ir gyvenamoji vieta). Reikėtų pastebėti, kad anketa pradedama demografinė gyventojų charakteristika neatsitiktinai, todėl, kad atsižvelgiant į tokias demografines charakteristikas kaip klausos negalia, išsilavinimo lygis bei gyvenamoji vieta, turėjo įtakos tyrimo rezultatams. Kitais klausimais buvo siekta išsiaiškinti, kaip respondentai sužino informaciją apie savo miesto/rajono bendruomenės reikalus, bei kokia informacija juos domina susijusi su savivaldybe. Taip pat norėta išsiaiškinti kokioje pilietinėje veikloje respondantai dalyvauja, bei kokie veiksniai kliudo aktyviai dalyvauti minėtoje veikloje.

Tyrimo imtis, trukmė ir vieta. Gestų kalbos vertėjų centrų duomenimis, 2012 metų pradžioje šalyje gyveno 6202 klausos negalią turintys asmenys (Žin., 2013, Nr.: 20 -990). Kad tyrimo duomenys būtų validūs, bendras apklausiamųjų skaičius (imties dydis) nustatytas remiantis Paniotto formule (K. Kardelis, 2007, p. 115) (žr. 5. pav.):

$$n=1/(\Delta^2+1/N),$$

kai:

n- imties dydis;

Δ - leistina paklaida;

N- populiacijos dydis.

Šiame tyrime leistinoji paklaida neviršija 5%

5.pav. Imties dydžio nustatymo formulė

Šaltinis: Kardelis, K. (2007). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis. Šiauliai: Lucilijus

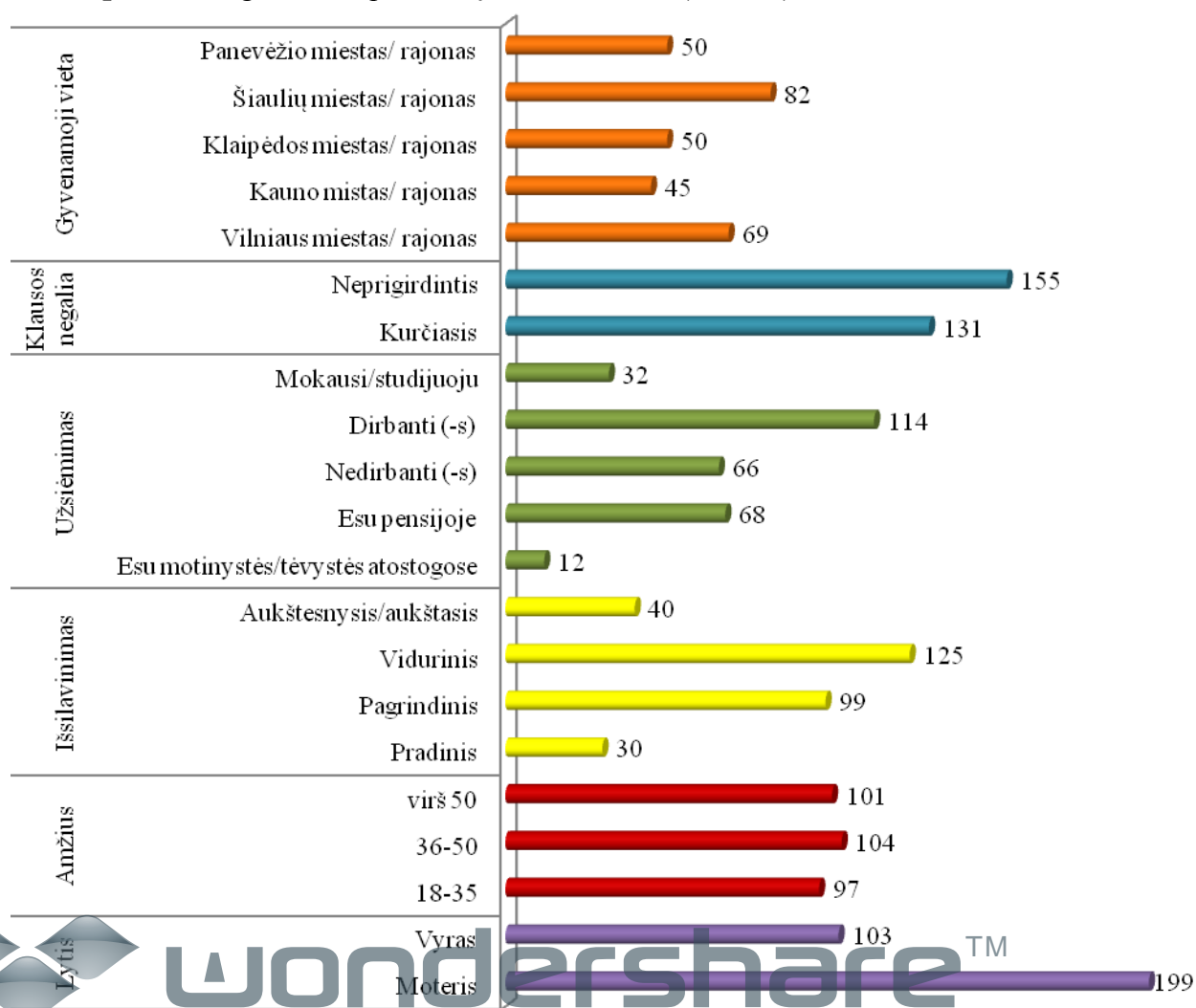
Norint gauti statistškai reikšmingus rezultatus reikėjo apklausti 362 respondentus, tačiau pavyko apklausti 60 respondentų mažiau, viso 302.

Tyrimui atlikti pasirinkta tikslinė respondentų imtis. Svarbiausi tiriamiesiems taikomi kriterijai: klausos negalios turėjimas ir ne jaunesnis amžius nei 18 m.

Tyrimas buvo atliktas 2012 m. rugsėjo 19 – sausio 19 d. Organizuojant tyrimą dėl didžiausio gyventojų skaičiaus ir įsikūrusių gestų kalbos vertėjų centrų bei kurčiųjų reabilitacijos centrų buvo pasirinkti 5 didieji Lietuvos miestai bei jų rajonai (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai ir Panevėžys).

Žemiau pateiktoje lentelėje (žr. 6 paveikslėlį) yra pateikiamas anketinėje apklausoje dalyvavusių respondentų pasiskirstymas pagal demografines charakteristikas:

6.pav. Demografinė respondentų charakteristika (N= 302)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Iš pateikto paveikslėlio matome, kad nuomonę pareiškė 199 moteriškos ir 103 vyriškos lyties respondentai. Apklausti 69 respondentai iš Vilniaus miesto ir rajono, 45 respondentai iš Kauno

miesto ir rajono, 50 iš Klaipėdos miesto ir rajono, 82 Šiaulių miesto ir rajono bei 50 respondentų iš Panevėžio miesto ir rajono. 18-35 m. amžiaus respondentų apklausta 97, 36-50 m., - 104 ir virš 50 m., - 101. 30 respondentų turinčių pradinį išsilavinimą, 99 – pagrindinį, 125 – vidurinį ir 40 respondentų turinčių aukštesnįjį arba aukštąjį išsilavinimą. Viso tyrime dalyvavo 131 kurčiųjų ir 155 neprigirdinčiųjų.

Vienam žmogui apklausti reikiamą skaičių respondentų per trumpą laiko tarpą yra fiziškai sunkiai įmanoma, todėl įvertinus tyrimo apimtį ir laiko kaštus, buvo pasitelkti profesiniai kontaktai. Anketinę apklausą padėjo atlikti gestų kalbos vertėjos iš Lietuvos gestų kalbos vertėjų centrų. Pažymėtina, kad 2012 m. gruodžio – sausio mėnesiais, Lietuvos didžiųjų miestų kurčiųjų reabilitacijos centruose vyko visuotiniai bendruomenės susirinkimai, kurių tikslas buvo išrinkti naujai 5 metų kadencijai bendruomenės pirmininką. Lietuvos kurčiųjų draugijos (LKD) nuostatose reglamentuota, kad *pirmininkas penkių metų kadencijai renkamas kurčiųjų reabilitacijos centro bendruomenės susirinkime 2/3 susirinkime dalyvaujančių LKD narių balsų dauguma. Išrinktą pirmininką vadovo pareigoms tvirtina LKD Respublikinė valdyba. Pirmininkais gali būti tik LKD nariai. Jie savo pareigas eina visuomeniniais pagrindais (www.lkd.lt)*. Atsižvelgiant į LKD nuostatas, susirinkimuose susirinkimuose dalyvavo ne tik miesto, bet ir rajonų kurčiųjų bendruomenės nariai. Tai gi tai palengvino ir anketinių duomenų surinkimą.

Duomenų analizė. Surinkti statistiniai duomenys buvo apdoroti, naudojant kompiuterinį statistinės duomenų analizės paketą SPSS 20,0. Statistiniam skirtumų reikšmingumui nustatyti naudotas chi kvadratas (χ^2) ir apskaičiuotas šio kriterijaus laisvės laipsnių skaičius (df). Duomenų skirtumas laikomas statistiškai reikšmingu, kai $p < 0,05$ (V.Čekanavičius, G.Murauskas, 2001, p. 239).

3.1.2. Kokybinio tyrimo pagrindimas

Remiantis išanalizuota mokslinė literatūra buvo nustatyti kriterijai pagal kuriuos buvo sudarytas kokybinio tyrimo instrumentas (pusiau strukturuotas interviu), padėsiantis *nustatyti pagrindines kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje problemas, atskleisti skirtingų institucijų bendradarbiavimo galimybes kurčiųjų dalyvavimo pilietinėje veikloje skatinime*.

Pasak L.Rupšienės (2007, p. 5) „Lyginant su kiekybiniais tyrimais, jis yra lankstesnis, labiau pasitikima tyrėjo analitiniais gebėjimais“. Kokybiniai tyrimai pateikia kur kas gilesnę bei platesnę informaciją. Siekiant gauti asmeninę informaciją iš tiriamųjų buvo pasirinktas interviu, kaip tyrimo duomenų rinkimo būdas. Interviu, kaip kokybinių duomenų rinkimo metodo taikymas grindžiamas prielaida, kad prasminga žinoti informantų požiūrius, vertinimus ir nuomones. Interviu siekiama suvokti informantų patirtį, sužinoti nuomones tiriamu klausimu, kurias jie išsako savais žodžiais

(Bitinas ir kt., 2008, p. 152). Kaip teigia K. Kardelis (2007, p. 82), „interview – tai viena iš apklausos rūšių, integruotų į stebėjimo metodų grupę, o kartu tai abipusis sandėris tarp klausančiojo ir atsakančiojo“.

Tyrimė buvo panaudotas pusiau struktūrizuotas interviu, kai tyrėjas iš anksto numato temas arba problemas, kurias aptars interviu metu, bet „neprisiriša“ prie klausimų tvarka ar numatytų, pasakytų žodžių, laisvai juos keičia vietomis, užduoda papildomų klausimų. Šis interviu tipas geras, nes suteikia galimybę sukurti laisvesnę bendravimo atmosferą.

Tyrimo instrumentas - interviu klausimynas. Pusiau struktūrizuoto interviu metodo išskirtinis bruožas yra galimybė iš anksto sudaryti klausimyną. Pasak Bitino ir kt. (2008, p. 159) iš anksto numatyti interviu klausimai jį labiau susistemina, interviu būna išsamesnis. Taigi iš anksto numatyti klausimai leido lyginti iš kelių apklaustųjų gautą informaciją, o spontaniškai kilę klausimai leido įsigilinti į informanto atsakymus, juos geriau suprasti.

Pusiau struktūrizuotam interviu buvo sukurti trys kokybinės apklausos instrumentai (žr. 3, 4, 5 priedus). R. Tidikis (2003, p. 467) pažymi, kad atliekant pusiau standartizuotą interviu turi būti iš anksto numatyti būtini ir galimi klausimai.

Tyrimo klausimyną sudarė trijų blokų klausimai apimantys: 1. kurčiųjų asmenų dalyvavimo pilietinėje vietos savivaldos veikloje esamą situaciją, 2. kliūtis ir priežastis lemiančias menką įsitraukimą į pilietinį dalyvavimą, bei 3. gestų kalbos vertėjų centrų, savivaldybių ir kurčiųjų reabilitacijos centrų sąveiką, skatinant ir telkiant kurčiuosius dalyvauti pilietinėje ir savivaldybių institucinėje veikloje.

Šalia kiekvieno klausimų bloko buvo numatyti keli svarbiausi esminiai klausimai, kurie buvo pateikiami kiekvienam informantui, siekiant sužinoti panašaus tipo informacijos. Tačiau taip pat pokalbio metu buvo pateikiami ir iš konteksto kilę klausimai, norint gauti išsamesnės informacijos bei informantų vertinimus.

Tyrimo interviu eigą sudarė šios dalys: įžanga. Jos metu pasisveikinta, prisistatyta, supažindina su tyrimo tikslu bei tema ir paaiškinta, ko tikmami iš informanto. Pažymėtina, kad dalis ekspertų turi klausos negalią, o norint susikalbėti su klausos negalią turinčiais žmonėmis reikia mokėti gestų kalbą. Kadangi, pati turiu tam reikiamų gebėjimų, informantus kalbinau individualiai be pašalinių asmenų pagalbos. Siekiant gilesnio informanto supratimo, interviu pradžioje informantai buvo supažindinti su tyrimo problema bei tikslais, akcentuojant jų dalyvavimo tyrimė svarbą bei patikslinant klausimus, kurie leido informantui labiau suprasti nagrinėjamą temą. Tyrimo dalyviai taip pat buvo informuoti dėl interviu trukmės.

Interviu. Šio etapo metu buvo užduodami aiškūs, atviro tipo klausimai tiek remiantis sudarytu klausimynu, tiek klausiant iš pokalbio eigos kilusius klausimus.

Interviu pabaiga. Paskutiniu interviu etapu buvo pasiteirauta informantų, ar jie norėtų papildyti savo pasisakymus tiriamos problemos klausimu. Išklauius atsakymo, padėkota ir atsisveikinta.

Taip pat atliekant interviu buvo vadovautasi **tyrimo etikos principu**. Atlikto kokybinio interviu metu, kaip jau buvo minėta, informantai buvo supažindinami su tyrimo turiniu. Sudarytas klausimynas buvo pateiktas tik tada, kai buvo gautas informantų sutikimas (žinoma buvo pasiteirauta ar jie pageidautų klausimyną gauti dabar ar prieš pat interviu). Taip pat, buvo užtikrinta, jog tiriamųjų dalyvavimas bei pateikiama informacija ateityje nebus panaudota prieš juos pačius. Sąžiningumo principas reikalauja iš tyrėjo pateikti tik tuos duomenis, kurie buvo gauti iš tikrųjų.

Tyrimo laikas, vieta ir imtis. Prieš pradėdant vykdyti interviu buvo imtasi organizacinių veiksmų: analizuojant savivaldybių, gestų kalbos vertėjų centrų, Lietuvos kurčiųjų draugijos ir kurčiųjų reabilitacijos centrų internetines svetaines sudarytas galimų ekspertų sąrašas ir aprašas. Svarbu tai, kad informantai interviu metu neturi būti įsitempę, skubėti į kitą susitikimą, bei neturi būti pokalbio metu užsiėmę kitais reikalais, taip pat turi vyrėti jauki aplinka. Tai vieni svarbiausi veiksniai, kurie gali įtakoti interviu kokybę, todėl interviu laikas ir vieta buvo derinami informantų pageidavimu. Su ekspertais dėl galimybės dalyvauti tyrime buvo tartasi telefonu, elektroniniu paštu, „Skype“, „ooVoo“ internetinėmis vaizdo programomis (bendraujant su kurčiųjų reabilitacijos centrų pirmininkais).

Pusiau stuktūrizuotas interviu buvo atliktas 2012 m. rugsėjo 19 – 2013 m. sausio 19 d. Siekiant užtikrinti tyrimo duomenų reabilumą, tyrimo dalyviams buvo leista patiems pasirinkti interviu laiką ir vietą. To rezultatas - visi informantai buvo apklausti jų pasirinktuose vietose, 5 didžiuosiuose Lietuvos miestuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje), esančiuose gestų kalbos vertėjų centruose, kurčiųjų reabilitacijos centruose bei minėtų miestų savivaldybėse.

Interviu vyko keliais būdais – tiesiogiai ir telefonu (su keletu informantų buvo sunku suderinti susitikimo laiką, tad dėl didelio jų užimtumo interviu vyko telefonu), interviu metu gauti atsakymai buvo įrašomi į diktofoną, tais atvejais kuomet informantas kalbėjo gestų kalba interviu duomenys buvo filmuojami vaizdo kamera, vėliau gauti duomenys transkribuoti. Pažymėtina, kad atsižvelgiant į kai kurių informantų neprisigirdėjimo laipsnį, dalis interviu dalyvių išreiškė pageidavimą, jog pokalbiai būtų įrašinėjami ne vaizdo kamera o diktofonu. Šie informantai puikiai kalbėjo lietuvių kalba ir sugebėjo sklandžiai, balsu atsakinėti į interviu klausimus.

Kokybinės apklausos imtį sudarė didžiausių Lietuvos miestų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio): 5 kurčiųjų draugijų pirmininkai, Lietuvos kurčiųjų draugijos prezidentė, 5 gestų kalbos vertėjų centrų direktoriai, 8 vietos valdžios institucijų atstovai (savivaldybių neįgaliųjų reikalų tarybų, socialinių reikalų komitetų, svarstančių neįgaliųjų problemas lygmeniu ir turinčių jų sprendimo iniciatyvos teisę, nariai).

Analizėje visi informantai užkoduoti (žr. 5 lentelę).

5.lentelė

Informantų kodų lentelė

	Vilnius	Kaunas	Klaipėda	Šiauliai	Panevėžys			
Kurčiųjų reabilitacijos centrų pirmininkai	VRC1	KRC1	KLRC1	ŠRC1	PRC1			
Lietuvos kurčiųjų draugijos prezidentė	LKP1							
Gestų kalbos vertėjų centrų direktoriai	VGC1	KGC1	KLGC1	ŠGC1	PGC1			
Socialinių reikalų komiteto nariai	VS1	KS1	KLS1	KLS2	ŠS1	ŠS2	PS1	PS2

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Kaip parodyta 5 lentelėje tyrime iš viso dalyvavo 19 informantų iš kurių:

1. Vilniaus kurčiųjų reabilitacijos centro pirmininkė, Vilniaus miesto savivaldybės neįgaliųjų reikalų tarybos narė (VRC1);
2. Kauno kurčiųjų reabilitacijos centro pirmininkė, Kauno miesto savivaldybės neįgaliųjų reikalų tarybos narė (KRC1);
3. Klaipėdos kurčiųjų reabilitacijos centro pirmininkė (KLRC1);
4. Šiaulių kurčiųjų reabilitacijos centro pirmininkė (ŠRC1)
5. Panevėžio kurčiųjų reabilitacijos centro pirmininkė (PRC1);
6. Lietuvos kurčiųjų draugijos prezidentė (LKP1);
7. Vilniaus apskrities gestų kalbos vertėjų centro direktorius (VGC1);
8. Kauno apskrities gestų kalbos vertėjų centro direktorė (KGC1);
9. Klaipėdos apskrities gestų kalbos vertėjų centro direktorė (KLGC1);
10. Šiaulių apskrities gestų kalbos vertėjų centro direktorius (ŠGC1);
11. Panevėžio apskrities gestų kalbos vertėjų centro direktorė (PGC1);
12. Vilniaus miesto savivaldybės socialinių reikalų komiteto pirmininko pavaduotojas (VS1);
13. Kauno miesto savivaldybės socialinių, sveikatos ir šeimos komiteto pirmininkė (KS1);
14. Klaipėdos miesto savivaldybės socialinių reikalų komiteto pirmininko pavaduotoja (KLS1);
15. Klaipėdos miesto savivaldybės socialinių reikalų komiteto narys (KLS2);
16. Šiaulių miesto savivaldybės sveikatos ir socialinių reikalų komiteto narė, neįgaliųjų reikalų tarybos pirmininkė (ŠS1)
17. Šiaulių miesto savivaldybės sveikatos ir socialinių reikalų komiteto narys (ŠS2);

18. Panevėžio miesto savivaldybės sveikatos ir socialinių reikalų komiteto narys (PS1);

19. Panevėžio miesto savivaldybės sveikatos ir socialinių reikalų komiteto narė (PS2).

Norint išlaikyti informantų anonimiškumą, šiame magistriniame darbe jie užkoduoti. Kurčiųjų draugijų pirmininkai (VRC1, KRC1, KLRC1, ŠRC1, PRC1), Lietuvos kurčiųjų draugijos prezidentė (LKP1), 5 gestų kalbos vertėjų centrų direktoriai (VGC1, KGC1, KLGC1, ŠGC1, PGC1) ir 8 savivaldybių institucijų atstovai (VS1, KS1, KLS1, KLS2, ŠS1, ŠS2, PS1, PS2) (savivaldybių neįgaliųjų reikalų tarybų, socialinių reikalų komitetų, svarstančių neįgaliųjų problemas vietos lygmeniu ir turinčių jų sprendimo iniciatyvos teisę, nariai).

Duomenų analizė. Pokalbių metu gauti duomenys apdoroti vadovaujantis interviu medžiagos turinio analize, nuomonės buvo kategorizuotos, t.y. atsakymai buvo sisteminti pagal jų panašumus, skirtumus, bruožus, išskiriant tam tikras kategorijas. Jos apima kurčiųjų asmenų dalyvavimo pilietinėje vietos savivaldos veikloje esamą situaciją, kliūtis ir priežastis lemiančias menką įsitraukimą į pilietinį dalyvavimą, bei gestų kalbos vertėjų centrų, savivaldybių ir kurčiųjų reabilitacijos centrų sąveiką, skatinant ir telkiant kurčiuosius dalyvauti pilietinėje ir savivaldybių institucinėje veikloje.

3.2. Kurčiųjų asmenų dalyvavimo pilietinėje savivaldybių veikloje situacija

Demokratinė valstybė yra (ar bent jau turėtų būti) suinteresuota sklandžia pilietinės visuomenės veikla, kurios metu piliečiai formuoja valstybei savo reikalavimus bei siūlo tam tikrus galimus sprendimo būdus, prižiūri jų įgyvendinimą bei patys imasi iniciatyvos. Pilietinis dalyvavimas siejamas su demokratinėmis procedūromis užtikrinimu, nes be pilietinio dalyvavimo nebūtų demokratijos. Kita vertus, pilietinis dalyvavimas sunkiai įmanomas be institucionalizuotų demokratijos savybių, tokių kaip nuomonės ir žodžio laisvės, susirinkimo, organizavimosi ir iniciatyvų raiškos laisvės, ir t.t. Demokratinėje valstybėje piliečiai turėtų jaustis saugūs, nes jiems garantuojama teisė dalyvauti sprendimų priėmimo (Genys, D. 2011, p. 22).

Pasak S.Nefo (2011) jei visuomenėje gerbiama teisė, tai gerbiamas ir žmogus, ir atvirkščiai, jei gerbiamas žmogus, tai gerbiama ir teisė (2011, p.40). Deja Lietuvoje iki šiol dar yra pažeidžiamas ES pagrindinių teisių chartijos 26 straipsnis, kuriame nurodyta, jog neįgaliesiems yra užtikrinamas nepriklausomumas, socialinė integracija bei dalyvavimas visuomenės gyvenime. Analizė, atskleidusi, kad kurtiesiems Lietuvoje yra vis dar sunku pilnavertiškai dalyvauti visuomeniniame gyvenime ir įsitraukti į pilietinę veiklą, tik patvirtino šiuos teiginius.

Tyrimo dalyviai (ŠGC1, KLGC1, LKP1, KLRC1) mano, kad **kurčiųjų asmenų dalyvavimas pilietinėje veikloje yra nepakankamas**. Vilniaus gestų kalbos vertėjų centro direktorius (VGC1) ir Kauno kurčiųjų reabilitacijos centro pirmininkė (KRC1) pastebi, kad kurtieji nors ir menkai, bet vis dėlto pilietinėje veikloje dalyvauja, o dažniausios tokios pilietinio dalyvavimo formos yra *miesto*

šventės, meninė veikla, kurios pagalba kurtieji pristato visuomenei savo sukurtus spektaklius, meno kūrinius ir panašiai, taip pat dalyvavimas pasireiškia ir per įvairūs manifestus, piketus (žr. 6 lentelę).

6. lentelė

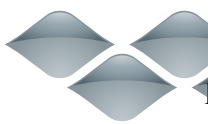
Kurčiųjų asmenų dalyvavimo pilietinėje savivaldybių veikloje situacija

NEDALYVAUJA/ MAŽAI DALYVAUJA	AKTYVŪS MIESTO ŠVENČIŲ IR MENINĖS VEIKLOS DALYVIAI
<p>„Nuo 2005 metų kada įsikūrė Šiaulių apskrities gestų kalbos vertėjų centras tokių atvejų mums nepasitaikė“. [ŠGC1]</p> <p>“Aš manau, kad šių žmonių dalyvavimas mūsų mieste nėra labai aktyvus, nes kurtieji yra daugiau pasyvūs negu aktyvūs asmenys ir norėtųsi, kad dalyvavimas būtų aktyvesnis.„[KLGCI]</p> <p>“Žinokite atsakyti labai sunku kiek pilietinėje veikloje, bet šiaip jie labai mažai aktyviai dalyvauja“. [LKPI]</p> <p>„Kurtieji neaktyviai dalyvauja pilietiniame gyvenime. „[KLRC1]</p>	<p>„Šiaip tai galiu pasakyti Vilniaus mieste, gan aktyviai sakysime kurtieji reiškiasi <..> vyksta renginiai, būna tai čia pavasarį man atrodo organizuoja visokias tai neįgalųjų šventes, tai kurtieji gan aktyviai, tikrai gan aktyviai jie dalyvauja“. [VGC1]</p> <p>“ <...> miesto renginiai, tai ten kur yra gestų kalbos vertimas, tai taip kurtieji dalyvauja, dar kurtieji dalyvauja, jeigu Jūs manęs klausiate kiek, tai mes tokios apskaitos nevedam. Bet tarkim dabar Kaune mes darom tokį dalyką, Eglutės įžiebimo šventė, mes suderinam su kultūros skyriumi ir užsakom gestų kalbos vertėją. Kiek kurtieji dalyvaus, kai yra šitokie mastai ir prasibrauti neįmanoma aš Jums negaliu pasakyti, bet jie dalyvauja. Pavyzdžiui pernai užpernai jie dalyvavo, kiek šiemet dalyvaus negaliu pasakyti, bet, kad dalyvaus tai dalyvaus“. [KRC1]</p> <p>„Kaip kurie.. miesto šventėje dalyvauja, bet... kaip sakant programa nelabai domisi. Ateina pasižiūri, muges , pavaikšto, pasivaišina. Koncertai būna <...>.[PRC1]</p> <p>„Dalyvaujam kurčiųjų čempionatuose ir t.t. Šventės jeigu būna, ir būna ten sporto varžybos tai dalyvauja. „ [KLRC1]</p>
4	4

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal kokybinio tyrimo duomenis

Tik Vilniaus gestų kalbos vertėjų centro direktorius (VGC1) pabrėžė, kad kurtieji reiškiasi ir per įvairias **protesto** formas „tas reiškiamasis tai daugiau buvo per manifestus, per susirinkimus ar kažkokių reikalavimų“.

Pasak R.Riekašiaus (2003) visuomenė nepasitiki esamomis institucijomis, o tai pasireiškia piliečių poslinkiu kitų dalyvavimo formų link. Per paskutinius tris dešimtmečius Vakarų visuomenėse žymiai padaugėjo politinio protesto formų (pvz., peticijų rašymas, streikai, demonstracijos ir kt.) Keičiantis piliečių nuostatoms dalyvavimo atžvilgiu, daugelyje Europos valstybių pradėta ieškoti galimybių, kaip padidinti piliečių galimybes tiesiogiai kontroliuoti politinį

procesą. Populiariausi pokyčiai: tiesioginių įvairių pareigūnų rinkimų ir referendumų (ypač vietos savivaldybių lygmeniu) įvedimas (2003, p. 15).

Vienas reikšmingiausių kurčiųjų bendruomenės organizuotų piketų įvyko 2012 m. vasario 7 d. prie Seimo susirinkę kurtieji protestavo prieš tai, kad šalies įstatymų leidžiamoji valdžia pažeidinėja Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos 21 straipsnį (Žin., 2010, Nr. 71 -3561), deklaruojanti neįgaliųjų, įskaitant ir kurčiųjų, saviraiškos laisvę ir laisvę reikšti savo nuomonę bei galimybę gauti informaciją (www.lkd.lt).

Šis piketas, pasak Lietuvos kurčiųjų draugijos prezidentės bent trumpam laikui atkreipė politinio elito dėmesį „*Šiek tiek po to piketo pradžia buvo sujudimas, kad va tikrai girdėjom atjautą, kad va tikrai yra problema visi paryškino tai tikrai problema, kažką tai darys* „.

Prezidentei antrina ir Panevėžio kurčiųjų reabilitacijos centro vadovė: *Truputį paveikė tas piketas, nes ta... tv3 kanalas pradėjo titruoti. Po truputį po truputį atsižvelgia.*“

Verta paminėti ir 2013 m. birželio 14 d. Vokietijoje įvykusį mitingą prieš kurčiųjų diskriminaciją. Šiame mitinge dalyvavo daugiau nei 8000 kurčiųjų, ne tik iš Vokietijos, bet ir iš kitų Europos valstybių. Tikslas - *parodyti, kad kurtieji – tai ne nebyli bendruomenė, kuri kantriai kenčia panieką, kad ji aktyviai kovos, gindama ir plėsdama savo teises.* Nors Vokietija yra viena iš labiausiai išsivysčiusių pramoninių šalių Europoje. Bet būtent čia valdžios institucijos rodo stebėtiną santūrumą. Darytina prielaida, jeigu kurčiųjų dauguma nesiskundžia ir priima tai, kas yra numatyta pagal įstatymus, vadinasi, daugiau jiems nieko ir nereikia. (www.lkd.lt)

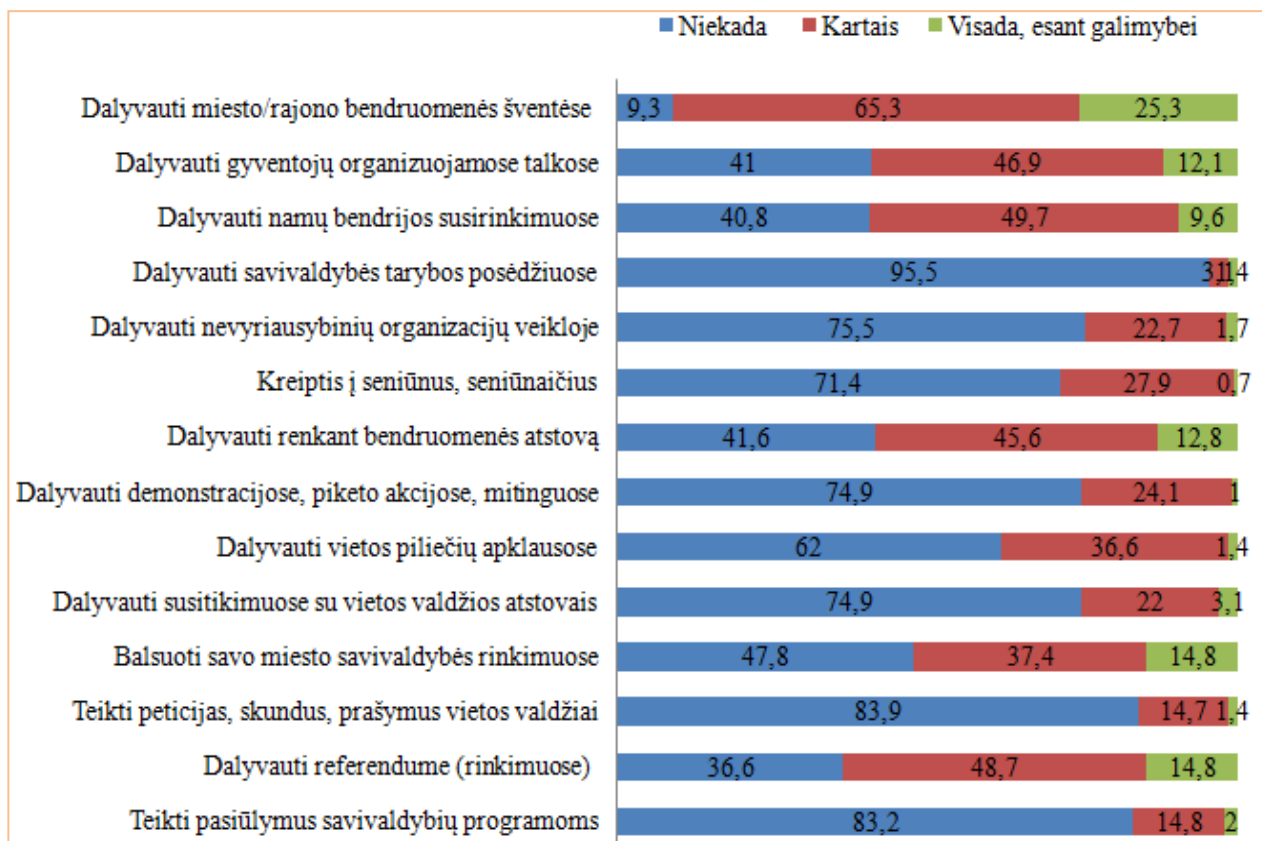
Iš pateiktų pavyzdžių matome, kad kurčiųjų bendruomenė tampa vis aktyvesnė reikalaujama lygių teisių su kitais visuomenės nariais ne tik Lietuvoje, bet ir tokioje išsivysčiusioje šalyje kaip Vokietija. Vertinant kurčiųjų asmenų pilietinį aktyvumą, kiekybinės apklausos metu respondentams užduotas klausimas: „*Pažymėkite, kiek dažnai Jums tenka dalyvauti:* (pateiktas 11 pilietinių veiklų sąrašas, pilnos klausimo formuluotės matyti tyrimo klausimyne, pateiktame 2 priede).

wondershare™

PDF Editor

7. pav. Kurčiųjų asmenų naudojamos dalyvavimo formos, proc.

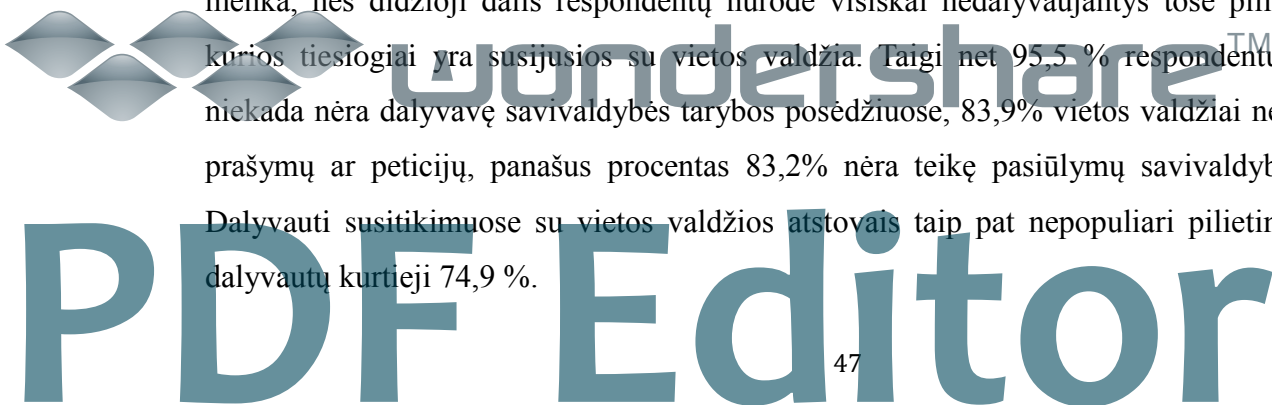

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal kiekybinio tyrimo duomenis

Iš 7 paveiksle pateikiamų duomenų matoma, kad *visada, esant galimybei* kurtieji dalyvauja miesto/ rajono bendruomenės šventėse 25,3 %, balsuojant referendumuose 14,8 %, bei renkant savo bendruomenės atstovą 12,8%. Šiek tiek didesnis procentas respondentų nurodė, kad *kartais* dalyvaujantys šiose pilietinėse veiklose: miesto/rajono bendruomenės šventėse 65%, namų bendrijos susirinkimuose 49,7%, balsuojant referendume 48,7%, gyventojų organizuojamose talkose 46,9%. Kalbant apie dalyvavimą gyventojų organizuojamose talkose pvz. (padėti tvarkyti namo bendro naudojimo patalpas, kiemus, prisidėti prie želdinimo darbų) esant galimybei dažniau dalyvauja klaipėdiečiai 62,5%, šiauriečiai 52,5%, kauniečiai 43,5%, rečiausiai dalyvauja panevėžiečiai 18,8% ($\chi^2=27,884$, $df= 10$, $p = .002$).

Tyrimo metu, paaiškėjo, kad kurčiųjų bendruomenės ir vietos valdžios santykių kokybė yra itin menka, nes didžioji dalis respondentų nurodė visiškai nedalyvaujantys tose pilietinėse veiklose, kurios tiesiogiai yra susijusios su vietos valdžia. Taigi net 95,5 % respondentų pažymėjo, kad niekada nėra dalyvavę savivaldybės tarybos posėdžiuose, 83,9% vietos valdžiai nėra teikę skundų, prašymų ar peticijų, panašus procentas 83,2% nėra teikę pasiūlymų savivaldybių programoms.

Dalyvauti susitikimuose su vietos valdžios atstovais taip pat nepopuliari pilietinė veikla kurioje dalyvautų kurtieji 74,9 %.

Savivaldos institucijos labai nutolusios nuo daugumos gyventojų sluoksnių, jų programos formalios, nepaliečia tiesioginių gyventojų interesų.

Vienas akivaizdžiausias žmonių domėjimosi vietos politika kriterijus yra rinkėjų aktyvumas. Pagal LR savivaldybių tarybų rinkimų įstatymą (Žin., 2010, Nr. 141) tarybos narius gyventojai renka remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise bei slaptu balsavimu. Bet kokie tiesioginiai ar netiesioginiai rinkimų teisės apribojimai dėl asmens kilmės, politinių pažiūrų, lyties, išsilavinimo ir kitokie suvaržymai yra draudžiami įstatymo. Balsavimas vietiniuose rinkimuose dažnai priklauso nuo bendruomenės narių pasitenkinimo savivaldos institucijų veikla ir domėjimosi politiniais reikalais. J.Buškevičiūtė ir A.Raipa (2011) akcentuoja, kad rinkimai užtikrina tikrąjį piliečių dalyvavimą sprendžiant valstybės ir visuomenės reikalus, todėl yra labai svarbūs šalies politiniame gyvenime (2011, p. 3).

2011 m. vasario 27 dieną Lietuvoje įvyko savivaldybių rinkimai, Vyriausiosios rinkimų komisijos (VRK) duomenimis Lietuvoje, balsavo 44,08 % visų šalyje įregistruotų rinkėjų. Jų Lietuvoje iš viso yra 2,637 mln. (www.vrk.lt) Tuo tarpu atlikto empirinio tyrimo duomenimis, paaiškėjo, kad savivaldybių tarybų rinkimuose dalyvavo tik 24,5 % respondentų. Iš kito anketos klausimo (žr. priedą Nr. 2, 13 kl) – „Kodėl nedalyvavote rinkimuose?“ paaiškėjo, kad nedidelis respondentų dalyvavusių tyrime aktyvumas naudojantis savo įstatymų numatytomis galimybėmis dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose didele dalimi susijęs su informacijos trūkumu, kaip nedalyvavimo priežastį įvardino 62 respondentai, atitinkamai 61 respondentas pasisakė negalėjęs dalyvauti dėl techninių kliūčių (neturėjo galimybės sugrįžti į savo rajoną, pagal registracijos duomenis).

Darytina prielaida, kad vietos savivaldos institucijos nesistengia ieškoti kuo įvairesnių ir veiksmingesnių gyventojų įtraukimo į sprendimų priėmimo būdų. Savivaldybėse dar nesusiformavo įprotis kreipti dėmesį į socialinės atskirties grupes ir įtraukti į visuomeninį gyvenimą, kadangi daugelis savivaldybių nerenka informacijos apie tokias grupes.

Pasak S.Nefo (2010) mokslininkai nustatė, kad piliečių dalyvavimas yra papildoma našta tarnautojams, sulėtėja politikos formavimo procesas (laiko atima visuomenės prioritetų ir poreikių išsiaiškinimas), dažnai sutelkiamas dėmesys į antraeilius dalykus, didėja priešiško tarp valdžios ir piliečių grėsmė, didėja trumpalaikės administracinės išlaidos (2010, p. 14).

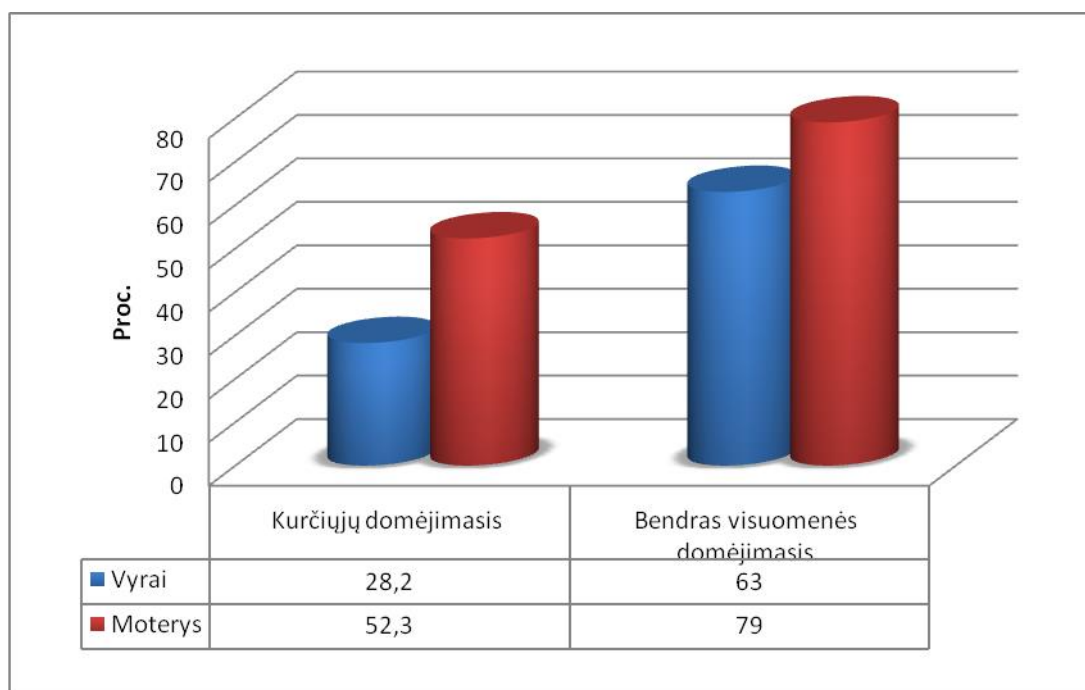
Domėjimasis viešaisiais reikalais. Gyventojų pasiryžimą dalyvauti ir patį dalyvavimą sprendžiant svarbius vietinės reikšmės klausimus geriausiai parodo domėjimasis įvairiais viešaisiais reikalais (tame tarpe ir politiniais).

Kurčiųjų domėjimasis viešaisiais reikalais vertinamas respondentams užduodant klausimą „Kokia informacija, susijusi su Jūsų savivaldybe, Jus domina? 1. Savivaldybės veikla; 2. Kultūrinė

veikla; 3. Kriminalinės naujienos; 4. Sporto naujienos; 5. Politiniai įvykiai; 6. Švietimas. 7. Niekas neįdomu (neįdomūs vietos reikalai),,

Atlikus duomenų analizę, statistiškai reikšmingas ryšys atsiskleidė tik išsamiau nagrinėjant šias veiklas: kultūros, sporto, švietimo ir kriminalines naujienas.

Tyrimas atskleidė, kad pagal sociodemografines gyventojų charakteristikas kultūros naujienomis (žr. 8 pav.) labiau domisi moterys, jos svarbios 52,3 % moterų ir 28,2% vyrų ($x^2=14,515$, $df= 1$, $p = .000$). Šie skaičiai gerokai skiriasi nuo 2012 m. pilietinės visuomenės instituto paskelbto pilietinės galios indekso, kuris atskleidė, kad domėjimasis kultūros naujienomis svarbus net 79 % moterų ir 63 % vyrų (Pilietinės visuomenės institutas, 2013 m. p. 8).

8.pav. Domėjimasis kultūros naujienomis, proc.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal kiekybinio tyrimo duomenis

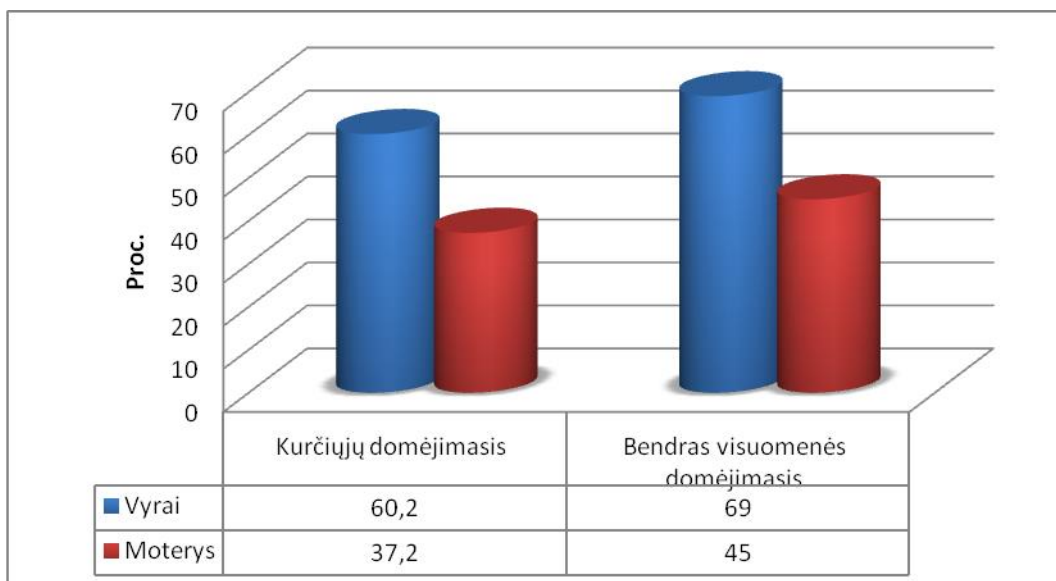
Pažymėtina, kad kultūros naujienomis taip pat domisi moksleiviai ir studentai 75 % ($x^2=18,291$, $df= 4$, $p = .001$), ir šie skaičiai mažai skiriasi ir nuo pilietinės galios indekso gautų rezultatų, kurie parodė, kad kultūros naujienos domina 76 % moksleivių ir studentų.

Kita aktuali viešųjų reikalų sritis yra domėjimasis sporto naujienomis (žr. 9 pav.).

PDF Editor

9.pav. Domėjimasis sporto naujienomis, proc.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal kiekybinio tyrimo duomenis

Iš pateikto 9 paveikslėlio matome, kad sporto naujienas daug svarbiau yra sužinoti vyrams 60,2% moterims 37,2% ($\chi^2=14,515$, $df= 1$, $p = .000$), pilietinės galios indeksas rodo, kad sportas svarbus 69 % vyrų ir tik 45 % moterų. Vidurinį ir aukštąjį išsilavinimą turintiems kurtiesiems sporto naujienos aktualios 53,3% , o štai pradinį ir pagrindinį išsilavinimą turintiems asmenims 36,4 % ($\chi^2=8,326$, $df= 1$, $p = .004$).

Švietimo naujienos daugiausia domina moteris 37,7 % ir tik 17,5 % vyrų, ($\chi^2=6,956$, $df= 1$, $p = .005$) taip pat šios naujienos domina vidurinį ir aukštąjį išsilavinimą turinčius kurčiuosius 33,9 % pradinio ir pagrindinio išsilavinimo kurtiesiems šio naujienos aktualios tik 17,8 % ($\chi^2=9,562$, $df= 1$, $p = .001$).

Domėjimasis kriminalinėmis naujienomis išryškėja tik išsamiau tiriant gyvenamąją vietovę. Šiomis naujienomis daugiausia domisi šiauliečiai 55,8 % ir 51,9 % kauniečių ($\chi^2=17,230$, $df= 5$, $p = .004$).

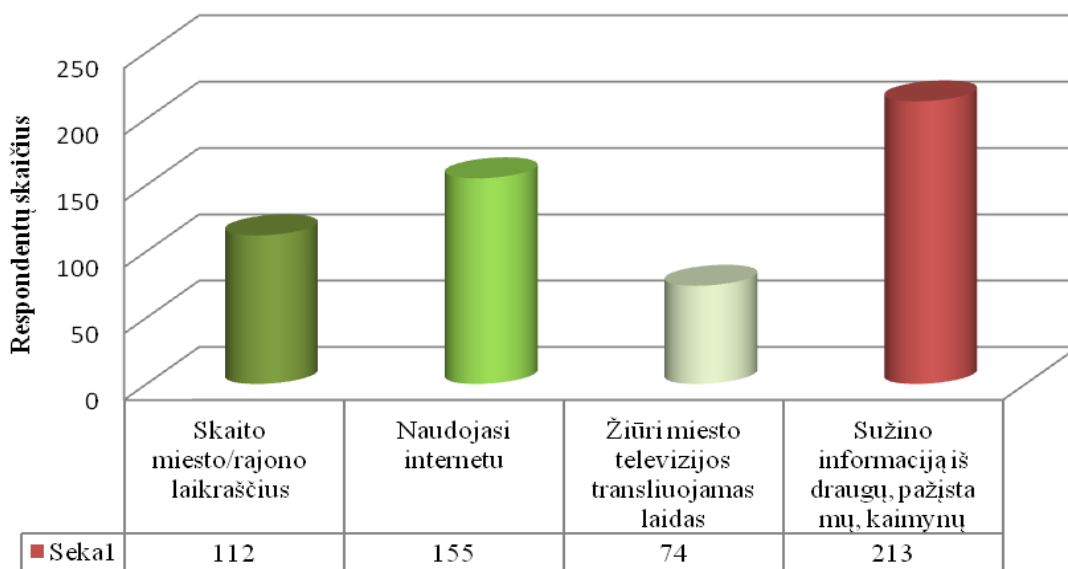
Nei domėjimasis kultūrine, nei sportine veikla nėra tiesiogiai susijęs su klausos negalia, ar gyvenamąja vieta.

Kurtieji skeptiškai vertina savo galimybes paveikti gyvenamosios vietovės problemų sprendimą. Net 43,7 % respondentų nurodė, kad kurčiųjų dalyvavimas pilietinėje savivaldybių veikloje nėra svarbus. Toks nepasitikėjimas savo jėgomis arba, kitaip tariant, politinio efektyvumo nebuvimas bendruomenės narių tarpe daro poveikį gyventojų dalyvavimui vietiniame valdyme.

Informacijos apie miesto/rajono reikalus sklaida. Svarbus vietos demokratijos aspektas yra gyventojų informuotumas vietiniais klausimais. Pastebima per mažai bandymų didinti vietos gyventojų aktyvumą ir suinteresuotumą dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus. Daugumoje įvairių

lygių teisės aktų bendruomenės narių dalyvavimas vietos reikalų tvarkyme yra nustumiamas tarsi į antro plano vaidmenį, nors atvirkščiai, turėtų būti pagrindiniu vietinio valdymo ramsčiu (S.Matonytė, 2005, p. 37)

Tyrimo duomenys atskleidžia gyventojų informuotumo vietos klausimais aspektą. Respondentų buvo klausiama, „Kaip jie sužino informaciją apie savo miesto/rajono reikalus“. Į šį klausimą respondentai galėjo pasirinkti keletą atsakymo variantų (žr. 10. pav).

10.pav. Informacijos apie miesto/ rajono reikalus šaltiniai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal kiekybinės apklausos duomenis

Tai gi iš 10 paveikslėlio matome, kad rečiausiai respondentai norėdami sužinoti naujienas apie savo miesto/ rajono reikalus naudojami žiūrėdami televizijos transliuojamas laidas. Tai visiškai paaiškinama, nes šis būdas visiškai nepatrauklus, kadangi transliuojamos laidos nėra nei titruojamos, nei verčiamos į gestų kalbą, o visa tai apsunkina informacijos supratimą. Kitas šiek tiek populiarsnis būdas sužinoti naujienas yra skaitant laikraščius šiuo atveju 112 respondentų pažymėjo šį atsakymą. Dėl teikiamų unikalių interneto galimybių (operatyvumo, galimybės skaityti naujienas iš bet kurios vietos, kur yra interneto ryšys, prieinamumo prie archyvų ir kitų), šis informacijos sužinojimo būdas įgauna konkurencinį pranašumą, mat daugiau nei pusė respondentų (155) nurodė, informaciją sužinantys iš interneto.

Dažniausiai apie savo miesto/ rajono reikalus respondentai nurodė sužinantys iš draugų, pažįstamų (213). Atsižvelgiant į kurčiųjų bendruomenės kultūrą šis būdas visuomet buvo ir yra populiariausias, visiškai neatsižvelgiant į informacijos turinį. Tai paaiškina tuo, kad kurtieji asmenys ilgą laiką buvo nematoma ir negirdima visuomenės dalis. Kurtieji neturėjo galimybės įgyti išsimokslinimo, nemokėjo garsinės kalbos, tad dažniausiai bendraudavo tik su artimaisiais

giminėmis. Su laiku, nors atsirado ir daugiau bendravimo galimybių, visgi ši forma, sužinoti svarbiausias naujienas iš draugų pažįstamų tarpo, išliko ir populiari iki šių dienų.

Apibendrinant, galime matyti, kad kurčiųjų asmenų dalyvavimas politiniame gyvenime yra nepakankamas. Nors ir menkai, bet vis dėl to kurtieji kartais dalyvauja pilietinėje veikloje, o dažniausios tokios pilietinio dalyvavimo formos yra rinkimai, miesto šventės, meninė veikla, kurios pagalba kurtieji pristato visuomenei savo sukurtus spektaklius, meno kūrinius ir panašiai, taip pat dalyvavimas pasireiškia ir per įvairūs manifestus, piketus. Taip pat paaiškėjo, kad kurčiųjų bendruomenės ir vietos valdžios santykių kokybė yra itin menka, nes didžioji dalis respondentų nurodė visiškai nedalyvaujantys tose pilietinėse veiklose, kurios tiesiogiai yra susijusios su vietos valdžia.

Kalbant apie kurčiųjų domėjimąsi viešaisiais reikalais tyrimas parodė, kad statistiškai reikšmingas ryšys atsiskleidė tik išsamiau nagrinėjant šias veiklas: kultūros, sporto, švietimo ir kriminalines naujienas.

Informaciją susijusią su savo miesto/ rajono reikalais, kurtieji sužino daugiausia iš savo draugų pažįstamų, tuo tarpu kalbant apie girdinčiųjų visuomenę, dažniausi naujienos visgi yra sužinomos iš televizijos ir interneto.

3.3. Kurčiųjų asmenų dalyvavimo pilietinėje veikloje problemos

Apibendrinus ekspertų pasisakymus, tyrimo metu nustatyta, kad kurčiųjų asmenų dalyvavimą pilietinėje veikloje lemia daugelis problemų: išsilavinimo stoka, kurčiųjų asmenų abejingumas ir pasyvumas, nusivylimas politiniais lyderiais, lyderio trūkumas kurčiųjų bendruomenėje ir kt. Plačiau šios problemos pristatomos žemiau pateiktoje lentelėje (žr. 7 lentelę).

Pasak L. Stračinskienės (2005) nagrinėjant piliečių dalyvavimo specifiką yra pastebima, kad menkas išsilavinimas riboja dalyvavimo visuomenės gyvenime galimybes ir yra kitų nedalyvavimo priežasčių šaltinis. Kitaip tariant, menkai išsilavinęs žmogus stokoja patirties ir žinių apie galimybę dalyvauti, tokie žmonės dažnai turi ir menką politinės kultūros lygį: menkos žinios apie politiką, politines vertybes (2005, p. 5).

wondershare™

PDF Editor

Dalyvavimo pilietinėje veikloje kategorijos

Pagrindinės problemos	Iš viso
KURČIŪJŲ ASMENŲ ABEJINGUMAS IR PASYVUMAS	
<p>„Man atrodo, kad pagrindinė priežastis tai toks paprastas abejingumas ir nenoras, gal kažkiek tingėjimas, kaip čia pasakyti gal galvojimas kad nieko nepasieks.. na ta prasme man atrodo lyderio reikia. Kad kažkas pastūmėtų, pasakytų.. tik tiek, o taip kad kas labai ar nebūtų temų tas gal toks dabar nenorėjimas, nematymas reikalo.“ [PGKC1]</p> <p>„Vienas kitas.. bet kažkodėl nemėgsta.. nenori. Kaip juos pritraukti nežinau. Ai galvoja čia girdintiems svarbu, o ne jiems.“ [PRC1]</p> <p>„Ne, nėra noro. Jaunimui dabar daug kas neįdomu, nemato prasmės.“ [KLRC1]</p> <p>„Nėra pakankamai aktyvūs kurtieji, bet apie reabilitacijos centrus aš negaliu daugiau pasakyti dėl kurių priežasčių tas, ta veikla tokia pasyvoka, bet va, ji galėtų būti aktyvesnė“. [KLGCI]</p> <p>„<...> patys kurtieji tikrai galėtų daugiau visur dalyvauti ir taip paviešintų save“. [KLS1]</p> <p>„Paprasčiausiai žmonių pasyvumas. Nesidomėjimas, mes iš tikrųjų turim žmonių, kuriems neįdomu. Neįdomu jie užsidaro savam tam gyvenime ir jiems įdomu tik tai kas liečia juos.“ [KRC1]</p>	6
IŠSILAVINIMO STOKA	
<p>„Tai visa mano giliu įsitikinimu lemtų išsilavinimas. Nes įgydami išsilavinimą, jie įgytų ne tikrai žinių jie klausytų, jie integruotųsi, jų mintis būtų integruojama, tai yra tam tikra gyvenimo mokykla. Išsilavinimas, išsilavinimas ir dar kartą išsilavinimas.“ [ŠGCI]</p> <p>„Tiesiog aš va grįšiu prie to, kad kai jie bus išsilavinę daugiau ir jie bus sąmoningi ir eis į tą politinį gyvenimą. Tai galbūt jiems tas išsilavinimas daugiau leis jiems plačiau pamatyti tuos dalykus.“ [VGCI]</p>	2
NUSIVYLIMAS POLITINIAIS LYDERIAIS	
<p>„<...> patiko, bet balsuoti nelabai nori. ai sako partija, nori kad už juos balsuotų, dėl to ateina, bet praktiškai ne dėl to ateina. „[PRC1]</p> <p>„aš žinau Seimo nariai negalvoja apie juos, jiems viskas pro ausis. „[ŠRC1]</p>	2
LYDERIO TRŪKUMAS KURČIŪJŲ BENDRUOMENĖJE	
<p>„Reabilitacijos centrai pasyviai vykdo savo veiklą, dėl to, kad vėlgi kurčiųjų bendruomenė neturi lyderio, pakankamai stiprių lyderių.“ [ŠGCI]</p> <p>„Sunku su kurčiaisiais, jų mastymas jie negalvoja, turi išsakyti patys turi turėti atstovų.. [ŠRC1]</p> <p>„Reikėtų kad kurčiųjų draugijoje būtų daugiau lyderių. Kad kurtieji sektų paskui, kad galėtų klausti.. O dabar jie tiesiog egzistuoja“ [KLRC1]</p> <p>„Galbūt trūksta iniciatyvių žmonių, o galbūt trūksta, galbūt ne tai kad iniciatyvių, bet kurie...“ [VGCI]</p>	4
MENKAS BENDRADARBIAVIMAS TARP ORGANIZACIJŲ VADOVŲ	
<p>„Kada juos kviečiam, nėra pasipriešinimo, mes aptariam rūpimus klausimus, bet tiesiog norėtusi, kad iniciatoriai būtų ir jie, ne tik mes. „[KLGCI]</p> <p>„<...> bet aš tai manau daugiau čia yra surišta su valdymu, tai gal būt vis dėlto yra tam tikrų vadovų nesusikalbėjimas sus savivalda, su renginių organizatoriais. Tiesiog tai galėtų pasiūlyti kažkokius tai savo kolektyvus kad galėtų jie įnešti va į tai tokios dalykus“ [VGCI]</p>	2
INFORMACIJOS PRIEINAMUMO KURTIESIEMS ASMENIMS STOKA	
<p>„<...> aš negaliu pasakyti kodėl, trūksta matyt informacijos“. [ŠRC1]</p> <p>„<...> reikėtų daugiau informacijos ir jie gaus daugiau naudos, ir tą turėtų daryti aišku komandoje ir kurtieji su girdinčiaisiais“. [KLGCI]</p> <p>„Taip trūksta žinių, trūksta informacijos, trūksta pasiruošimo ir ir .. manau kiek aš esu patyrusi, kiek aš matau tai jie yra nepasiruošę šitam dalykui.“ [KGC1]</p> <p>„<...> informacijos stoka, jie nežino kas kur kaip, kokie pokyčiai vyksta kokios naujienos. Jeigu paskaito antraštę, jeigu pamato internete užrašą, jie detalai nežino, paprastai kreipiasi į mūsų klubą į mūsų organizaciją“. [LKP1]</p>	4

www.darshare.com

Dalyvavimo pilietinėje veikloje kategorijos

GESTŲ KALBOS VERTĖJŲ TRŪKUMAS	
<p>„<..> visgi viena iš svarbiausių priežasčių yra gestų kalbos vertėjų trūkumas. Nes šiai dienai gestų kalbos vertėjų trūksta tikrai kurtieji negali gauti vertimo paslaugų tiek kiek jie norėtų gauti va<..> „[KLG1]</p> <p>„Nu aš manau, kad galbūt trūksta, nu to, kad ne visuose būna renginiuose tie gestų kalbos vertėjai ir žmonėms yra problema ir kaip jie negirdi renginyje, kas sakoma, kol neišverčiama jiems tai aš manau, kad yra problema.“ [KS1]</p>	2
PASIKEITUSI KURČIŲJŲ REABILITACIJOS CENTRŲ FINANSAVIMO TVARKA	
<p>„Ta prasme, kad 2012 metais kurčiųjų finansavimas vykdomas per savivaldybes. Keitėsi kurčiųjų draugijos finansavimo sfera. Nuo to tas finansavimas neišaugo, o gerokai sumenko. Ir Šiaulių mieste sumažėjo, bijau suklysti kone trim kartais. Va ir kurtieji atsidūrė nepavydėtinoje situacijoje, turėjo mažinti darbuotojų skaičių <..> „ [ŠGC1]</p> <p>„<..>tai va čia mums labai didelis minusas yra ir aišku dabar tie pinigėliai paimti ir dabar iš centrų visos naujienos jie negali atvažiuoti į tuos regionus. Kiekvienas miestas duoda tik tam miestui pinigėlių. Jokio ryšio palaikymui. Nei su transportu atvažiuot, nei iš to regiono į miestą sužinot atstovams kas kur kame, neduoda <..> nukirpo viską, reiškiasi tarp organizacijų nutrauktas ryšys.“ [LKP1]</p>	2

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal kokybinio tyrimo duomenis

Kaip matyti apibendrinus lentelės duomenis dažniausiai informantai pasisakė, kad vienos iš svarbiausių priežasčių lemiančių menką kurčiųjų asmenų dalyvavimą pilietinėje veikloje yra pačių kurčiųjų abejingumas ir pasyvumas, pasisakė 6 informantai, bei informacijos prieinamumo kurtiesiems asmenims stoka ir lyderio trūkumas kurčiųjų bendruomenėje, pasisakė po 4 informantus.

Tyrimo išvardintos priežastys tik papildė 2010 m. Vidaus reikalų ministerijos atliktos studijos “Gyventojų dalyvavimas vietos reikalų tvarkyme” tyrimo rezultatus dėl pasyvaus gyventojų įsitraukimo į vietos reikalų tvarkymą “*Dažnai bendruomenės nariai nedalyvauja veikloje, nes neturi pakankamai informacijos apie problemų sprendimą arba neįsivaizduoja savo vaidmens jas sprendžiant. Taipogi bendruomenės nepasitiki savo galimybėmis daryti įtaką vietos reikalų tvarkyme. Nėra tinkamo ryšio tarp gyventojų ir vietos valdžios darbuotojų*“ (2010 m, p. 14).

Kiekybinės apklausos rezultatai papildė ekspertų pasisakymus, kad vienas pagrindinių veiksnių kliudančių klausos negalia turintiems asmenims dalyvauti pilietinėje veikloje yra informacijos prieinamumas. Daugiausia informacijos kaip dalyvauti pilietinėje veikloje trūksta kurtiesiems 49,6 % kiek rečiau neprigirdintiesiems 33,5 % ($x^2=7,584$, $df= 1$, $p = .004$) besimokantiems 59,4 % mažiau pensinio amžiaus kurtiesiems 25,0 % ($x^2=16,089$, $df= 4$, $p = .003$).

Bendruomenės narių aktyvumui skatinti būtinas geras jų informuotumas vietos klausimais. Gyventojų dalyvavimas, esant informacijos trūkumui, paprastai pasižymi emocionalumu arba visišku abejingumu, o tai trukdo priimti racionalų sprendimą. Nenoras dalyvauti pasireiškia dėl žinių apie sprendžiamą problemą trūkumo ir savo vaidmens ją sprendžiant neįsivaizdavimo (J.Vaičiūnienė, 2004, p. 33).

Klausos negalią turintiems asmenims labai svarbu laiku gauti plačią visuomenei prieinamą informaciją. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo (Žin., 2006, Nr. 82-3254.) 34 straipsnio 1 dalyje reglamentuota, kad viešosios informacijos teikėjai ir skleidėjai pagal galimybes užtikrina, kad skleidžiama viešoji informacija taptų prieinama neįgaliesiems. Lietuvos Respublikos Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymo (Žin., 2005, Nr. 153-5639) 5 straipsnio 9 dalyje reglamentuota, kad Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija (toliau – LRT) rengia programas klausos ir regos neįgaliesiems. Tokių programų transliavimo televizijos programose mastus nustato LRT taryba, atsižvelgdama į LRT finansines galimybes. 2011–2012 metais į gestų kalbą šalyje vienintelio LRT (LTV kanalu) buvo verčiamos tik 20 minučių trukmės „Pavakario žinios“. Tokie gestų kalbos vertimo mastai yra nepakankami, kad užtikrintų informacijos prieinamumą klausos negalią turintiems asmenims (Žin., 2013, Nr.20-990).

Vietos savivaldybės privalo užtikrinti bent minimalų informacijos teikimą ir prieinamumą prie jos visiems gyventojams. Todėl bendruomenės ir vietinės valdžios santykiuose reikalingas abipusis bendradarbiavimas ir geranoriškumas.

Kiekybinės apklausos duomenys vėl gi papildo ekspertų pasisakymus dėl negalėjimo pasinaudoti gestų kalbos vertėjų paslaugomis. Labiausiai jis jaučiamas Vilniuje, nes net 25,7% Vilniuje gyvenančių kurčiųjų nurodė, kad gestų kalbos vertimo paslaugos retai prieinamos, tuo tarpu kitame Lietuvos didmiestyje Kaune, ši problema aktuali tik 3,7 % kurčiųjų ($x^2=18,739, df = 5, p = .002$).

Vilniaus miestas šiuo atveju išsiskiria todėl, kad šiame mieste aukštosiose mokyklose studijuoja didžiausias skaičius kurčiųjų, tokių 2013 m. buvo 35 klausos negalią turinčių asmenų. (Vilniaus gestų kalbos vertėjų centro informacija) . Pažymėtina, kad Vilniaus gestų kalbos vertėjų centre dirba 27 gestų kalbos vertėjai, tai gi toks skaičius vertėjų dažnai yra nepakankamas norint kurtiesiems gauti vertimo paslaugas.

Kita svarbi priežastis pasak Lietuvos kurčiųjų draugijos prezidentės (LKP1), jos manymu, yra tai, kad nuo 2012 m. pasikeitus kurčiųjų reabilitacijos centrų finansavimo tvarkai, daugelio centrų veikla tapo labai ribota. Todėl tikslinga šiai priežasčiai skirti daugiau dėmesio.

Verta paminėti, kad kurčiųjų reabilitacijos centrų paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimas vykdomas pagal Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. liepos 20 d. patvirtintą tvarkos aprašą (Žin.2012, Nr.89-4661), jame nustatyta, kad Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos sudaro sutartis su savivaldybių administracijomis dėl projektų finansavimo ir įgyvendinimo, planuoja ir skiria lėšas savivaldybių administracijoms projektams finansuoti ir administruoti, o savivaldybių administracijos organizuoja projektų vertinimą bei atranką, skiria lėšas ir finansuoja projektus, kontroliuoja projektų įgyvendinimą. Visi veiksmai ir procedūros atliekami pagal šio aprašo

įgyvendinimo plane numatytą eiliškumą ir terminus. Iki šio ministro įsakymo kurčiųjų reabilitacijos centrus finansavo Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. (Žin., 2010 m. Nr. 75-3841)

Ši finansavimo tvarka, anot prezidentės decentralizavo kurčiųjų reabilitacijos centrus. „*Blogai labai blogai padarė blogai. Ir tas pats jau ta reforma sužlugdė jau daug, žmonės paliko į savaitę kelias valandas dirbt, vienoj trys, keturios valandos <...> blogai padarė. Jokios kokybės, jokio paslaugų gerėjimo nesimatė, tiktai atvirksčiai žmonės gerieji specialistai išėjo iš darbo, nes už kapeikas nieks nenori dirbt.*“

Šiuo metu reabilitacijos centrų pirmininkai patys ruošia projektus pagal savivaldybės nustatytą tvarkos aprašą. Mažesniuose miestuose veikiančių reabilitacijos centrų personalas stokoja projektų rengimo ir vykdymo kompetencijų, todėl daugelis jų, negalėdamas lygiaverčiai konkuruoti dėl savivaldybės skiriamo finansavimo per projektinę veiklą, tapo nebepajėgūs vykdyti savo veiklą.

Pažymėtina, kad tik viena Kauno kurčiųjų reabilitacijos centro pirmininkė iš 5 kurčiųjų reabilitacijos centrų pirmininkų laikėsi nuomonės, jog kurčiųjų asmenų nedalyvavimo arba nepakankamo dalyvavimo pilietinėje veikloje priežastimi vertėtų laikyti jų klausos negalią. Pasak Kauno kurčiųjų reabilitacijos vadovės, pagrindinis pilietinio dalyvavimo akstinas yra žmogaus vidinė motyvacija, tarp tiek visiškai sveikų, tiek kručiųjų tarpe galima aptikti pasyvių ir aktyvių asmenų.

Apibendrinant galime matyti, kad vienos iš svarbiausių priežasčių lemiančių menką kurčiųjų asmenų dalyvavimą pilietinėje veikloje yra pačių kurčiųjų abejingumas ir pasyvumas, informacijos prieinamumo kurtiesiems asmenims stoka (laidų verčiamų į gestų kalbą ir titruojamų laidų trūkumas, ribotas gestų kalbos vertėjų darbo laikas, gestų kalbos vertėjų trūkumas), lyderio trūkumas kurčiųjų bendruomenėje, šios grupės asmenų išsilavinimo stoka. Suprantama, kad išvardintos pasyvaus piliečių dalyvavimo savivaldos sprendimų priėmimo priežasčių sąrašas nėra baigtinis. Tačiau nurodytos priežastys parodo tiek subjektyvių tiek objektyvių veiksnių poveikį pilietiniam aktyvumui.

3.4. Kurčiųjų bendruomenės, gestų kalbos vertėjų centrų ir savivaldybių institucijų bendradarbiavimo galimybės

Dalyvavimas pilietinės visuomenės reikaluose išmoko, kad siekiant, jog piliečių balsas būtų išgirstas ir į jį būtų atsižvelgta, tenka kooperuotis ir suvienyti jėgas su bendraminčiais (Genys, D. 2011, p. 25).

Norint atstovauti vietos gyventojų interesams ir priimti jiems palankius sprendimus bei puoselėti demokratines tradicijas įgyvendinant centrinės valdžios valią vietos savivalda turi glaudžiai bendradarbiauti su rajone veikiančiomis vietos organizacijomis. Viešasis sektorius

atlikdamas jam patikėtas uždutis turi palaikyti glaudžius ryšius su visais jų organizacijos aplinką supančiais nariais. Todėl bendradarbiavimas pasitelkiamas kaip priemonė šiems ryšiams palaikyti.

Bendradarbiavimas su kitais vietos valdžios organais išskiriamas kaip viena iš vietos savivaldos teisių. Europos vietos savivaldos chartijos I dalies 10 straipsnio 1 punktą teigia: „*Vykdydami savo įgaliojimus, vietinės valdžios organai turi teisę bendradarbiauti ir laikydamiesi įstatymų, kurti konsorciumus su kitais vietinės valdžios organais, kad galėtų įgyvendinti bendrus uždavinius*“ (Žin., 1999, Nr. 82-2418) Bendri uždaviniai – tai vietos gyventojų interesų atstovavimas.

Lietuvoje įkurti kurčiųjų reabilitacijos centrai, gestų kalbos vertėjų centrai ir savivaldybių socialinių reikalų komitetai yra potencialūs instituciniai mechanizmai galintys padėti kurtiesiems aktyviau įsitraukti į pilietinę veiklą. Todėl buvo svarbu analizuoti gestų kalbos vertėjų centrų, savivaldybių ir visuomeninių institucijų sąveikas, skatinant ir telkiant kurčiuosius dalyvauti pilietinėje ir savivaldybių institucinėje veikloje.

Lietuvoje tik prie kai kurių miesto savivaldybių yra sudarytos neįgaliųjų reikalų tarybos. Šios tarybos atstovauja ir gina neįgaliųjų teises, stiprina savivaldybės institucijų ir neįgaliųjų organizacijų bendradarbiavimą. Iš 5 tirtų miestų tik trijose miestuose (Vilniuje, Kaune ir Šiauliuose) veikia tokie instituciniai mechanizmai. Pažymėtina, kad šiose savivaldybėse kurčiųjų bendruomenės balsas išgirstamas greičiau.

Vilniaus ir Kauno kurčiųjų reabilitacijos centrai pasižymi stipriais lyderiais, kurie aktyviai gina ir kovoja už savo bendruomenės interesus. T. Boivard ir kt. (2003) nurodo, kad bendradarbiavimo veikla viešajame sektoriuje neatsiejama nuo bendruomenės lyderio. Pasak autorių, pagrindinė bendruomenės lyderio uždutis yra veikti tarp organizacijos ir ją supančios aplinkos. Viešajame sektoriuje šis procesas yra labai sudėtingas, nes organizacijų aplinką sudaro labai daug skirtingų narių – paslaugų gavėjai, individualūs asmenys, piliečiai, bendruomenės organizacijos ir kt. (2003, p.25). Tai gi antrasis baigiamojo darbo ginamasis teiginys pasitvirtino, kad didesnis kurčiųjų dalyvavimas priimant sprendimus vietos savivaldoje priklauso nuo to, ar kurčiųjų bendruomenė turi savo lyderį, lyderius, juos atstovaujančius asmenis.

Tiek Vilniaus tiek Kauno miestų pavyzdžiai rodo, kad lyderio iniciatyva kurčiųjų bendruomenės problemos dažniau pastebimos kitų visuomenės narių. Vilniaus ir Kauno kurčiųjų reabilitacijos centrų vadovės pasidžiaugė neįgaliųjų tarybų veikla ir tikino, kad būtent šių institucinių mechanizmų dėka kurtieji gali išsakyti savo problemas ir reikšti siūlymus esamai situacijai keisti. Pavyzdiniu laikytina Vilniaus miesto savivaldybėje veikianti neįgaliųjų reikalų taryba. Šiai tarybai priklausanti kurčiųjų reabilitacijos l.e.p. pirmininkė minėjo, kad būtent jos iniciatyva taryboje buvo pateiktas siūlymas pasirūpinti, kad valstybinių ir minėjimų renginių oficialiųjų dalių kalbos būtų verčiamos į gestų kalbą, o tarybos pagalba šis siūlymas virto nauju Vilniaus miesto savivaldybės tvarkymo ir švaros taisyklių punktu (Žin., 2012 m, Nr. 1-670).

Gestų kalbos vertėjų centrų paslaugomis savivaldybės naudojasi gana retai ir tik esant poreikiui. Pastebėtina, kad dažniausiai tokio pobūdžio vertimo paslaugas užsisako pats kurčiasis asmuo. Bendrų projektų tarp savivaldybės ir gestų kalbos vertėjų centrų vykdymo galimybės taip pat lieka neišnaudotos. Teisinis bendradarbiavimo neapibrėžtumus lemia tai, kad skirtingos savivaldybės ir skirtingi darbuotojai skirtingai vertina ir suvokia efektyvų bendradarbiavimą. Verta atkreipti dėmesį, kad gestų kalbos vertėjų centrai yra biudžetinės įstaigos, šis statusas dažnai riboja institucijų iniciatyvumą. Biudžetinės įstaigos veikla yra daugiau orientuota į procesą, administracinių funkcijų įgyvendinimą, taisyklių ir tvarkos laikymąsi kliento atžvilgiu. Bet koks nukrypimas nuo normos biudžetinei įstaiga yra neleistinas. Todėl dažnai biudžetinės įstaigos veiklai būdinga stagnacija (Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas, 2013, p. 23).

Vertėjų centrų ryšys su kurčiųjų reabilitacijos centrais dažniausiai palaikomas verčiant įvairiuose renginiuose, šventėse, kitose gyvenimo srityse. Kauno bei Vilniaus miestuose vertėjų centrų atstovai ir kurčiųjų reabilitacijos darbuotojai dažnai rengia bendrus susitikimus, kuriuose diskutuoja apie gestų kalbos vertimo paslaugų kokybę, vertėjų darbą bei kalba apie iškilusių paslaugų poreikį tam tikrose srityse.

Menkos žinios apie organizacijų veiklą, dažnai tampa tuo veiksniumi, dėl kurio organizacijos neišnaudoja bendradarbiavimo galimybių. Visų tirtų savivaldybių socialinių reikalų komitetų atstovai tikino, kad aktyvesnis bendradarbiavimas tarp kurčiųjų reabilitacijos centrų ir savivaldybės yra tikrai įmanomas, jei tik kurčiųjų bendruomenė pati aktyviau reikštų norą bendradarbiauti.

KS1 “ <...>visados turi kilti iš pačių kurčiųjų, ar ten aklųjų ir kitų žmonių, jie turi ateiti pas mus su problemomis, išsakyti jas. Tada aš manau savivaldybė ieškotų ir rastume bendrus sprendimo būdus, bet savivaldybė, galbūt nežino jų problemų, kadangi jeigu jie nesikreipia tai ... kartais aišku iš abiejų pusių reikia geranoriškumo bet ir reikalinga iniciatyvumas.“

PS2 „Jiems reikėtų patiems daugiau, iš tikrųjų patiems reikėtų daugiau parodyti tą iniciatyvą .. manau jiems patiems reikėtų išsakyti savo trūkumus, manau yra vadovai jų, kad gal daugiau kviestųsi tuos politikus, gal čia vėl gi reikėtų daugiau bendradarbiauti tikrai šito reikėtų. „

Vietos valdžia, tarnaudama vietos bendruomenei bei tenkindama bendrus poreikius, turi žinoti, kokie tie poreikiai. Žinoma, ko reikia bendruomenei, geriausiai būtent ir žino pati bendruomenė. Todėl savivaldybė turėtų turėti strategiją, kaip įtraukti gyventojus į valdymą, kad savivaldybė ir bendruomenė taptų konstruktyviais partneriais. Pati bendruomenė, suprasdama vietos valdžios planus, sumanymus, nejausdama priešiško valdžios priimančių sprendimų, tuo pačiu padėtų vietos valdžiai. Tačiau anot vietos valdžios atstovų, dabar dažnai jie net nežino kurčiųjų bendruomenės poreikių, nes ši bendruomenė iki šiol pasyviai įsitraukia į vietos savivaldoje vykdomus procesus. Tai gi jei žvelgtume tik iš savivaldybių darbuotojų pozicijos, galima sakyti, kad baigiamojo darbo pirmasis ginamasis teiginys jog: savivaldybių pastangos aktyvinti kurčiuosius

įsitraukti į pilietinę veiklą priklauso nuo savivaldybės institucijų darbuotojų informuotumo apie kurčiųjų problemas dalyvaujant sprendimų priėmimo, pasitvirtino.

Nors vietos valdžios atstovai teigia dažnai net nežinantys kurčiųjų bendruomenės poreikių dėl pačios bendruomenės menko aktyvumo, visgi čia galime išvelgti ir pačių tarnautojų pasyvumą šios bendruomenės atžvilgiu. Dažnai savivaldybės darbuotojams trūksta motyvacijos bendradarbiaujant su socialinės atskirties grupėmis. Savivaldybėse kol kas nėra sukurtos motyvacinės sistemos darbui. Dažnai tai papildomas darbas, kuris nėra apmokamas, todėl motyvacijos šiuo atveju ir trūksta.

Kurčiųjų reabilitacijos centrų pirmininkai teigia norintys bendradarbiauti su vietos valdžia, bet yra nusivylę politikų pažadais ir mano, kad į jų poreikius vis tiek nebus įsiklausyta.

Vertėjų centrų vadovai pažymi, kad vertėjų centrai pagal galimybes yra pasirengę teikti vertimo paslaugas tiek vietos valdžios atstovams tiek kurčiųjų bendruomenės nariams, tačiau nuo raginimo ar kitokio skatinimo kurčiuosius aktyviau įsitraukti į pilietinę veiklą, centrai griežtai atsiriboja, nes pirminė šių centrų paskirtis yra teikti gestų kalbos vertimo paslaugas.

Tai gi organizacijos yra nusiteikusios pozityvioms permainoms, bet kaip parodė tyrimas, dažnai dėl formalaus biurokratinio požiūrio į vykdomą veiklą ir motyvacijos stokos jos nesugeba realizuoti potencialių galimybių bendradarbiauti.

Apibendrinant, atlikus kiekybinę klausos negalią turinčių asmenų apklausą ir gavus kokybinio tyrimo atsakymus iš tyrime dalyvavusių ekspertų, galima daryti išvadą, kad nors teisiškai piliečių dalyvavimas ir yra įtvirtintas ir tam yra reglamentuoti būdai bei formos, visgi dar egzistuoja nemažai kliūčių, kurios trukdo šiai kalbinei/kultūrinei mažumai lygiaverčiai dalyvauti vietos savivaldos veikloje su kitais visuomenės nariais. Paskutiniame darbo skyriuje (3.5. Kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo plėtojimo Lietuvoje perspektyvos) pateikiami siūlymai skirti kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo aktyvinimui, kurie galbūt padės bent iš dalies sumažinti šiuo metu esančią socialinę atskirtį.

3.5 Kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo plėtojimo Lietuvoje perspektyvos

Išanalizavus darbe teorines piliečių dalyvavimo išvalgas, bei išnagrinėjus kompleksinio tyrimo rezultatus, šiame skyriuje pateikiamas sisteminių pasiūlymų rinkinys galintis padėti aktyviau kurtiesiems įsitraukti į pilietinę Lietuvos vietos savivaldos veiklą.

Ugdymo ir švietimo priemonės. Mokslininkai pripažįsta, kad didelę įtaką žmogaus pasirengimui dalyvauti valstybės, o taip pat ir vietos valdžios institucijų sprendimų priėmimo turi mokykla. Visgi kalbant apie Lietuvos/ kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų mokyklas, šiuo metu mokiniai turi menkas galimybes įgyti žinių apie šių dienų pilietinę visuomenę, demokratinę valstybę, asmens dalyvavimo tautos gyvenime būdus ir galimybes. Šias galimybes apriboja kompetentingų specialistų mokyklose ir metodinės medžiagos gestų kalba trūkumas.

Kiekvienos mokyklos bendruomenė gali sudaryti palankesnes sąlygas kurčiųjų aktyvesniam dalyvavimui, nes mokykloje gali vykti susirinkimai, vaikams ir jų tėvams, su vietos valdžios atstovais arba aukštųjų mokyklų dėstytojais (politikos mokslų specialistais), kurie kompetentingai galėtų supažindinti bendruomenę su pilietiškumo pagrindais.

VšĮ Surdologijos centras (atsakingas už metodinės medžiagos gestų kalba rengimą) galėtų parengti ir išleisti Lietuvos kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų mokykloms šviečiamųjų leidinių gestų kalba.

Šios priemonės būtų itin naudingos kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų mokykloms, tačiau nereikia pamiršti ir girdinčiųjų mokyklų. Šiose mokyklose dar pradinėse klasėse, vaikai galėtų būti supažindinti bent su minimaliais gestų kalbos pagrindais (daktiline abėcėle, keletu pagrindinių gestų). Darytina prielaida, kad tai teigiamai ateityje įtakotų mokinių požiūrį į neįgaliuosius.

Aukštosios mokyklos, galėtų į studijų programą įtraukti naują pasirenkamąjį studijų dalyką: gestų kalba ir kurčiųjų kultūra. Studentai turėtų galimybę susipažinti tiek su gestų kalba tiek su kurčiųjų kultūra. Specialistais aukštąsias mokyklas galėtų aprūpinti kurčiųjų reabilitacijos centrai ir gestų kalbos vertėjų centrai.

Informacinės ir bendravimo priemonės. Informacijos prieinamumas itin svarbus kurčiųjų bendruomenei. Kuo informacija apie pilietinę ir politinę veiklą bus suprantamesnė, tuo ši bendruomenė taps aktyvesnė visuomenės dalis. Vietos savivaldos institucijos siekdamos aktyvinti savo miesto kurčiųjų bendruomenės narius, galėtų pasinaudoti šiomis priemonėmis: patalpinti informacinį filmuką gestų kalba, kuriame būtų pateikta svarbiausia informacija apie savivaldybės vykdomą veiklą ir kita aktuali informacija miesto kurčiųjų bendruomenei; kita priemonė pasirūpinti kad tarybos posėdžiai bei savivaldybės organizuojami renginiai būtų verčiami į gestų kalbą. Tokiu atveju kuomet renginys būtų verčiamas į gestų kalbą, informaciniuose skelbimuose pažymėti, kad šventė vyks su vertimu į gestų kalbą.

Kurčiųjų reabilitacijos centrai su vykdoma veikla turėtų nuolatos supažindinti ne tik savo bendruomenę bet ir girdinčiuosius. Viena iš tokių priemonių galėtų būti informacijos skelbimas organizacijos tinklalapyje, deja kaip tyrimas parodė tik Vilniaus ir Kauno bendruomenės turi tokią galimybę. Tačiau tos organizacijos kurios neturi tokios galimybės galėtų kreiptis į gestų kalbos vertėjų centrus ir paprašyti jų patalpinti svarbiausią informaciją į savo tinklalapius.

wondershare™

PDF Editor

IŠVADOS

1. Išanalizavus mokslinę literatūrą, paaiškėjo, kad pilietinio dalyvavimo koncepto kompleksiskumas siejamas su mokslinėje literatūroje stebima sampratų, formų ir tipologijų įvairove. Dalyvavimą galima apibūdinti kaip visumą veiksnių (ne visada legitimųjų), kurių dėka politinės sistemos dalyviai (piliečiai, interesų grupės, politikai, kt.) ne tik išreiškia savo interesus, bet ir daro poveikį politiniam procesui bei sprendimų priėmimui. Vadovaujantis klasikine dalyvavimo tipologija, kurią savo tyrimuose naudoja dauguma Lietuvos ir įvairių šalių tyrėjų, darbe išskiriami tiesioginiai (balsavimas, veikla rinkimų kampanijose, priklausomybė politinei partijai, peticijos teisė ir kt.) ir netiesioginiai (nuomonių apklausos, narystė interesų grupėse ir kt.) piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo būdai.
2. Atlikus teisinių dokumentų analizę, paaiškėjo, kad Lietuvoje piliečių dalyvavimas sprendimų priėmime yra apibrėžtas daugybe teisės aktų. Svarbiausias ir pagrindinis įstatymas, įgalinantis piliečius dalyvauti sprendimų priėmime yra pagrindinis šalies įstatymas - LR Konstitucija. Nemaža dalis LR įstatymų detalizuoja Konstitucijos pagrindinius principus dėl piliečių dalyvavimo: Vietos savivaldos, asociacijų, peticijų įstatymai ir kt. Pagal LR Konstituciją, tarptautinės sutartys kurias ratifikavo Seimas, yra sudedamoji LR teisinės sistemos dalis, tai reiškia, kad tarptautiniai teisės aktai reglamentuojantys piliečių dalyvavimą sprendimų priėmime yra tiesioginio taikymo, jų galia prilygsta įstatymų galiai. Iš jų minėtini: Europos vietos savivaldos chartija, Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas, Visuotinė žmogaus teisių deklaracija ir kt.
3. Kalbant apie žmones su negalia, Lietuvoje yra priimta nemažai teisės aktų reglamentuojančių žmonių su negalia gyvenimą, egzistuoja oficiali negalios politika, įtvirtinta nacionalinėje teisės ir Vyriausybės programose. Žmonių su negalia teisinę padėtį reglamentuoja Lietuvos Respublikos įstatymai: LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas, LR Lygių galimybių įstatymas, o tam tikras specifines sritis – atskiri įstatymai ar įstatymų lydimieji teisės aktai. Pažymėtina, kad keletas teisinių dokumentų yra priimtų specialiai sutrikusios klausos asmenims. Vienas jų - 1995 m. gegužės 4 d. Vyriausybės nutarimas „Dėl kurčiųjų gestų kalbos pripažinimo gimtąja kalba“. Siekdama integruoti kurčiuosius į visuomenę ir mažinti jų socialinę atskirtį Lietuvos Respublikos Vyriausybė nuo 1998 m. iki 2013 m. yra jau patvirtinusi ir 4 Lietuvos gestų kalbos vartojimo ir vertėjų paslaugų teikimo programas. Minėtų programų tikslas užtikrinti kurtiesiems lygiavertį bendravimą su girdinčiaisiais.
4. Reikšmingą vaidmenį plėtojant dalyvaujamojo valdymo vaidina nacionaliniame ir savivaldybės lygmeniu veikiančys instituciniai mechanizmai. Lietuvoje neįgaliųjų

socialinę integraciją palaiko ir skatina visuma valstybinių institucijų: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, ministerijos, Neįgaliųjų reikalų departamentas, savivaldybės, neįgaliųjų asociacijos. Kalbant apie kurčiųjų pilietinį dalyvavimą vietos savivaldoje ypatingai reikšmingą vaidmenį užima savivaldybių socialinių reikalų komitetai, kurių kompetencijoje yra neįgaliųjų žmonių reikalai. Prie kai kurių miesto savivaldybių taip pat yra sudarytos neįgaliųjų reikalų tarybos/komisijos, kurios atstovauja ir gina neįgaliųjų teises, stiprina savivaldybės institucijų ir neįgaliųjų organizacijų bendradarbiavimą. Pažymėtina, kad tokiose savivaldybėse kurčiųjų bendruomenės balsas išgirstamas greičiau. Kitos institucijos, reikšmingai prisidedančios prie kurčiųjų asmenų įgalinimo dalyvauti sprendimų priėmimo yra Neįgaliųjų reikalų departamento koordinuojami gestų kalbos vertėjų centrai, bei taip pat savivaldybėse esantys kurčiųjų reabilitacijos centrai. Pastariesiems atitenka pagrindinis vaidmuo įtraukiant kurčiuosius į pilietinę veiklą.

5. Atlikus kompleksinio tyrimo duomenų analizę paaiškėjo, kad kurčiųjų asmenų dalyvavimas politiniame gyvenime yra nepakankamas. Nors ir menkai, bet vis dėl to kurtieji kartais dalyvauja pilietinėje veikloje, o dažniausios tokios pilietinio dalyvavimo formos yra rinkimai, miesto šventės, meninė veikla, kurios pagalba kurtieji pristato visuomenei savo sukurtus spektaklius, meno kūrinius ir panašiai, taip pat dalyvavimas pasireiškia ir per įvairūs manifestus, piketus.
6. Tyrimo metu nustatyta, kad vienos iš svarbiausių priežasčių lemiančių menką kurčiųjų asmenų dalyvavimą pilietinėje veikloje yra pačių kurčiųjų abejingumas ir pasyvumas, informacijos prieinamumo kurtiesiems asmenims stoka (laidų verčiamų į gestų kalbą ir titruojamų laidų trūkumas, ribotas gestų kalbos vertėjų darbo laikas, gestų kalbos vertėjų trūkumas), lyderio trūkumas kurčiųjų bendruomenėje, šios grupės asmenų išsilavinimo stoka.
7. Mokslinėje literatūroje piliečių ir valstybinių institucijų bendradarbiavimas yra vertinamas kaip vienas reikšmingiausių veiksnių siekiant efektyvaus ir skirtingų piliečių poreikius atliepančių sprendimų priėmimo, tyrime dalyvavę ekspertai vieningai pripažino, kad organizacijoms trūksta tarpusavio bendradarbiavimo. Lietuvos kurčiųjų reabilitacijos centrai į savivaldybes dažniausiai kreipiasi projektų rengimo klausimais, nes šių centrų veikla yra finansuojama iš savivaldybių biudžetų. Tuo tarpu savivaldybėse, kuriose veikia neįgaliųjų reikalų tarybos, šių institucinių mechanizmų nauda pasak informantų yra akivaizdi. Savivaldybės bendradarbiauja su gestų kalbos vertėjų centrais tik tuomet, kai yra reikalinga vertimo paslauga, kurią dažniausiai užsisako pats kurčiasis asmuo. Tuo tarpu vertėjų centrų ryšys su kurčiųjų reabilitacijos centrais dažniausiai palaikomas verčiant įvairiuose kultūriniuose renginiuose. Kauno bei Vilniaus miestuose vertėjų centrų ir kurčiųjų

reabilitacijos centrų administracija dažnai rengia bendrus susitikimus, kuriuose diskutuojama apie gestų kalbos vertimo paslaugų kokybę, vertėjų darbą bei kalbama apie iškilusių paslaugų poreikį tam tikrose srityse.

Patvirtinami baigiamojo darbo ginamieji teiginiai, pirmasis, kad *savivaldybių pastangos aktyvinti kurčiuosius įsitraukti į pilietinę veiklą priklauso nuo savivaldybės institucijų darbuotojų informuotumo apie kurčiųjų problemas dalyvaujant sprendimų priėmimo. Vietos valdžia, tarnaudama vietos bendruomenei bei tenkindama bendrus poreikius, turi žinoti, kokie tie poreikiai. Tačiau tyrimas atskleidė, kad dėl kurčiųjų bendruomenės pasyvumo, darbuotojai nežino jų poreikių, todėl pastangos įtraukti kurčiuosius į pilietinę veiklą lieka neišnaudotos.*

Antrasis ginamasis teiginys, kad *didesnis kurčiųjų dalyvavimas priimant sprendimus vietos savivaldoje priklauso nuo to, ar kurčiųjų bendruomenė turi savo lyderį, lyderius, juos atstovaujančius asmenis*, taip pat pasitvirtino. Vilniaus ir Kauno kurčiųjų reabilitacijos centrai pasižymi stipriais lyderiais, kurie aktyviai gina ir kovoja už savo bendruomenės interesus. Tyrimas padėjo atskleisti, kad šiuose miestuose kurčiųjų bendruomenė aktyviausiai įsitraukia į pilietinę veiklą, nes bendruomenių lyderių iniciatyva, jiems yra sudarytos palankesnės sąlygos (matyti tarybos posėdžius su vertimu į gestų kalbą, gauti vertimo paslaugas po darbo valandų, dalyvauti valstybinių ir minėjimų renginiuose stebint vertimą gestų kalba), nei kituose miestuose.

wondershare™

PDF Editor

REKOMENDACIJOS

Apžvelgus teorinę piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo pusę ir palyginus tyrimo rezultatus, galima pateikti tokias **rekomendacijas**:

- **Neįgaliųjų reikalų departamentui prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos**, *siūlytina patobulinti teisinę bazę, reglamentuojančią gestų kalbos paslaugų teikimą* (vertėjų darbą vakarais, poilsio ir švenčių dienomis, apibrėžti būtinąsias ir papildomas paslaugas). Kaip minėta aptariant tyrimo rezultatus, kurtieji pasigenda vertimo paslaugų savaitgaliais ir po darbo valandų.
- **Neįgaliųjų reikalų departamentui prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos**, rekomenduojama, atsižvelgiant į negalią turinčių žmonių nuomonę ir televizijoje *padidinti vertimo į lietuvių gestų kalbą apimtį, bei pradėti versti laidos „Seimas – tiesiogiai“ informaciją*.
- **Savivaldybių administracijoms (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio)** bendradarbiaujant su kurčiųjų reabilitacijos centrais, rekomenduojama *sukurti informacinį filmuką gestų kalba*, kuriame būtų pateikta informacija apie gyventojų teises, galimybes bei pareigas, paaiškinta centrinio, teritorinio valdymo bei vietos savivaldos sistema, kiti gyventojams dažnai nesuprantami viešosios valdžios veiklos pagrindai.
- **Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio savivaldybių taryboms siūlytina papildyti renginių organizavimo savivaldybės teritorijoje taisykles nauju punktu**, kad valstybinių ir minėjimų renginių oficialiųjų dalių kalbos būtų verčiamos į gestų kalbą.
- **Kurčiųjų reabilitacijos centrų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio) pirmininkams** bendradarbiaujant su savivaldybių administracijomis bei gestų kalbos vertėjų centrais sudaryti galimybes girdinčiajai visuomenei daugiau sužinoti apie kurčiųjų bendruomenę, todėl reikėtų *girdinčiajai visuomenei teritoriniu principu surengti bent dešimt šviečiamųjų seminarų apie gestų kalbą, kurčiųjų istoriją ir kultūrą*. Taip pat organizuojamų susitikimų metu savivaldybės atstovai galėtų supažindinti su informacija apie vietos savivaldą tiek kurčiųjų tiek girdinčiųjų visuomenę.
- **Kurčiųjų reabilitacijos centrams (Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio)**, pasinaudojus Europos sąjungos struktūrinių fondų lėšomis *siūlytina parengti projektą, kurio paskirtis būtų sukurti internetinį organizacijos puslapį*. Tyrimas atskleidė, kad šiuo metu sužinoti informaciją interneto pagalba apie savo miesto kurčiųjų reabilitacijos centro veiklą gali tik Kauno ir Vilniaus kurčiųjų bendruomenės nariai. Tai gi Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio kurčiųjų reabilitacijos centrai siekdami aktyvesnio bendruomenės įsitraukimo į organizacijų vykdomą veiklą turėtų daugiau orientuotis į internetinę erdvę.

- **Šiaulių kurčiųjų rehabilitacijos centro pirmininkei rekomenduojama kreiptis į Šiaulių miesto savivaldybės neįgaliųjų reikalų tarybą** dėl narystės taryboje. Tai padėtų ne tik atkreipti dėmesį į kurčiųjų bendruomenės problemas, bet ir išgirsti kompetentingų specialistų nuomonę, jų pasiūlytus galimus sprendimų būdus.
- **VšĮ Surdologijos centrai siūlytina, parengti ir išleisti Lietuvos kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų mokykloms šviečiamųjų leidinių gestų kalba**, apie piliečių dalyvavimo svarbą, galimybes ir būdus Lietuvoje. Taip pat *parengti gestų kalbos mokymo programų* (kartu su metodine medžiaga) skirtų viešąsias paslaugas teikiantiems specialistams ir kitiems visuomenės nariams.

PDF Editor

LITERATŪRA

Monografijos ir kiti leidiniai

1. Ališauskas, A. (1996). *Sutrikusios klausos asmenų vizualinė komunikacija*. Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas.
2. Ališauskas, A. (2003). *Kurčiųjų ir girdinčiųjų pasauliai: lygiaverčiai, bet skirtingi. Iš sutrikusios klausos vaikų ugdymo patirties*. Mokslinės praktinės konferencijos pranešimų medžiaga. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
3. Baršauskienė, V., Butkevičienė, E., Vaidelytė, E. (2008). *Nevyriausybinų organizacijų veikla*. Kaunas: Technologija.
4. Barzdonytė-Morkevičienė, L. (2000). *Prakalbinu tylą. Iš surdopedagogo patirties*. Kaunas: Šviesa.
5. Bernotienė, M. (2010). *Piliečių dalyvavimas sprendimų priėmimo procese: sąvoka ir esmė*. In Kn.: V. Smalskys (red). *Viešasis valdymas*. Vilnius: MRU leidybos centras.
6. Bitinas, B., ir kt. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
7. Burkauskienė, D. (2008). *Kurčiųjų kultūra ir istorija*. Vilnius: Akritas.
8. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2001). *Statistika ir jos taikymas*. Vilnius: TEV.
9. Dalton, R.J. (1996). *Citizen politics: public opinion and political parties in advanced industrial democracies*. Chatham, N.J.: Chatham House Publisher.
10. Dromaitienė, L. (2008). *Socialinės Europos kūrimas*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
11. Hallahan, D.P., Kauffman, J.M. (2003). *Ypatingieji mokiniai*. Vilnius: Alma littera.
12. Juodkaitė, D., Jasiūnas, A. (2003). *Sutrikusio intelekto žmonių teisės. Šalies ataskaita. Lietuva*. Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“. Vilnius.
13. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis*. Šiauliai: Lucilijus.
14. Kiškis, M., Petrauskas, R., Rotomskis, I., Štitalis, D. (2006). *Teisės informatika ir informatikos teisė*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
15. Krupavičius, A., Lukošaitis, A. (2004). *Lietuvos politinė sistema: sąranga ir raida*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
16. Lafferty, W. M. (1981) *Participation and Democracy in Norway: The “Distant Democracy” Revisited*. Oslo: Oslo University Press.
17. Lietuvos pilietinės visuomenės institutas (2013). *Lietuvos visuomenės pilietinės galios indeksas- tyrimo ataskaita*. Vilnius.
18. Martinez, P. (2008) *Qualitology. Unlocking the secrets of qualitative search*. Millward Brown. ESIC. Madrid: Business & Marketing School.
19. Milbrath, L. (1965). *Political Participation*. Boston: Houghton Mifflin Company.

19. Misiūnas, J. (2005). *Neįgaliųjų teisės. Žmogaus teisės Lietuvoje*. Vilnius: Naujos sistemos.
20. Mitkus, A. (2008). *Kai sutrinka klausa*. Vilnius: Žuvėdra.
21. Morozova, G. (1996). *Kurčiųjų mokyklos didaktika*. Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas.
22. Nakrošis, V. (2008). *Europos Sąjungos Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje. Atvirojo koordinavimo metodo taikymo analizė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
23. Nefas, S., Smalskys, V., Šlapauskas, V. (2011). *Demokratija ir vietos valdžios bendruomenė Lietuvoje*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
24. Nevyriausybinų organizacijų paramos centras. (2013). *Savivaldybių ir nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimas*. Vilnius-Krivena.
25. Parsons, W. (2001). *Viešoji politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*. – Vilnius: Eugrimas.
26. Petukienė, E., Tijūnaitienė, R. (2007). *Visuomenės dalyvavimas šiuolaikiniame viešajame valdyme*. Naujoji viešoji vadyba: mokomoji knyga. Ats. red. E. Backūnaitė. Kaunas : Technologija.
27. Putnam, R. D. (2001). Kad demokratija veiktų: pilietinės tradicijos šiuolaikinėje Italijoje. Vilnius: Margi raštai.
28. Ribašauskienė, E.; Šalengaitė, D. (2013) *Tinklaveika darnaus kaimo vystymosi kontekste: Lietuvos kaimo tinklo atvejis : mokslo studija* . Vilnius: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas
29. Rosenstone St. J., Hansen, J. M. (1993). *Mobilization, Participation, and Democracy in America*. New York, NY. : MacMillan.
30. Rupšienė, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
31. Sartori, G. (1987). *The Democratic Theory Revisited*. Chatman N.J.: Chatman House Publishers.
32. Schumpeter, J. A. (1998) . *Kapitalizmas, socializmas ir demokratija*. Vilnius: Mintis.
33. Smalskys, V. (2010). *Viešasis valdymas*. Vilnius: MRU leidybos centras.
34. Smith, M. (2009). *Centralised Enforcement Legitimacy and Good Governance in the EU*. Routledge Cavendish, London.
35. Stračinskienė, L. (2005). *Piliečių dalyvavimo galimybės priimant sprendimus Vyriausybės ir savivaldybės lygmeniu*. Kn. „Kaip pažaboti korupciją“. Vilnius: Eugrimas.
36. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
37. Vaičiūnienė, J. ir kt. (2004). *Vietos demokratija. Bendruomenės dalyvavimas sprendimų priėmimo procese Suomijoje ir Lietuvoje*. Vilnius: Lietuvos savivaldybių asociacijos Mokymo ir konsultavimo centras.

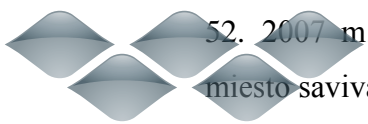
wondershare

PDF Editor

38. Verba S., Nie N.H., Kim J. (1978). *Participation and political equality*. Cambridge, Eng.; New York: Cambridge University Press.
39. Vidaus reikalų ministerija. (2006). *Leidinys Spręskite patys*. Vilnius.
40. Vidaus reikalų ministerija. (2010). *Gyventojų dalyvavimas vietos reikalų tvarkyme*. Vilnius.
41. Visuomenės dalyvavimo vadovas (2006). [žiūrėta- 2013-11-08]. Prieiga per internetą: <http://www.bef.lt/fileadmin/Publications/Visuomenes_dalyvavimo_vadovas_2008.pdf>

Teisės aktai ir kiti direktyviniai dokumentai

42. 1948 m. gruodžio 10 d. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Valstybės žinios. 2006, Nr. 68-2497.
43. 1966 m. gruodžio 19 d. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 77-3288.
44. 1985 m. spalio 15 d. Europos vietos savivaldos chartija. Valstybės žinios, 1999, Nr. 82-2418 .
45. 1992 m. spalio 25 d. Lietuvos Respublikos Konstitucija Nr. 220. Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
46. 1995 m. gegužės 4 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 630 . „Dėl kurčiųjų gestų kalbos pripažinimo gimtąja kalba“ Valstybės žinios. 1995, Nr. 38 -948.
47. 1995 m. kovo 28 d. Lietuvos Respublikos Laikino tiesioginio valdymo savivaldybės teritorijoje įstatymas Nr. I-830. Valstybės žinios, 2003, Nr. 57-2532.
48. 1996 m. liepos 2 d. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas Nr. I-1418. Valstybės žinios, 2006, Nr. 82-3254.
49. 1998 m. gegužės 13 d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija įsakymas Nr. 740/93. „Dėl valstybinės gestų kalbos vartojimo programos pavirtinimo“ Valstybės žinios. 1998, Nr. 47-1300.
50. 1998 m. gegužės 14 d. Lietuvos Respublikos Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas Nr. VIII-730. Valstybės žinios, 2004, Nr. 98-3626.
51. 2005 m. rugpjūčio 17 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 896 „ Dėl Lietuvių gestų kalbos vartojimo ir vertėjų paslaugų teikimo 2005 – 2008 metų programos patvirtinimo“ Valstybės Žinios. 2005, Nr. 101-3745.
52. 2007 m. gegužės 31 d. Kauno miesto savivaldybės tarybos sprendimas Nr. T-253. Kauno miesto savivaldybės tarybos socialinių, šeimos ir jaunimo reikalų komiteto nuostatai.
53. 2009 m. birželio 3 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 550. „ Lietuvos gestų kalbos vartojimo ir vertėjų paslaugų teikimo 2009 – 2012 metų programa“ Valstybės žinios. 2009, Nr. 70-2844.

Wondershare™

PDF Editor

54. 2009 m. liepos 19 d. Lietuvos Respublikos Lietuvos Nacionalinio radijo ir televizijos įstatymas. Nr. I-1571 . Valstybės žinios. 2005, Nr. 153-5639.
55. 2010 m. birželio 22 d. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas. Nr. A1-287 „Dėl Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašo ir Neįgaliųjų asociacijų veiklos rėmimo projektų finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2010, Nr. 75-3841.
56. 2010 m. gegužės 31 d. Lietuvos Respublikos Politinių partijų įstatymas Nr. I-606. Valstybės žinios, 2004, Nr. 54-183.
57. 2010 m. kovo 10 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 248 „ Dėl apskričių viršinių administracijų likvidavimo“ Valstybės žinios, 2010, Nr. 54-2654.
58. 2010 m. rugsėjo 17 d. Neįgaliųjų teisių konvencija ir jos Fakultatyvus protokolas. Valstybės žinios. 2010, Nr. 71-3561.
59. 2010 m. sausio 5 d. Lietuvos Respublikos Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas Nr. I-1057. Valstybės žinios. 1995, Nr. 89-1985.
60. 2010 m. gruodžio 14 d. Lietuvos Respublikos Asociacijų įstatymas Nr. IX-1969. Valstybės žinios, 2004, Nr. 25-745.
61. 2011 m. gegužės 26 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. I-119. „ Dėl LR Įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ Valstybės žinios. 2011, Nr. 124-5626.
62. 2012 m. birželio 20. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimas Nr. 1-670. „Dėl Tarybos 2011-11-23 sprendimo Nr. 1-326 „Dėl tvarkymo ir švaros taisyklių tvirtinimo pakeitimo“.
63. 2012 m. lapkričio 24 d. Lietuvos Respublikos Susirinkimų įstatymas Nr. I-317. Valstybės žinios. 2012, Nr. 136-6956.
64. 2012 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas Nr. I-2721. Valstybės žinios. 2000, Nr. 59-1760.
65. 2012 spalio 13 d. Lietuvos Respublikos Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas Nr. I-532. Valstybės žinios, 2010, Nr. 141.
66. 2012 m. liepos 20 d. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas. Nr. A1-345 „Dėl Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje projektų finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ Valstybės žinios. 2012, Nr. 89-4661.
67. 2013 m. lapkričio 7 d. Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymas Nr. XII-586. Valstybės žinios. 2013, Nr. 120-6055.
68. 2013 m. liepos 2 d. Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas Nr. I-2044. Valstybės žinios. 2004, Nr. 83-2983.
69. 2013 m. liepos 23 d. Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas Nr. I-533. Valstybės žinios. 2011, Nr. 45.

70. 2013 m. spalio 15 d. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. Nr. I-1418. Valstybės žinios. 2006, Nr. 82-3254.
71. 2013 m. vasario 19 d. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakymas. Nr. A1-62 „Dėl Lietuvos gestų kalbos vertėjų paslaugų teikimo 2013-2017 metų priemonių plano patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2013, Nr.20-990.
72. 2013 m. lapkričio 11 d. Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos parlamentą įstatymas Nr. IX-1837. Valstybės žinios. 2013, Nr. 121-6116.
73. 2013 m. liepos 2 d. Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas Nr. IX-1826. Valstybės žinios. 2008, Nr. 76-2998.
74. 2013 m. spalio 24 d. Lietuvos Respublikos Peticijų įstatymas Nr. VIII-1313. Valstybės žinios. 1999, Nr. 66-2128.
75. Recommendation Rec (2006)5 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Action Plan to promote the right and full participation of people with disabilities in society: improving the quality of life of people with disabilities in Europe 2006-2015.

Mokslo straipsniai

76. Boivard T ir kt. (2003). *Public management and governance*. – London: Routledge. [žiūrėta: 2014-01-11]. Prieiga per internetą: <http://books.google.com/books?id=R0sXasf2RV0C&pg=PR14&dq=local+governance&hl=lt&ei=KHO9TNGwCYTOswaTydmpDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum>.
77. Brandshaw, P., Hayday, B., Armstrong, R. (2007). Non profit Governance Models: Problems and Prospects. *The Innovation Journal: The Public Sector Innovation Journal*, 12 (3), p.
78. Bučinskas, A., Raipa, A. (2001). Piliečių dalyvavimo ir valdžios institucijų veiklos sąveika. *Tiltai*. 4, p.1-8.
79. Buškevičiūtė, J., Raipa, A. (2011). *Piliečių dalyvavimas priimant sprendimus: naujojo viešojo valdymo kontekstas. Viešasis administravimas*. Lietuvos viešojo administravimo lavinimo institutų asociacija. Vilnius: LVALIA. 2, (30), p. 27-35.
80. Conway, M. (1991). *Political Participation in the United States*. Washington, D.C.: Congressional Quarterly Press.
81. Davies, C. (2007). *Grounding, Governance in dialogue: Discourse, Practice and the potential for a New Public Sector Organizational Form in Britain*. *Public Administration*, 85(1), p. 47-66.
82. E-democracy in gol countries – project description, May 31st. (2001). GOL International Network, [žiūrėta: 2013-11-08]. Prieiga per internetą: <<http://www.governments-online.org/documents/e-consultation.pdf>>

Wondershare PDFElement™

PDF Editor

83. Fischer, F. (2012). *Participatory Governance: From Theory to Practice*. The Oxford Handbook of Governance. [žiūrėta- 2013-11-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199560530.001.0001/oxfordhb-9780199560530-e-32>> .
84. Mejerė, O., Petrylaitė, E. (2012). Kurčiųjų asmenų dalyvavimas Lietuvos politiniame gyvenime: gestų kalbos vertėjų centrų atstovų pozicija. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2 (26), p. 114-124.
85. Mitlin, D. (2004). Reshaping Local Democracy. *Environment and Urbanisation*, 16(1). p. 3-8.
86. Nefas, S. (2010). *Piliečių dalyvavimo savivaldybės administravime kliūtys*. Savivaldybių žinios.
87. O'Neill, J. (2001). *Representing people, representing nature, representing the world*“. *Environment and Planning*. 19 (4) p.483–500.
88. Petrylaitė, E. (2012). Kurčiųjų asmenų dalyvavimas Lietuvos politiniame gyvenime. *Ekonomikos ir vadybos aktualijos* [Kompaktinė plokštelė]. Šiauliai :VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
89. Petukienė, E., Tijūnaitienė, R. (2012). Participation of clients in public services : the aspect of motivating. *Inžinerinė ekonomika*. 23 (3), p. 301-309.
90. Pivoras, S., Visockytė, E. (2011). Viešojo valdymo koncepcijos ir jų taikymas tiriant valstybės tarnybos reformas. *Viešojo politika ir administravimas*, 10(1), p. 27-40.
91. Ragauskas, P. (2005). Piliečių dalyvavimas leidžiant įstatymus. *Politologija*. 1 (37), p. 55-81.
92. Raipa, A. (2012). Viešojo valdymo mechanizmo tobulinimas. *Viešojo politika ir administravimas* 11(4), p.719-721.
93. Riekašius, R. (2003). *Konvencinio dalyvavimo krizė* . *Politologija*. 3 (31), p. 38-59.
94. Riekašius, R. (2005). *Piliečių dalyvavimas leidžiant įstatymus*. *Politologija*. 1 (37), p. 55-81.
95. Riekašius, R. (2011). *Politinis dalyvavimas: samprata ir tipologija*. KU. [žiūrėta- 2013-12-29]. Prieiga per internetą: <http://www.ku.lt/smf/wp-content/uploads/2011/02/Riekasius_politinis-dalyvavimas_2011.pdf>
96. Tijunaitiene, R., Neverauskas, B. (2009). Activation of Participation Motivation Directed towards Agents: A Conceptual Model. *Inžinerinė ekonomika*. 4 (64). p. 71-77.
97. Vilkas, M., Bučaitė-Vilkė, J. (2009). Besiformuojanti tinklaveikos teorija. *Ekonomika ir vadyba*, 14, p.1100-1106.

Wondershare™

Daktaro disertacijos ir magistro tezės

98. Genys, D. (2011). *Lietuvos pilietinės visuomenės ribos ir konfliktai dėl jų*. Daktaro disertacija. Vytauto Didžiojo universitetas. Kaunas.

PDF Editor

99. Laurinavičiūtė, A. (2010). *Savivaldybės ir biudžetinių įstaigų bendradarbiavimas: Anykščių rajono savivaldybės atvejo tyrimas. Magistro baigiamasis darbas.* Mykolo Riomerio universitetas, Vilnius.
100. Leškevičiūtė, M. (2006). *Gyventojų dalyvavimas vietos valdžios institucijose sprendžiant socialinius klausimus. Magistro baigiamasis darbas.* Lietuvos žemės ūkio universitetas, Kaunas.
101. Matonytė, S. (2005). *Tiesioginio gyventojų dalyvavimo formos Lietuvos savivaldybėse: situacija, problemos ir perspektyvos. Magistro baigiamasis darbas.* Mykolo Riomerio universitetas.

Internetiniai šaltiniai

102. Anykščių savivaldybė [žiūrėta-2012-10-27]. Prieiga per internetą <<<http://www.anyksciai.lt/lt/i-pradzia.html>>.
103. Joniškio rajono savivaldybė [žiūrėta-2012-10-27]. Prieiga per internetą <<http://www.joniskis.lt/>>.
104. Kauno apskrities gestų kalbos vertėjų centras [žiūrėta- 2012-11-27]. Prieiga per internetą: <<http://vertimaigestais.lt/lt/page/11>>.
105. Kauno miesto savivaldybė [žiūrėta-2012-10-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.kaunas.lt/>>.
106. Klaipėdos miesto savivaldybė [žiūrėta-2012-10-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.klaipeda.lt/>>.
107. Klaipėdos apskrities gestų kalbos vertėjų centras [interaktyvus] [žiūrėta- 2012-11-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.gestuveritimocentras.lt/apie-mus>>.
108. Lietuvos kurčiųjų draugija [žiūrėta-2013-02-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkd.lt>>.
109. LR Vyriausioji rinkimų komisija [žiūrėta- 2013-12-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.vrk.lt/lt/pirmas-puslapis/pppkfk/leistini-auku-dydziai.html>>.
110. Neįgaliųjų reikalų departamentas [žiūrėta 2013 11 23]. Prieiga per internetą: <<http://www.ndnt.lt/>>.
111. Panevėžio miesto savivaldybė [žiūrėta-2012-10-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.panevezys.lt/lt/titulinis.html>>.
112. Panevėžio apskrities gestų kalbos vertėjų centras [interaktyvus] [žiūrėta- 2012-11-27]. Prieiga per internetą: <<http://paneveziogestucentras.lt/veikla/apie-istaiga/>>.
113. Pilietinės visuomenės institutas [žiūrėta- 2013-09-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.civitas.lt/>>.
114. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija [žiūrėta 2013 09 03]. Prieiga per internetą: <<http://www.socmin.lt/>>.

115. Šiaulių apskrities gestų kalbos vertėjų centras [žiūrėta- 2013-02-27]. Prieiga per internetą: <http://www.gestukalba.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=12>.
116. Šiaulių miesto savivaldybė [žiūrėta-2012-10-27]. Prieiga per internetą: <<http://edem.siauliai.lt/index.php>>.
117. Trakų rajono savivaldybė [žiūrėta-2012-10-27]. Prieiga per internetą <<http://www.trakai.lt/>>.
118. Utenos rajono savivaldybė [žiūrėta-2012-10-27]. Prieiga per internetą <<http://www.utena.lt/>>.
119. Vilkaviškio rajono savivaldybė [žiūrėta-2012-10-27]. Prieiga per internetą <<http://www.vilkaviskis.lt/>>.
120. Vilniaus apskrities gestų kalbos vertėjų centras [žiūrėta- 2012-12-20]. Prieiga per internetą: <http://www.gestuvertejai.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=73&Itemid=69>.
121. Vilniaus miesto savivaldybė [žiūrėta-2012-10-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.vilnius.lt/>>.

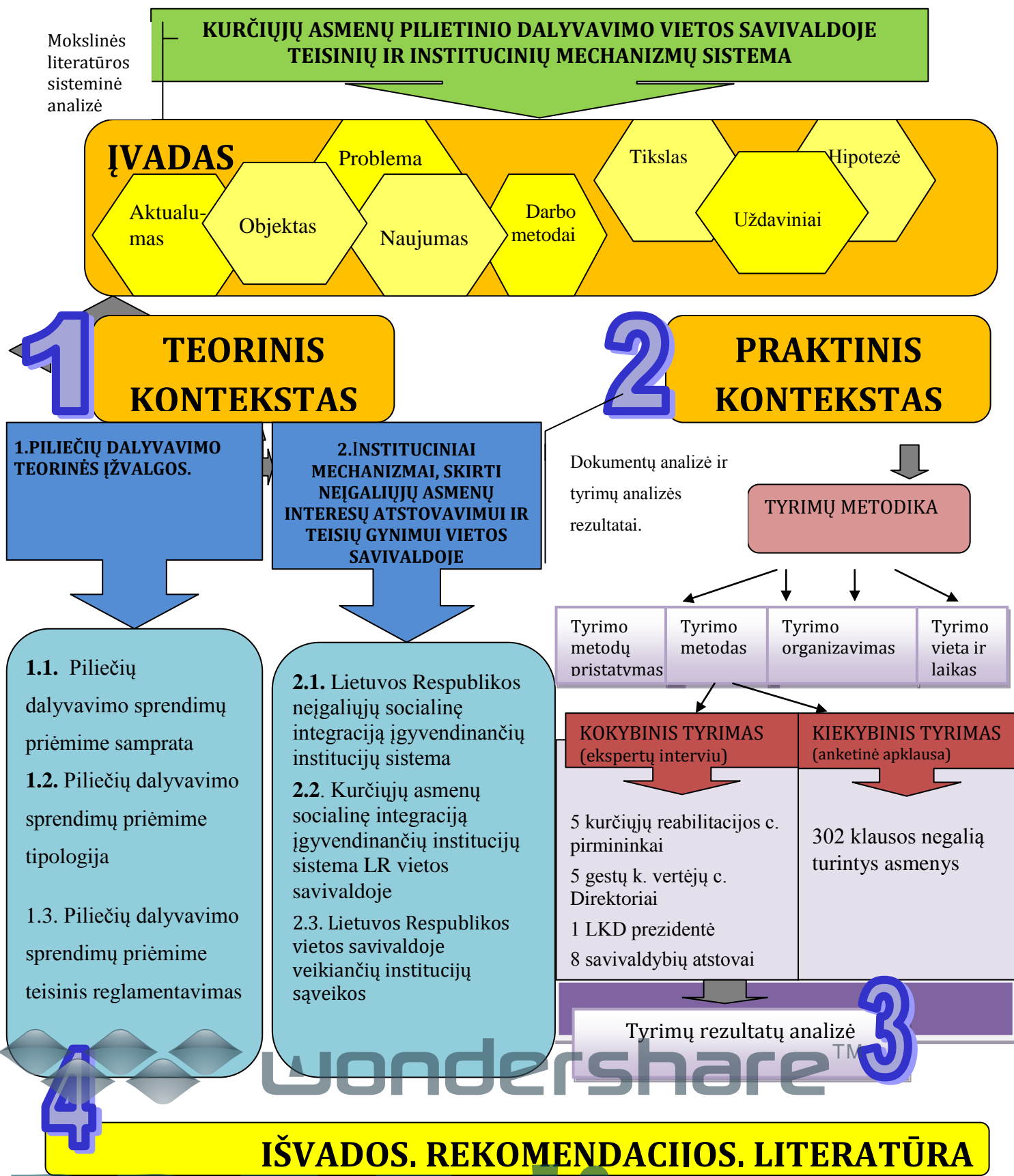
PDF Editor

PRIEDAI

PDF Editor

Magistro darbo loginė schema

ANKETA

Gerbiamieji,

Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto viešojo valdymo studijų programos magistrantė Evelina Kvietkienė atlieka tyrimą „**Kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje teisiniai ir instituciniai mechanizmai**“. Šio tyrimo tikslas - nustatyti kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo lygį vietos savivaldoje ir išsiaiškinti pagrindines kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje problemas.

Anketa parengta bendradarbiaujant su Šiaulių universiteto socialinių mokslų fakulteto socialinių tyrimų moksliniu centru.

Perskaitykite klausimą ir visus jo atsakymų variantus. Jums priimtina atsakymo variantą arba kelis pažymėkite (X). Jei neradote Jums tinkamo varianto, prie nuorodos „kita“ įrašykite savo atsakymą.

1. Jūsų lytis:

- Moteris
- Vyras

2. Jūsų amžius:

- 18-35
- 36-50
- virš 50

3. Jūsų išsilavinimas:

- Pradinis
- Pagrindinis
- Vidurinis
- Aukštesnysis/Aukštasis

4. Jūsų užsiėmimas šiuo metu:

- Esu motinystės/tėvystės atostogose
- Esu pensijoje
- Nedirbanti(-s)
- Dirbanti(-s)
- Mokausi/studijuoju

5. Kuriai klausos negalią turinčių asmenų grupei, Jūs save priskirtumėte?

- Kurčiasis
- Neprigirdintis

6. Gyvenamoji vieta:

☐ Vilniaus miestas	☐ Klaipėdos rajonas
☐ Vilniaus rajonas	☐ Šiaulių miestas
☐ Kauno miestas	☐ Šiaulių rajonas
☐ Kauno rajonas	☐ Panevėžio miestas
☐ Klaipėdos miestas	☐ Panevėžio rajonas

7. Prašome pasakyti, kaip Jūs sužinote informaciją apie savo miesto/rajono bendruomenės reikalus?
Atkreipkite dėmesį, kad klausimas yra apie Jūsų miesto/rajono bendruomenės reikalus.

Pažymėkite visus tinkamus atsakymų variantus:

- Skaitau miesto/rajono laikraščius
- Naudojuosi internetu

- Žiūriu miesto televizijos transliuojamas laidas
- Sužinau informaciją iš draugų, pažįstamų, kaimynų

8. Kokia informacija, susijusi su Jūsų savivaldybe, Jus domina? **Pažymėkite visus tinkamus atsakymų variantus:**

- Savivaldybės veikla
- Kultūrinė veikla
- Kriminalinės naujienos
- Sporto naujienos
- Politiniai įvykiai
- Švietimas
- Niekas neįdomu (neįdomūs vietos reikalai)

9. Ar aktyviai Jūs dalyvaujate kurčiųjų reabilitacijos centrų veikloje?

- Kartą per savaitę
- Kartą per mėnesį
- Kartą per metus
- Nedalyvauju visai

10. Pažymėkite, ar dažnai Jums tenka:

	Niekada	Kartais	Visada, esant galimybei
Teikti pasiūlymus savivaldybių programoms			
Dalyvauti referendume (rinkimuose) (Lietuvos Respublikos Seimo, Prezidento)			
Teikti peticijas, skundus, prašymus vietos valdžiai			
Balsuoti savo miesto savivaldybės rinkimuose			
Dalyvauti susitikimuose su vietos valdžios atstovais			
Dalyvauti vietos piliečių apklausose			
Dalyvauti demonstracijose, piketo akcijose, mitinguose			
Dalyvauti renkant bendruomenės atstovą (pvz: renkant kurčiųjų reabilitacijos centro pirmininką, seniūną, seniūnaitį ir t.t.)			
Kreiptis į seniūnus, seniūnaičius			
Dalyvauti nevyriausybinių organizacijų veikloje (ne kurčiųjų) (pvz: dienos centrai, senelių namai, jaunimo centrai, šunų mylėtojų klubai ir t.t.)			
Dalyvauti savivaldybės tarybos posėdžiuose			
Dalyvauti namų bendrijos susirinkimuose			
Dalyvauti gyventojų organizuojamose talkose pvz: (padėti tvarkyti namo bendro naudojimo patalpas, kiemus, prisidėti prie želdinimo darbų)			
Dalyvauti miesto/rajono bendruomenės šventėse			

11. Kokie, Jūsų manymu, veiksniai kliudo klausos negalią turintiems aktyviau asmenims dalyvauti pilietinėje veikloje? Pažymėkite visus tinkamus atsakymų variantus:

- Trūksta informacijos, kaip tai padaryti
- Nesuprantu tokio dalyvavimo svarbos
- Negaliu pasinaudoti gestų kalbos vertėjų centrų teikiamomis paslaugomis
- Esu nusivylęs vietos valdžios institucijos veikla
- Nežinau, kur kreiptis
- Nesidomiu šiais procesais
- Kita (įrašykite) _____

12. Ar Jūs dalyvavote 2011.02.27 d. vykusiuose savivaldybių rinkimuose?

- Taip (pasirinkę šį variantą pereikite prie klausimo Nr. 14)
- Ne

13. Kodėl nedalyvavote rinkimuose? Pažymėkite visus tinkamus atsakymų variantus:

- Esu įsitikinęs, kad mano balsas (išreikšta nuomonė) nieko nepakeis
- Nei viena politinė partija neatstovauja mano interesų
- Turėjau mažai informacijos apie vykstančius rinkimus
- Nesijaučiau gerai susipažinęs su partijų veikla
- Neturėjau tam laiko dėl techninių kliūčių (t.y. neturėjau galimybės sugrįžti į savo regioną, pagal registracijos duomenis; nepasidomėjau išankstinio balsavimo galimybėmis ir pan.).
- Kita (įrašykite) _____

14. Ar, Jūsų nuomone, kurčiųjų dalyvavimas pilietinėje vietos savivaldos veikloje yra svarbus?

- Taip, nes _____
- Galbūt svarbus, nes _____
- Ne, nes _____
- Kita (įrašykite) _____

Dėkojame už išsamius atsakymus.
Sėkmės!

wondershare™

PDF Editor

Interviu su gestų kalbos vertėjų centrų direktoriais klausimynas

Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto viešojo valdymo studijų programos magistrantė Evelina Kvietkienė atlieka tyrimą „Kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje teisiniai ir instituciniai mechanizmai“.

Prašyčiau trumpai atsakyti į keletą klausimų susijusių su kurčiųjų asmenų pilietiniu dalyvavimu Jūsų mieste.

Ką Jūs manote apie kurčiųjų asmenų pilietinį dalyvavimą?

Kaip kurtieji reiškiasi Jūsų mieste?

Kas padeda ir kas galėtų padėti kurtiesiems aktyviau reikštis pilietinėje veikloje?

Kas trukdo klausos negalią turintiems asmenims dalyvauti pilietinėje veikloje?

Koks vaidmuo tenka vertėjų centrui kurčiųjų pilietinės visuomenės skatinime?(Ką šiuo metu vertėjų centrai daro kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo aktyvinime?)

Kaip manote, o koks vaidmuo tenka kurčiųjų reabilitacijos centrui kurčiųjų pilietinės visuomenės skatinime?

Su kokiomis institucijomis vertėjų centras bendradarbiauja dirbdami su kurčiaisiais ir neprigirdinčiais? Kokius ryšius palaiko su kurčiųjų reabilitacijos centrais? Kokius ryšius palaiko su savivaldybe (socialinių reikalų komitetu)?

Ar kurčiųjų reabilitacijos centras organizuoja bendrus renginius su gestų kalbos vertėjų centru? Jei TAIP, tai kokius? Jei NE, kodėl neorganizuoja?

Jūs pati kaip direktorė kaip vertinate bendrai pilietinę veiklą? Kaip vertinate jau įvykusius kurčiųjų bendruomenės organizuotus mitingus, piketus? Kokią naudą ši pilietinė veikla atnešė kurčiųjų bendruomenei?

Interviu su kurčiųjų rehabilitacijos centrų pirmininkais klausimynas

Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto viešojo valdymo studijų programos magistrantė Evelina Kvietkienė atlieka tyrimą „Kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje teisiniai ir instituciniai mechanizmai“.

Prašyčiau trumpai atsakyti į keletą klausimų susijusių su kurčiųjų asmenų pilietiniu dalyvavimu Jūsų mieste.

Ką Jūs manote apie kurčiųjų asmenų pilietinį dalyvavimą?

Kaip kurtieji reiškiasi Jūsų mieste?

Kas padeda ir kas galėtų padėti kurtiesiems aktyviau reikštis pilietinėje veikloje?

Kas trukdo klausos negalia turintiems asmenims dalyvauti pilietinėje veikloje?

koks vaidmuo tenka kurčiųjų rehabilitacijos centrui kurčiųjų pilietinės visuomenės skatinime?

Kokioje kurčiųjų rehabilitacijos centro organizuojamoje veikloje dalyvauja Jūsų miesto kurtieji?

Kaip būtų galima šį dalyvavimą skatinti?

Kaip kurčiųjų rehabilitacijos centras įsitraukia į vietos savivaldos veiklą?

Ar kurčiųjų rehabilitacijos centras organizuoja susitikimus su vietos valdžios atstovais? Galbūt organizuojate bendrus renginius? O gal yra sulaukiama kvietimų iš savivaldybės atstovų dalyvauti vienoje ar kitoje veikloje ir kurčiųjų bendruomenei?

Su kokiomis institucijomis kurčiųjų rehabilitacijos centras bendradarbiauja dirbdami su neprigirdinčiais, skatindami jų pilietinę veiklą . Kokius ryšius palaiko su vertėjų centrais?

Kaip vertėjų centrai gali padėti lengviau įsitraukti kurtiesiems į vietos savivaldoje vykdomą pilietinę veiklą?

Ką šiuo metu vertėjų centrai daro kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo aktyvinime?

Ar kurčiųjų rehabilitacijos centras organizuoja bendrus renginius su gestų kalbos vertėjų centru? Jei TAIP, tai kokius? Jei NE, kodėl neorganizuoja?

Jūs pats kaip pirmininkas/ė kaip vertinate bendrai pilietinę veiklą? Kaip vertinate jau įvykusius kurčiųjų bendruomenės organizuotus mitingus, piketus? Kokią naudą ši pilietinė veikla atnešė kurčiųjų bendruomenei?

Jūsų nuomone, kokiomis savybėmis turi pasižymėti kurčiųjų rehabilitacijos pirmininkas? Ar klausos negalė daugiau padeda ar daugiau kliudo esant tokiose pareigose?

Interviu su savivaldybių socialinių reikalų komitetų nariais klausimynas

Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto viešojo valdymo studijų programos magistrantė Evelina Kvietkienė atlieka tyrimą „Kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje teisiniai ir instituciniai mechanizmai“.

Prašyčiau trumpai atsakyti į keletą klausimų susijusių su kurčiųjų asmenų pilietiniu dalyvavimu Jūsų mieste.

Kokia yra Jūsų, kaip socialinių reikalų komiteto pirmininko, pagrindinė veikla?

Kokiais kriterijais remiantis yra sudaromas socialinių reikalų komitetas?

Ar į socialinių reikalų komitetą yra atrenkamas atstovas iš visuomenės? Jei TAIP, tai kuo remiantis konkretus žmogus yra atrenkamas?

Ar matytumėte poreikį turėti neįgaliųjų reikalų komisiją? Kodėl būtų reikalinga? Kodėl ne?

Kokius klausimus dažniausiai sprendžiate komitete susijusiais su neįgaliaisiais asmenimis?

Gal galite prisiminti atvejus arba praktikas, kada į sprendimų priėmimą buvo įtraukti ir atstovai iš kurčiųjų bendruomenės? Gal dalyvavote susitikimuose su kurčiųjų bendruomene? Gal kurtieji asmenys patys yra kreipėsi į Jūsų komitetą? Jei ne, kodėl kurtieji nėra įtraukiami arba patys neįsitraukia į tokią veiklą?

Ar savivaldybė organizuodama susitikimus su gyventojais, atsižvelgia į kurčiųjų asmenų fizinę negalią? Ar yra taikomi specialūs būdai ar priemonės, tam, kad kurtieji asmenys suprastų informaciją?

Ar savivaldybė informuoja kurčiuosius apie galimybę dalyvauti vietos valdyme? Jei TAIP, koku būdu?

Ar žinote, kad Jūsų mieste yra gestų kalbos vertėjų centras?

Ar savivaldybė (socialinių reikalų komitetas) bendradarbiauja su gestų kalbos vertėjų centru? Jei TAIP, kaip vyksta bendradarbiavimas?

Kaip savivaldybė bendradarbiauja su kurčiųjų reabilitacijos centru? Kaip vyksta bendradarbiavimas?

Kokiais klausimais kreipiamasi į reabilitacijos centrą?

Kokie, Jūsų manymu, veiksniai kliudo klausos negalią turintiems asmenims dalyvauti pilietinėje veikloje?

Kaip savivaldybė galėtų padėti kurtiesiems aktyviau įsitraukti į vietos savivaldos vykdomą veiklą?

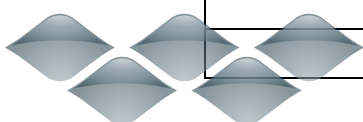
Tyrimo rezultatų sklaida

Mokslinis straipsnis :

Mejerė, O., Petrylaitė, E. (2012). Kurčiųjų asmenų dalyvavimas Lietuvos politiniame gyvenime: gestų kalbos vertėjų centrų atstovų pozicija. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2 t. Šiaulių universitetas, Šiaulių universiteto leidykla.

SMF studento skaitytų pranešimų mokslinėse konferencijose registravimo kortelė

<i>Autorius</i>	<i>Pranešimo pavadinimas</i>	<i>Data</i>	<i>Konferencijos pavadinimas</i>	<i>Institucija, kurioje vyko konferencija</i>
EVELINA KVIETKIENĖ, OKSANA MEJERĖ	„Kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje teisiniai ir instituciniai mechanizmai: empirinio kokybinio tyrimo rezultatų analizė“	2013.04.18	Tarptautinė studentų mokslo darbų konferencija: „EKONOMIKOS IR VADYBOS AKTUALIJOS“	Šiaulių universitetas Socialinių mokslų fakultetas
EVELINA KVIETKIENĖ, OKSANA MEJERĖ	„Kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje teisiniai ir instituciniai mechanizmai“	2013.06.27	Lietuvos mokslų taryba. Konferencija „Studentų moksliniai tyrimai 2012/2013“	Lenkų kultūros namai
EVELINA KVIETKIENĖ, OKSANA MEJERĖ	„Kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje teisiniai ir instituciniai mechanizmai“	2013.10.18	Mokslinė konferencija „Geras valdymas vietos savivaldoje: demokratija, decentralizacija, plėtra“.	Šiaulių universiteto biblioteka
				TM

wondershare

PDF Editor

TURINYS

I. MAKROEKONOMINIŲ PROCESŲ TYRIMAI	5
Laura Žalagytė Tyrimų ir moterų darbo užmokesčio skirtumų Lietuvoje vertinimas <i>Research on gender wage inequality in Lithuania</i>	6
Kacimieras Černiškis, Alina Mačiulytė-Sniukienė, Audrius Vėžbaras Informacinės visuomenės plėtimasis ir jo įtakos darbo produktyvumui vertinimas: Lietuva Europos sąjungos šalių kontekste.....	15
<i>Information Society Development and its Impact on the Labour Productivity: Lithuania in the Context European Union Countries</i>	17
Daiva Beržinskienė, Simona Raziulytė Darbo našumui ir darbo užmokesčio tarpusavio priklausomybės vertinimas Lietuvos pavyzdžiu (Koregavimas).....	32
<i>Assessment of Correlation between Labour Productivity and Wage Level through the Lithuanian Example</i>	33
.....	40
II. REGIONALIJETA	43
Aistė Žalagytė Regioninė politika ir Europos sąjungos struktūrinė parama: patirties vertinimas: <i>Regional policy and structural support of the EU: experience evaluation</i>	44
.....	53
III. VADYBA IR ADMINISTRAVIMAS	56
Jurgita Mikulajūtė, Oksana Mejerė NVO valdymo konceptai: samprata, principai ir modeliai <i>NGO management: concepts, principles and models</i>	56
.....	64
IV. INVESTICINIAI PROJEKTAI IR INOVACIJOS	65
Irena Zabarauskienė Inovacijos proceso valdymas pramonės įmonėje <i>Management of the process of innovation in an industrial company</i>	66
Kęstutis Aliauskas, Aida Janušauskienė, Sandra Žebrauskienė Investicines paramos poveikis ūkinės veiklos plėtrai: <i>Influence of investment Aid on Development of Farming</i>	76
.....	88
V. ĮMONIŲ VEIKLOS VEIKLOS ANALIZĖ	89
Rasa Baublytė ir Irena Palulytė Bankavimo prognozavimo modelių pritaikomumas skirtingo mūlybės prognozavimo įmonėms.....	90
<i>Applicability of forecasting models for companies of different solvency and profitability</i>	102
Dalia Rudytė-Rašauskienė Nematerialiųjų išteklių vertinimo metodai organizacijose lietuvių ir kaimoje.....	104
<i>Assessment methods of intangible in organizations: review accounting</i>	110
VI. NEIGIAMŲ SOCIALINIŲ PROBLEMŲ	113
Oksana Mejerė, Jvyliana Petrylaitė Kurčiųjų asmenų dalyvavimas Lietuvos politiniame gyvenime: gėjų kalbos vertėjų centrų statuso problema <i>Participation of deaf people in the Lithuania's political life</i>	114
.....	124
VI. MOKSLO REVENCIJOS IR RECENZIJOS	125
Rasa Ilavskienė „Kosmikos realijos: verslo ir socialinė sanglauda“, Konferencijos apžvalga.....	126
APIE AUTORIUS / ABOUT AUTHORS	129
REIKALAVIMAI MOKSLO DARBAMS, PUBLIKUOJAMIEMS LEIDINYJE EKONOMIKA IR VADYBA: AKTUALIOS IR PERSPEKTYVOS	131
REQUIREMENTS FOR SCIENTIFIC PAPERS TO BE PUBLISHED IN ECONOMICS AND MANAGEMENT: CURRENT ISSUES AND PERSPECTIVES JOURNAL	134

**EKONOMIKA IR VADYBA:
AKTUALIJOS IR PERSPEKTYVOS**

2012 2 (26)

Mokslų darbai

Pažymėjimas

EVELINA PETRYLAITĖ

Sėkmingai atliko 4 mėnesių trukmės mokslinius tyrimus
Lietuvos mokslo tarybos vykdomame projekte
„Studentų mokslinės veiklos skatinimas“
2012 m. rudenį.

Lietuvos mokslo tarybos
Pirmininkas

 E. Butkus

Sutarties nr. 06-26-D-9 / SMT12R-107

Išdavimo data 2013.01.21

Lietuvos
mokslo
taryba™

wondershare™

PDF Editor

ŠIAULIŲ
UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ
FAKULTETAS

DIPLOMAS

Evelinai Kvietkienei

Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto organizuotoje
13-ojoje tarptautinėje studentų mokslo darbų konferencijoje
„EKONOMIKOS IR VADYBOS AKTUALIJOS“
Viešojo sektoriaus paslaugų valdymas sekcijoje užėmusiai trečiąją
vietą.

Pranešimo tema: „Kurčiųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos
savivaldoje teisiniai ir instituciniai mechanizmai: empirinio
kokybinio tyrimo rezultatų analizė“.

III vieta

Socialinių mokslų fakulteto

Dekanas

2013-04-29

Gintaras Šaparnis™

wondershare

PDF Editor

PAŽYMĖJIMAS

Evelina Kvietkienė, Oksana Mejerė

dalyvavo 2-joje tarptautinėje mokslinėje-praktinėje konferencijoje
„GERAS VALDYMAS VIETOS SAVIVALDOJE: DEMOKRATIJA,
DECENTRALIZACIJA, PLĖTRA”

ir skaitė pranešimą tema:

„Kurėjųjų asmenų pilietinio dalyvavimo vietos savivaldoje teisiniai ir instituciniai mechanizmai”

doc. dr. Gintaras ŠAPARNIS

Socialinių mokslų fakulteto dekanas

2013 m. spalio 18-19 d.
Šiauliai

Reg. Nr. 2013/SMIP 750

wondershare™

PDF Editor